

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Ústav pro životní prostředí

Božena Svobodová

Rekreačně turistické využívání centrálních částí KRNAP

a

CHKO Beskydy

Diplomová práce

Školitel: RNDr. Martin Čihař, CSc.

Praha, 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Rekreačně turistické využívání centrálních částí KRNAP a CHKO Beskydy“ vypracovala samostatně s využitím literatury a informací, na něž odkazuji. Svoluji k jejímu zapůjčení s tím, že veškeré informace budou řádně citovány. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 18.8.2011

Božena Svobodová

Poděkování

Ráda bych poděkovala především MŽP a Správě KRNAP, s jejichž podporou byl výzkum zajišťován, dále všem, kteří mi při psaní této práce poskytli cenné informace a rady, zejména Ing. Jaromíru Vrkočovi, RNDr. Martinu Čihařovi, CSc., Bc. Veronice Tvardkové, Mgr. Petře Šťastné, Mgr. Lence Bartošové, Mgr. Jiřímu Lehkému, Ing. Marcelu Lesákovi, Ing. Pavlu Lipinovi, Mgr. Danu Čermákovi a v neposlední řadě také všem, kteří mě morálně podporovali v mém úsilí tuto práci dokončit.

OBSAH

1. Úvod	5
1.1. Cíle práce	5
1.2. Zájmová území	6
1.2.1. Krkonoše	6
1.2.2. Beskydy	7
1.2.3. Základní srovnání zájmových území	8
1.3. Cestovní ruch, jeho předpoklady, formy a management	9
1.3.1. Předpoklady cestovního ruchu a motivace návštěvníků	9
1.3.2. Dopady cestovního ruchu na životní prostředí	11
1.3.3. Ekoturismus, přírodní a udržitelný turismus	13
1.3.4. Monitoring a management cestovního ruchu v přírodních oblastech	15
2. Metodika	18
2.1. Metoda sběru dat	18
2.2. Lokality	19
2.3. Zpracování dotazníků a reprezentativnost dat	24
3. Výsledky	27
3.1. Základní kvalitativní třídění a srovnání populace respondentů KRNAP a CHKO Beskydy	27
3.1.1. Socio-demografická charakteristika	27
3.1.2. Charakteristika pobytu a názorové a postojové spektrum	31
3.2. Kvalitativní třídění druhého stupně populace respondentů KRNAP a CHKO Beskydy	42
3.3. Kvantifikace návštěvníků	50
4. Diskuse	59
5. Závěr	75
6. Literatura	77
7. Internetové odkazy	85
8. Seznam zkratk	86
9. Přílohy	87

1. ÚVOD

1.1 Cíle práce

Pomocí standardizované metody periodických dotazníkových šetření a monitoringu dynamiky návštěvnosti:

1. Charakterizovat sledovanou populaci návštěvníků KRNAP a CHKO Beskydy
 - charakterizace návštěvníků (respondentů) pomocí socio-demografických ukazatelů mj. také v závislosti na socio-demografickém charakteru daných území,
 - pomocí X^2 testů (kontingenčních tabulek) vyjádřit závislost odpovědí na vybraných demografických charakteristikách respondentů.
2. Pokusit se determinovat motivy, které vedou návštěvníky k pobytu v těchto oblastech, a aktivity, které v těchto oblastech návštěvníci provozují.
3. Zmapovat názory a postoje návštěvníků obou oblastí vzhledem k jejich managementu a hodnocení životního prostředí.
4. Zjistit dynamiku návštěvnosti obou oblastí
 - zjištění aktuální týdenní a denní dynamiky návštěvnosti a prostorové alokace turistů v KRNAP a v CHKO Beskydy,
 - srovnání dynamiky návštěvnosti CHKO Beskydy s daty ze stejného roku z KRNAP.
 - srovnání vlastních výsledků s výstupy analogických studií v ČR, Evropě a ve světě.

1.2 Zájmová území

1.2.1 Krkonoše

Krkonoše tvoří unikátní ostrůvek arktické přírody v centrální Evropě, dominantní část řetězce tzv. sudetských pohoří (KHOLOVÁ et al., 2003). Území charakterizují pásma mohutných horských hřebenů, rozsáhlé lesní porosty, skalnaté srázy, ledovcová údolí, náhorní planiny, rašeliniště, horské louky, typické geologické útvary, boudy a chalupy malebně roztroušené v horské krajině a údolích (FRIEDL et al., 1991). Pravděpodobně nejvýznamnějším problémem Krkonoš současné doby je extrémní zatížení životního prostředí cestovním ruchem (KLAPKA et al., 2005). V Krkonoších byl život obyvatel hor i podhůří ovlivněn turistickým ruchem již od konce 18. století, jak uvádí SÝKORA (1983): Podle růstu nároků turistů, měnily se původní hospodářské boudy a osady na turistická centra a začaly vznikat různé krkonošské spolky. Hlavním úkolem těchto spolků byla snaha pozvednout životní úroveň obyvatel Krkonoš rozšířením turistického ruchu, který zajišťoval pracovní příležitosti i příliv financí do hor. Charakteristickým rysem této turistiky bylo až do roku 1945 individuální putování po hřebenech. Po 2. světové válce se Krkonoše otevřely nejen novému osidlování, ale také nové masovější turistice, zejména po roce 1948 se jednalo o organizované zájezdy ROH, státní i mezinárodní mistrovství v lyžování, cyklistice apod.

Krkonoše se nachází na hranicích mezi Českou republikou a Polskem a zároveň nejsou příliš vzdáleny od Německa, z čehož vyplývá pro návštěvníky výhodná geografická poloha v rámci střední Evropy. Z národního hlediska jsou Krkonoše zpřístupněny významným komunikačním tahem Praha – Turnov – Harrachov – Polsko, který je zařazen do sítě dálkových evropských silnic pod číslem E65. Krkonoše jako region územně spadají do působnosti Libereckého a Královéhradeckého kraje. Hospodářská základna tohoto regionu prošla v 90. letech složitým transformačním procesem. Pro většinu tradičních průmyslových odvětví byl charakteristický pokles zaměstnanosti (jednalo se zejména o textilní, strojírenský a papírenský průmysl), nárůst pracovníků naopak zaznamenal elektrotechnický, automobilový a plastikařský průmysl, významným zaměstnavatelem zůstává nadále i potravinářský průmysl. Velkou část pracovníků, kteří ztratili možnost pracovat v průmyslu, absorbovalo odvětví obchodu a služeb a stalo se odvětvím zaměstnávajícím nejvíce osob (zejména je charakteristická vysoce nadprůměrná úroveň podnikatelské aktivity v odvětví pohostinství a ubytování). Věková ani vzdělanostní struktura obyvatelstva Turistického regionu Krkonoše nepatří mezi silné stránky oblasti. Populace – podobně jako v celé ČR – již několik let nemá progresivní charakter, počet obyvatel v poproduktivním věku převažuje nad složkou v předproduktivním věku.

Podobně vzdělanostní struktura obyvatel nedosahuje republikových ani krajských hodnot. (GALVASOVÁ et al., 2003)

Krkonošský národní park byl vyhlášen v roce 1963 jako první český národní park po dlouholeté snaze několika vědeckých generací uchovat přírodní bohatství hor před stále tvrdšími a bezohlednějšími lidskými zásahy (SÝKORA, 1983; SPRÁVA KRNAP, INTERNET). Na severu navazuje na KRNAP menší, ale již v r. 1958 vyhlášený polský národní park (Karkonoski park narodowy), který s ním tvoří jeden přírodní celek. Hlavním cílem ochrany je zachování jedinečné horské krajinné scenerie (HOLEČEK, 2005). Krkonoše patřily a patří k okruhu několika nejohroženějších národních parků světa, vyhodnocených mezinárodní ochranou přírody (dlouhodobé následky atmosférické depozice acidifikace, odpadové hospodářství, rekreace) (KHOLOVÁ et al., 2003).

1.2.2 *Beskydy*

Beskydy tvoří západní část Karpatské soustavy, jež je geologicky mladým pásemným pohořím (FRIEDL et al., 1991). Celé území oblasti je vlivem snadného zvětrávání hornin skalního podkladu a v důsledku naklonění souvrství značně náchylné k tvorbě strží, břehových natrží a zejména sesuvů, které jsou především ve valašské části velmi hojné, a vyskytují se zde také četné pseudokrasové jevy (opak. citace). Při utváření beskydské krajiny se ale výrazně projevil i vliv jejího osídlení a využívání, zvláště významný byl vliv středověké valašské kolonizace s pasekářským způsobem hospodaření (opak. citace).

Turistický region Beskydy spadá do působnosti dvou krajů – Moravskoslezského a Zlínského. Z hlediska dostupnosti je poloha Beskyd na hranici tří států téměř ve středu Evropy velice výhodná a perspektivní, Moravskoslezským krajem obecně projíždějí denně tisíce Poláků, Rakušanů a Slováků. K centru České republiky (Praze) má ale do jisté míry periferní polohu a je vnímán českou veřejností jako okrajový region (ANDĚL et al., 2009).

Chráněná krajinná oblast Beskydy, rozlohou největší chráněné území České republiky s 116 000 ha, byla vyhlášena v roce 1973 (HAVRLANT, 2005). Mezi nejvýznamnější přírodní hodnoty CHKO patří zejména původní pralesovité porosty s výskytem vzácných karpatských druhů živočichů a rostlin (Správa CHKO, INTERNET). Původní a dochované prostředí území CHKO Beskydy je v současnosti ovlivňováno mnoha faktory, z nichž některé lze označit jako zásadní. K nim se řadí zejména: lesní hospodářství, zemědělství, turistika a cestovní ruch, výstavba a urbanizace území a myslivost (Správa CHKO, INTERNET).

Nenáročný horský terén, vhodné klimatické podmínky pro letní a zimní rekreaci, dlouhodobá zimní sezona a výborné sněhové podmínky pro lyžaře, možnosti cykloturistiky, celoročně pak pěší turistiky, jakož i dobrá vybavenost službami činí z Beskyd vyhledávanou oblast cestovního ruchu a rekreace (HAVRLANT, 2005).

1.2.3 Základní srovnání zájmových území

Tabulka 1 **Vybrané rozdíly mezi CHKO Beskydy a KRNAP.**

	Beskydy	Krkonoše
Rok vzniku	1973	1963
Rozloha	1160 km ²	550 km ²
Stupeň ochrany ČR/IUCN	CHKO / kategorie V	NP / kategorie V
Nadmořská výška	350 až 1323 m n. m. (Lysá hora)	400 až 1602 m n. m. (Sněžka)
Srážky	750 až 1390 mm/rok	800 až 1600 mm/rok
Sněhová pokrývka	až 180 dní	až 180 dní
Průměrná roční teplota	2,6°C až 7°C	0°C až 6°C

Základní rozdíl mezi KRNAP a CHKO Beskydy je dán z managementového hlediska rozdílem mezi statutem národního parku a chráněné krajinné oblasti. V České republice je ochrana přírody zakotvena v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (ve znění pozdějších předpisů). Podle tohoto zákona jsou národní parky „rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam“; vyhlašují se zákonem.“ Veškeré využití národních parků musí být podřízeno zachování přírodních poměrů a musí být v souladu s vědeckými a výchovnými cíli sledovanými jejich vyhlášením.“ Chráněné krajinné oblasti jsou „rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení“; vyhlašují se nařízením vlády České republiky. „Hospodářské využívání těchto území se provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území. Rekreční využití je přípustné, pokud nepoškozuje přírodní hodnoty chráněných krajinných oblastí.“

Rozdíl mezi těmito statuty můžeme nalézt i v dalších definicích NP a CHKO z pera Mezinárodního svazu ochrany přírody (IUCN). IUCN vypracoval sedm kategorií managementu chráněných území. Kategorie jsou uznávány mezinárodními organizacemi, jako je Organizace spojených národů, a mnoha národními vládami jako celosvětový standard pro definování chráněných území a jako takové jsou stále více začleňovány do vládní legislativy. Chráněná území II. kategorie, tzv. národní parky, jsou rozsáhlá

přírodní nebo přírodě blízká území vyhrazena pro ochranu ekologických procesů a rozmanitých druhů a ekosystémů charakteristických pro danou oblast, která také nabízejí základ pro environmentální či kulturní vědecké, vzdělávací a rekreační využití. Chráněná území V. kategorie, chráněné krajinné nebo mořské oblasti, jsou území, kde interakcí člověka a přírody v průběhu času vznikla charakteristická oblast s významnými ekologickými, biologickými, kulturními a krajinnými hodnotami a kde je integrita této interakce nezbytná pro zachování těchto hodnot. V tomto případě ale KRNP a CHKO Beskydy spadají podle IUCN společně do V. kategorie.

1.3 Cestovní ruch, jeho předpoklady, formy a management

1.3.1 Předpoklady cestovního ruchu a motivace návštěvníků

Již v minulosti byl cestovní ruch fenoménem, vyznačujícím se značnou inovativností (HJALAGER, 2009). V současné době je jedním z nejrychleji rostoucích hospodářských odvětví na světě. Moderní cestovní ruch je úzce spjat s ekonomickým rozvojem a jeho vzestup je charakterizován rostoucím počtem nových destinací. Tyto dynamické změny vytvořily z cestovního ruchu klíčovou hnací sílu sociálně-ekonomického rozvoje (UNWTO, INTERNET).

Cestovní ruch neboli turismus¹ je popsán mnoha definicemi, jak uvádí například PÁSKOVÁ et ZELEŇKA (2002): je to komplexní, mnoha oblastmi a z mnoha hledisek se prolínající společenský jev bez jakýchkoli pevně stanovitelných hranic, který je synergickým souhrnem všech jevů, vztahů a dopadů v časoprostorovém kontextu, souvisejících s narůstající mobilitou lidí, motivovanou uspokojováním jejich potřeb v oblasti využití volného času, rekreace, cestování a poznání, dále v oblasti sociální, kulturní a v dalších oblastech.

Podle různých autorů (HRALA, 1994; MARIOT, 1983; ŠTĚPÁNEK et al., 2001) můžeme rozlišit tři základní předpoklady (podmínky) cestovního ruchu určitého území: lokalizační, selektivní a realizační. Podle tradičního dělení, které uvádí MARIOT (1983), patří mezi lokalizační předpoklady přírodní a kulturně-historické atraktivity. Hodnocení těchto předpokladů umožňuje vyjádřit potenciál krajiny pro cestovní ruch, což je důležité při řešení problémů, které mají určit možnosti využívání krajiny. Selektivní předpoklady dokumentují způsobilost místního obyvatelstva podílet se na cestovním ruchu. Z tohoto pohledu mají lokalizační a selektivní předpoklady potenciální charakter, jehož transformaci umožňuje až další skupina – realizační předpoklady. Jedná se o komunikační

¹ Ve své práci uvádím pouze termín cestovní ruch, ale oba termíny lze užívat jako plnohodnotná synonyma.

a materiálně-technickou základnu cestovního ruchu. Tyto předpoklady vytvářejí základní podmínky, bez nichž nelze cestovní ruch efektivně realizovat (HRALA, 1994).

MARIOT (1983) uvádí ve spojitosti s předpoklady cestovního ruchu ještě dva další termíny – potenciál a kapacita krajiny pro cestovní ruch. Výklad prvního termínu je odlišný z pohledu různých oborů. Ekonomický výklad se vztahuje zejména ke kapacitě, struktuře a využití materiálně-technické základny cestovního ruchu. Proti tomu geografický výklad se jednoznačně vztahuje na krajinu, tedy na určité území, a vyjadřuje způsobilost tohoto území poskytnout podmínky pro rozvoj CR. Kapacita potom vyjadřuje limitující hodnoty využití krajiny, za předpokladu, že nenastane negativní narušování interakcemi formujícími potenciál krajiny pro cestovní ruch. Obecně můžeme říct, že potenciál určitého území (krajiny) souvisí s jeho funkcí. Potenciál je pak charakterizován hodnotami sledujícími racionální využívání zdrojů bez degradačních účinků na krajinu a snižování či degradování jejích funkcí (HAVRLANT et al., 1985).

Na předpoklady cestovního ruchu se ale můžeme podívat i obráceně, ne z pohledu toho, co krajina (příroda) nabízí, ale naopak, co turisty obecně motivuje k cestování. Motivace je jedním z nejdůležitějších a zároveň nejsložitějších elementů cestovního ruchu (SHARPLEY, 2006). Obecně se ale mnozí autoři (DANN, 2002 - viz dále) shodují na dvou úhlech pohledu, pomocí kterých na motivaci nahlíží jako na:

- psychologický fenomén (vnitřní motivace)
- sociologický fenomén (vnější motivace)

Psychologický přístup konstatuje, že každý jedinec má své osobní potřeby a přání (PAGE, 2009), zatímco sociologický přístup je založen na poznání, že některá přání a potřeby jsou vyvolané daným sociálním prostředím jedince (SHARPLEY, 2006).

Základní potřeby jsou uvedené v Maslowově pyramidě potřeb. Abraham Maslow² v roce 1943 roztřídil všechny lidské potřeby do pěti kategorií podle jejich důležitosti: počínaje fyziologickými potřebami jako je *hlad, žízeň* a *sex* pokračuje potřebou *pocitu bezpečí*, dále potřebou *jistoty* a *lásky*, následuje potřeba *úcty* a konečně potřeba *seberealizace* (HSU et HUANG, 2008). Přestože Maslowova teorie byla původně vyvinuta pro potřeby klinické psychologie, je využitelná i v jiných oblastech. Philip Pearce³ se pomocí této metody pokusil najít motivy a vzorce chování, které vedou turisty k cestování. Zaznamenal pozitivní a negativní zkušenosti dvou set turistů z jejich cest po USA, Evropě, Kanadě a Austrálii, data následně zanalyzoval a roztřídil do pěti kategorií podle

² MASLOW, A. (1943): *A theory of human motivation*. Psychological Review 50 (1943): 385.

³ PEARCE, P. (1982): *The Social Psychology of Tourist Behaviour*. Pergamon, Oxford.

Maslowa. Výsledky jeho průzkumu naznačují, že turisté jsou prázdninovými destinacemi nejvíce přitahováni z důvodu možnosti seberealizace (35 %), velmi těsně vedle možnosti uspokojení potřeb jistoty a lásky (33 %) a základních fyziologických potřeb (27 %) (opak. citace).

Ačkoli přitažlivost Maslowova modelu spočívá v jeho jednoduchosti (a s oblibou jej používá mnoho autorů), model přispívá k pochopení turistických motivací pouze částečně (SHARPLEY, 2006). Potřeby turistů jsou velmi individuálního charakteru (PAGE, 2009) a jejich poznání navíc do značné míry ovlivňuje fakt, že mnozí turisté ani neví, co přesně je motivuje (SHARPLEY, 2006). Christine Witt a Paul Wright⁴ ve své rešerši z roku 1992 kritizovali používání této metody kvůli absenci některých důležitých potřeb (jako je dominance, ponížení, hra a agrese), které nejsou začleněny do jejího rámce, a naopak podporovali uplatňování teorie osobnosti Henryho Murraye⁵ (MANSFELD et PIZAM, 1999), který se mimochodem zasloužil o zavedení pojmu „potřeba“ do psychologie (ŠAMÁNKOVÁ, 2011). Murray ve své teorii vychází z předpokladu, že celek je tvořený potřebou, která je chápána jako to, co jedinec chce a o co se snaží, a tlakem, jenž je definován jako vše, co prostředí vyžaduje od jedince splnit (opak. citace). Murray sestavil 14 fyziologických a 30 psychologických potřeb, podle kterých je možné zhodnotit faktory, na kterých závisí rozhodnutí potenciálního turistu cestovat / necestovat. Nicméně právě díky své komplexitě je Murrayho metoda tak složitá, že se jejímu využití raději výzkumníci cestovního ruchu vyhýbají (MANSFELD et PIZAM, 1999).

Graham Dann ve své práci⁶ shrnul různé přístupy ke zhodnocení motivací turistů do tzv. *push* a *pull* faktorů (DANN, 2002). V rámci této teorie si můžeme představit, že turisté jsou „vnitřními silami“ motivováni k cestování (*push factor*; ang. *push* znamená „tlačit“), zatímco jsou „vnějšími silami“ přitahováni destinacemi (*pull factor*, ang. *pull* znamená „táhnout“) (PHAN, 2010). Vnitřní síly, které motivují turisty, si můžeme představit jako touhu po útěku, odpočinku, relaxaci, prestiži, upevnění zdraví, dobrodružství, sociální interakci, soudržnosti rodiny apod., naproti tomu vnější síly, kterými jsou turisté přitahováni, jsou určeny atrakcemi destinací, jako jsou například pláže, muzea nebo tradiční kultura obecně (MANSFELD et PIZAM, 1999; PHAN, 2010).

1.3.2 Dopady cestovního ruchu na životní prostředí

Problematika dopadů cestovního ruchu na přírodní prostředí začala být v zahraničí předmětem odborných debat a článků až v 60. letech minulého století, i když předchůdci

⁴ WITT C., WRIGHT, P. (1992): *Tourist motivation after Maslow*. In Johnson, P., Thomas, B. (eds.): *Choice and Demand in Tourism*. Mansell, London.

⁵ MURRAY, H. (1938): *Explorations in personality*. Oxford University Press, New York.

⁶ DANN, G. (1981): *Tourist motivation: an appraisal*. *Annals of Tourism Research* 8 (1981): 187-219.

těchto debat publikovali své práce již dříve: MEINECKE zjišťoval v roce 1928 dopady na kořenový systém sekvojí v Kalifornii a o několik let později BATES (1935) publikoval studii o vlivu sešlapu na vegetaci v blízkosti cest ve Velké Británii. LIDDLE (1997) ve své publikaci dokonce uvádí jako jednu z prvních prací studii zabývajících se sešlapem vegetace z 18.století. Tento zájem ze strany odborníků posléze vedl ke vzniku nového oboru – rekreační ekologie – a v roce 1960 ke konání první vědecké konference na toto téma (COLE, 1999). Rekreační ekologie zkoumá vztah rekreačních aktivit na ekosystémy a snaží se o systémový přístup k dané problematice (LIDDLE, 1997).

Základní členění složek životního prostředí, na které mají pozitivní či negativní (nebo obojí) dopad aktivity cestovního ruchu uvádí WALL et WRIGHT (1977):

- vegetace
- půdní složky
- vodní prostředí
- volně žijící živočichové

KREAG (2001) ve shrnutí dlouholetého výzkumu dopadů cestovního ruchu v USA uvádí 87 jednotlivých dopadů členěných do sedmi základních kategorií, na které má cestovní ruch dopad, ať už pozitivní či negativní:

- ekonomika
- životní prostředí
- sociální a kulturní prostředí
- doprava
- služby
- daně
- místní komunity

Přehledné shrnutí klasifikace environmentálních dopadů turismu uvádí ve své rešerši WONG (2004). Na dopady cestovního ruchu tak můžeme nahlížet z hlediska:

1. klasifikace turistických atraktivit: přírodní, socio-ekonomické a kulturní prostředí
2. charakteru dopadů v čase nebo prostoru: krátkodobé nebo dlouhodobé, pozitivní nebo negativní, lokální, regionální a globální, přímé a nepřímé nebo indukované dopady; do jisté míry odrážejí tyto charakteristiky dopadů odvětví cestovního ruchu
3. jednotlivých složek životního prostředí.

Tabulka 2 **Dopady na životní prostředí podle KREAGA (2001)**

	Dopad turismu na životní prostředí
Pozitivní	Ochrana vybraných přírodních území nebo prevence před jejich vyčerpáním
	Ochrana historických budov a památníků
	Zvýšení přitažlivosti (vizuální a estetické hledisko)
	„Čistý“ průmysl (bez komínů apod.)
Negativní	Znečištění ovzduší, vod a krajiny (odpad), hluk
	Degradace krajiny a zemědělské půdy v důsledku jejího využití na rozvoj cestovního ruchu
	Ztráta otevřeného prostoru
	Destrukce flory a fauny (včetně sběru rostlin, zvířat, korálů a jiných suvenýrů samotnými turisty nebo pro turisty)
	Ničení historických památek
	Nedostatek vody
	Introdukce nepůvodních druhů
Narušení rozmnožovacích cyklů zvířat a změny v jejich chování	

WALL et MATHIESON ve své publikaci z roku 2006 konstatují, že je až s podivem, jak málo je studií se systematickým přístupem hodnocení dopadů cestovního ruchu na životní prostředí i přes současné zaujetí vědců, politiků i široké veřejnosti vlivem člověka na životní prostředí vůbec a také navzdory rostoucímu zájmu o cestovní ruch, který je vnímán jako geografický, sociální a ekonomický fenomén, o čemž se zmiňuje již v roce 1978 COHEN. Doporučují komplexní přístup k hodnocení dopadů cestovního ruchu, neboť jednotlivé složky životního prostředí spolu úzce souvisí a jsou na sobě závislé. Jak ovšem sami píší, tento přístup je v praxi poměrně náročný.

1.3.3 Ekoturismus, přírodní a udržitelný turismus

V 80. letech minulého století již panovala shoda o tom, že způsob, jakým se průmysl cestovního ruchu rozvinul, má významné negativní dopady (TŘEBICKÝ, 2005). V těchto letech a zejména pak na přelomu let 90. se v souvislosti s definováním trvale udržitelného rozvoje (WCED, 1987, INTERNET) začaly rozvíjet ekologicky šetrnější formy turismu: udržitelný turismus, ekoturismus a přírodní turismus.

Zatímco termín „udržitelnost“ se ve spojitosti s cestovním ruchem v literatuře objevil již před 80. lety, termín „**udržitelný cestovní ruch**“ (ang. *sustainable tourism*) se zrodil až po vydání zprávy G. H. Brundtlandové v roce 1987 (WEAVER, 2001). Zajímavé je, že zpráva se o cestovním ruchu vůbec nezmiňuje, ačkoliv už od poloviny 80. let byl vnímán jako důležité průmyslové odvětví (WEAVER, 2006).

Ve svém původním pojetí byl udržitelný cestovní ruch obecně vnímán jako synonymum alternativního cestovního ruchu (tedy obecně jako protipól masového turismu), v souladu se dvěma fázemi vývoje cestovního ruchu podle Jafariho: varovnou platformou a platformou přizpůsobení (WEAVER, 2001).

Jafari popsal vývoj cestovního ruchu pomocí čtyř období (tzv. platform). Období kolem 60. let 20. století označil jako Obhajovací platformu (ang. *advocacy platform*). V tomto období byl cestovní ruch silně podporován zejména v souvislosti se snahou o udržení míru a rozvoj a stabilizaci hospodářství poválečných oblastí (WEAVER, 2006). Cestovní ruch byl považován za jeden z prostředků k dosažení těchto cílů. Tento jednostranný ekonomický přístup vedl k Varovné platformě (ang. *cautionary platform*), která představuje studie a názory zejména z období let 70., které tvrdily, že cestovní ruch neznámá jen výhody, ale i sociokulturní, ekonomické a environmentální dopady (JAFARI, 2002). V průběhu 80. let pak došlo k objevu, že různé rozvíjející se formy cestovního ruchu mají různé dopady. V tomto období známém jako Platforma přizpůsobení (ang. *adaptancy platform*) začínaly být preferovány alternativní formy cestovního ruchu, jako například agroturismus, ekoturismus apod. a nastalo prosazování konceptu udržitelného rozvoje. Tento koncept je základní předpoklad současné Vědomostní platformy (ang. *knowledge-based platform*), kterou Jafari charakterizuje jako ideologicky méně omezený vědecký přístup, který považuje oba modely rozvoje cestovního ruchu, masový i alternativní, za legitimní a prospěšné, v závislosti na místních podmínkách, výzkumech a managementu, které se týkají dané destinace (GÖSSLING et al., 2009). Zastánci této platformy považují udržitelný cestovní ruch natolik flexibilní, že je jeho implementace, založená na různých předpokladech, možná jak do míst s divokou přírodou jako je Antarktida nebo Sibiř, ale i do míst s vysokou mírou hustoty zalidnění i návštěvnosti jako je Hong Kong nebo australské Zlaté pobřeží (GÖSSLING et al., 2009). Podle WWF (2001) je udržitelný cestovní ruch v současné době „nedosažitelným ideálem“, proto raději navrhuje používat termín odpovědný turismus (ang. *responsible tourism*), jehož definice se ztotožňuje s ekoturismem v otázce odpovědnosti vůči životnímu prostředí a místnímu obyvatelstvu.

CEBALLOS-LASCURÁIN (1996), který termín **ekoturismus** (ang. *ecotourism*) použil poprvé v roce 1983, jej definuje jako odpovědné cestování do relativně nenarušených přírodních oblastí za účelem vychutnat si a ocenit přírodní krásy a jakékoliv doprovodné kulturní akce současně s podporou ochrany těchto území, malým dopadem návštěvy a poskytnutí dostatek výhod pro místní obyvatelstvo (takto upravená verze této definice byla oficiálně přijata IUCN). Podle WEAVERA (2001) však můžeme pojem ekoturismus objevit již v práci N. D. HETZERA z roku 1965, ve které definuje čtyři základní motivy této zodpovědné formy turismu:

- minimalizovat dopad na životní prostředí
- respektovat místní kulturu
- maximalizovat ekonomický přínos pro místní obyvatelstvo
- maximalizovat uspokojení zúčastněných turistů

Ekoturismus zaznamenal v posledním desetiletí vzestup díky větší informovanosti turistů o jejich potenciálních negativních dopadech (DRUMM, 2004) a jako součást alternativního turismu je nadále podporován vládami i turistickým průmyslem, jakožto udržitelná alternativa k masovému turismu (HILL et GALE, 2009).

Rozdíl mezi ekoturismem a **přírodním turismem** (ang. *nature tourism, nature-oriented, nature-based tourism*) neboli turismem přírodního typu (TŘEBICKÝ, 2005) pojmenovává DRUMM (2004) tak, že u druhé varianty není možné prokázat zájem na zmírnění dopadů na životní prostředí a také respekt k místní kultuře. Podle mnoha autorů (CEBALLOS-LASCURÁIN, 1996; ROE et al. 1997; GÖSSLING, 1999; WEAVER, 2001) je přírodní turismus nadřazeným termínem pro ostatní formy turismu, které se uskutečňují v přírodě. Různí autoři pod tento termín zahrnují nepřeberné množství aktivit prováděných v přírodě, např. lov, rybaření, pěší turistika (WEAVER, 2001) nebo i využívání letních domů (KAJALA et al., 2004) atd.

1.3.4 Monitoring a management cestovního ruchu v přírodních oblastech

Kolik je příliš mnoho? To je základní otázka, kterou řeší správci chráněných území na celém světě. Jej řešení závisí samozřejmě na vlastnostech daného místa a okolnostech. Nosná kapacita, ROS, VIM, VERP a TOMM jsou nástroje pro monitorování a management cestovního ruchu, které také přispívají k řešení této otázky a úzce souvisí s metodou LAC, která se často ukázala jako nejvhodnější nástroj pro management daného území (DRUMM, 2003).

Nosná kapacita ve vztahu k cestovnímu ruchu (ang. *tourism carrying capacity*) vychází teoreticky z ekologického konceptu nosné kapacity prostředí a má za úkol stanovit maximální míru turistického zatížení, kterou je dané území schopné tolerovat (O'REILLY, 1986). V praxi však jde spíše o vědeckou teorii, která naráží na mnohé otázky a komplikace (McCOOL et LIME, 2001).

Metoda LAC (ang. *Limits of Acceptable Change*) neboli metoda limitů přijatelných změn představuje reformulaci nosné kapacity s důrazem spíše na požadované prostředí než na limity tolerance (STANKEY et al., 1985). Byla vypracována v 80. letech 20. století odborníky z americké Lesní správy (U.S. Forest Service; STANKEY et al., 1985)

v závislosti na potřebách správců národních parků vyrovnat se s požadavky na rostoucí rekreační využití chráněných území (COLE et STANKEY, 1997). Metoda LAC sestává ze čtyř základních požadavků (rozčleněných dále do sedmi kroků):

1. specifikovat charakteristické rysy, vlastnosti a podmínky chráněného území
2. analyzovat vztahy mezi stávajícími podmínkami a posoudit jejich přijatelnost
3. identifikovat managementová opatření nezbytná k dosažení požadovaných podmínek
4. monitorovat a vyhodnocovat efektivitu managementu

Další metodou, která je odvozena od nosné kapacity a úzce souvisí s LAC, je **VERP** (ang. **Visitor Experience and Resource Protection**) (COCCOSSIS et MEXA, 2004; MANNING, 2007). Metoda návštěvnického zážitku a ochrany zdrojů, jak můžeme název volně přeložit, byla poprvé zveřejněna v roce 1997. Vyvinula ji americká Správa národních parků (U.S. National Park Services) a zdůrazňuje význam poslání národního parku a cílů jeho managementu (MANNING, 2007). Klíčovým prvkem této metody je zapojení veřejnosti do rozhodování v průběhu celého procesu a definice vhodných indikátorů (NATIONAL PARK SERVICE, 1997).

Metoda **VIM** (ang. **Visitor Impact Management**) byla vypracována americkou Asociací národních parků a ochrany přírody (National Parks Conservation Association) počátkem 90. let 20.stol. pro zhodnocení a následné usměrnění environmentálních dopadů stále rostoucího počtu návštěvníků chráněných oblastí (CEBALLOS-LASCURÁIN, 1996). Pomocí tohoto managementu dopadu návštěvníků bylo zjištěno, že dopady vzniklé rekreací jsou komplexní a bývají ovlivňovány ještě dalšími faktory (opakovaná citace).

Metoda **ROS** (ang. **Recreation Opportunities Spectrum**) byla vypracována americkou Lesní správou pro dlouhodobé plánování využití rekreačního potenciálu daného chráněného území a obvykle bývá použita společně s metodou LAC (WARREN et al., 2003).

Správa kanadských národních parků (Canadian Park Service) vyvinula vlastní metodiku, **VAMP** (ang. **Visitor Activity Management Process**). Tato metoda je specifická pro podmínky ochrany přírody v Kanadě a vychází z principů VIM, LAC a VERP a zahrnuje také postup plánování ROS (MANNING, 2007). Důraz této metody je kladen na hodnocení příležitostí parku, zatímco přesnější hodnocení dopadů je ponecháno na strategických plánech Správy (Natural Resources Management; PARKS CANADA, INTERNET).

V důsledku dramatického nárůstu návštěvníků se zavedením rychlé trajektové služby se na Klokaním ostrově (Kangaroo Island) jihozápadně od Austrálie v roce 1996 zrodila nová koncepce řízení udržitelného cestovního ruchu tzv. **TOMM** (ang. **Tourism Optimisation Management Model**) (TOURISM OPTIMISATION MANAGEMENT COMMITTEE, 2000). Tento model řízení se zaměřuje na monitorování stavu cestovního ruchu na ostrově a informování místních obyvatel a správ (opak. citace).

Všechny tyto koncepce řízení a plánování, jakými jsou metody LAC, VIM, VERP, VAMP, TOMM a další, nejsou výhradně dílem vědců, ale spíše zkušených manažerů s podílem veřejnosti. Hledání „magických čísel“ nosné kapacity chráněných oblastí vedlo k velkému množství výzkumů, které byly posléze užitečné k managementu těchto území, zatímco samotný model nosné kapacity se pro vyřešení otázky rozvoje cestovního ruchu ukázal jako nevhodný a nepoužitelný (McCOOL et LIME, 2001).

DREDGE (2008) se ve své práci zabývá důležitostí zapojení veřejnosti na plánování rozvoje cestovního ruchu. Četnými výzkumy (AP a CROMPTON, 1993; BRAMWELL a LANE, 2000; SNEPENGER et al., 2001; APEIS, INTERNET; KAJALA et al., 2007; GÖRNER et ČIHAŘ, 2010; BARTOŠ et ČIHAŘ, 2010; ČIHAŘ a kol, 2008, 2009b), bylo poukázáno na fakt, že účast veřejnosti je životaschopný nástroj pro řešení konfliktů s cílem využít výhody cestovního ruchu pro všechny zúčastněné strany.

2. METODIKA

2.1 Metoda sběru dat

Data, zpracovávaná v této práci, jsem získala v rámci terénního výzkumu, který probíhá již od roku 1997 každoročně ve velkoplošných chráněných územích České republiky (zejména v KRNAP a NP Šumava). Metodou sběru dat se stal řízený rozhovor s respondenty, kteří odpovídali na otázky ze standardizovaného dotazníku. Tato metodika, vyvinutá Ústavem pro životní prostředí, byla použita ve všech letech probíhajícího monitoringu (Čihař 1997-2011, Třebický 1997, Sýkorová, 2004, Strnadová, 2004, Kostínková, 2005, Třebický 2005, a další) v rámci VaV SP/4I2/40/08 „Systém indikátorů a monitorovací program pro sledování a hodnocení dlouhodobých environmentálních, sociálních a ekonomických změn v národních parcích a biosférických rezervacích“ a je certifikována Ministerstvem životního prostředí. Výstupem z této VaV je mj. veřejně dostupná databáze indikátorů monitorovaných CHÚ na <http://www.management-chu.cz>, která obsahuje také data z této diplomové práce.

Monitoring je členěn na dvě části – kvantitativní a kvalitativní. Kvantitativní část zahrnuje stacionární sčítání projíždějících a procházejících subjektů monitorovacími profily. Kvalitativní část zahrnuje použití metody řízeného rozhovoru s náhodně vybraným vzorkem návštěvníků veřejnosti. Tato metoda poskytuje především kvalitativní informace o potřebách a motivacích návštěvníků, jejich původ, zvyky a činnosti, jakož i jejich trasy v rekreační oblasti. V kombinaci s kvantitativními údaji z monitorovacích profilů lze vyvodit závěry důležité pro management daného chráněného území (MUHAR et al., 2002).

Výběr respondentů byl prováděn proškolenými tazateli (nejčastěji z řad studentů PŘF UK) na níže uvedených lokalitách náhodně tak, že byl osloven první respondent, s nímž byl proveden zpravidla desetiminutový rozhovor a následně za 15 - 20 minut byl osloven další respondent. Při nižší frekvenci návštěvníků tazatel vybral náhodně prvního respondenta a následně dalšího x-tého. Pokud oslovený návštěvník rozhovor odmítl, byla tato skutečnost do dotazníku uvedena spolu s upřesněním, zda oslovený již tento rozhovor absolvoval („již vyplňoval“) nebo z jakéhokoliv důvodu neměl zájem

(redukováno na „bezdůvodné odmítnutí“). Dále bylo zaznamenáno místo dotazování, datum, čas, jméno tazatele a také skutečnost, byl-li respondent cyklista či pěší turista.

Vzhledem k použité metodě řízeného rozhovoru byla zajištěna poměrně vysoká návratnost ve všech sledovaných letech (viz tabulka 3).

Tabulka 3 **Návratnost dotazníků.**

Území	Rok	Osloveno	Odmítnutí		Návratnost
			Již vyplňoval	Bezdůvodné	
KRNAP	2007	663	9	72	89 %
	2008	529	14	25	95 %
	2009	580	20	39	93 %
CHKO Beskydy	2008	182	0	14	92 %

2.2 Lokality

Sběr dat byl v KRNAP prováděn na třech křižovatkách turistických cest v centrální části. Jsou to tyto lokality – U čtyř pánů (2007 - 2009), Luční bouda (2007 - 2009) a Labská bouda (2008 a 2009). Osobně jsem se podílela na sběru dat v letech 2007 - 2009 na Luční boudě. V roce 2008 jsem podnikla také šetření v CHKO Beskydy na lokalitě Pustevny. Tyto lokality byly vybrány ve spolupráci se správami příslušných zvláště chráněných území a na základě vhodného prostorového rozmístění v chráněném území a vzhledem k frekvenci procházejících návštěvníků.

Tabulka 4 Přehled termínů monitoringu; legenda: x...KRNAP, ●...CHKO Beskydy.

srpen	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
2007				x	x	x	x	x	x	x	x	x												
2008		x	x	x	x	x	x	x	x	x						●	●	●	●	●	●	●	●	●
2009	x	x	x	x	x	x	x	x	x															

Stanoviště Luční bouda

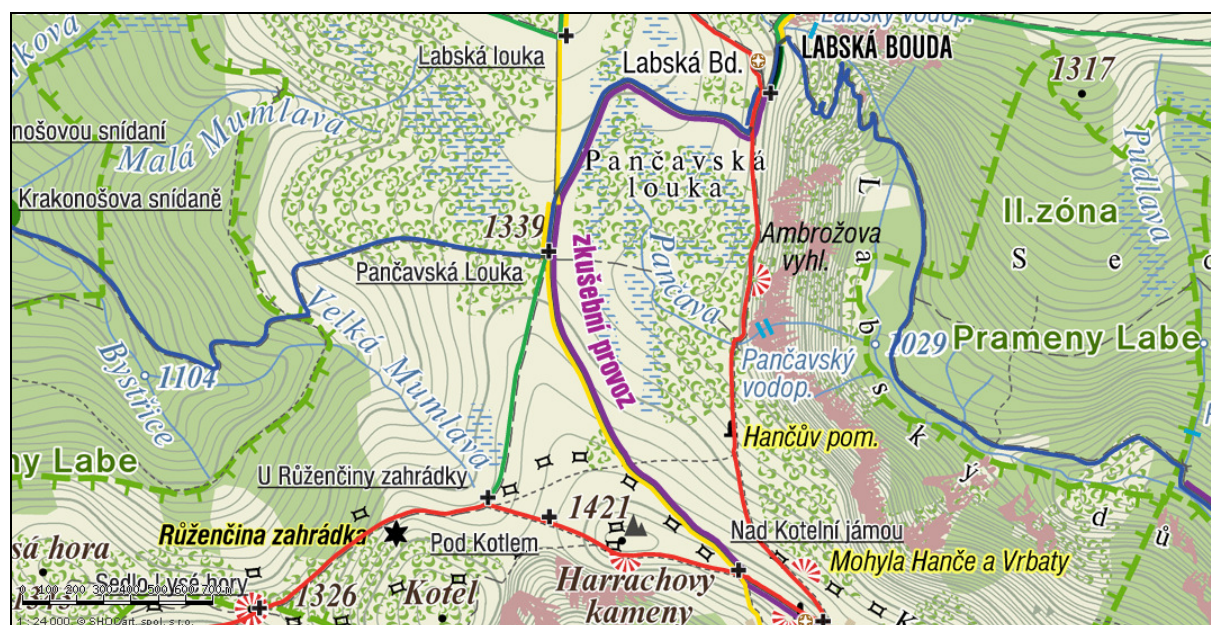

Obrázek 1 Mapa rozcestí u Luční boudy. Legenda: Červená západně směr „Kozí hřbety“, modrá západně směr „Bílé Labe“, červená jižně směr „Kaplička“, modrá východně směr „Sněžka“, žlutá severně směr „Stawy“, fialová značí cyklostezku. Zdroj: Mapy.cz

Toto rozcestí se nachází v nadmořské výšce 1410 m n. m. v I. zóně východní části KRNAP. V blízkosti (přímo před Luční boudou) se nachází pramen Bílého Labe a o pár metrů dál směrem ke Sněžce pramen Úpy, oba dva jsou součástí Úpského rašeliníště. Součástí I.zóny je také blízká Luční a Studniční hora.

Rozcestí má pět směrů (viz obrázek 1): „Kozí hřbety“ (dále po značce až do Špindlerova mlýna), „Bílé Labe“, „Stawy“ (směr na česko-polskou hranici), „Sněžka“ a „Kaplička“ (směr k rozcestí u Výrovky, zde možnost trasy do Špindlerova mlýna, Pece pod Sněžkou nebo Strážného). Na tomto stanovišti byly zaznamenávány průchody pěších turistů, cyklistů a aut v rozmezí od 9 do 17 hodin.

Stanoviště U čtyř pánů

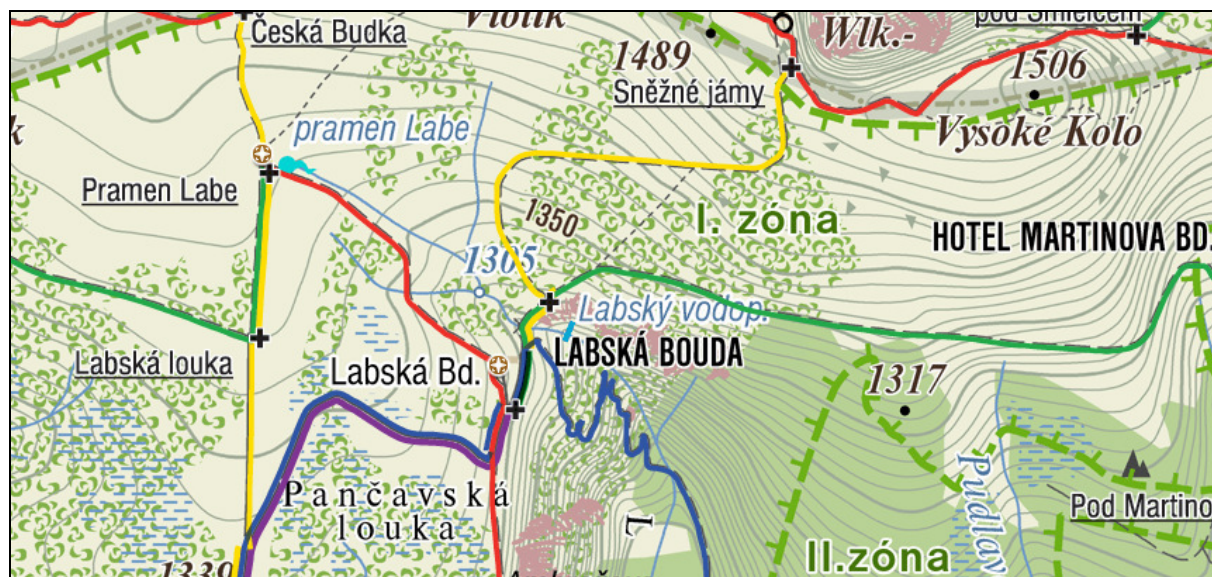

Obrázek 2 Mapa rozcestí U čtyř pánů (Pančavská louka). Legenda: Modrá západně směr „Krakonošova snídaně“, zelená jižně směr „Kotel“, žlutá jihovýchodně směr „Vrbatova bouda“, modrá severně směr „Labská bouda“, žlutá severně směr „Pramen Labe“, fialová značí cyklostezku. Zdroj: Mapy.cz

Toto rozcestí se nachází v nadmořské výšce 1339 m n. m. v I. zóně západní části KRNP. V jeho těsné blízkosti se nachází rozsáhle rašeliště Pančavská louka, kde pramení říčka Pančava, která tvoří pravý přítok Labe.

Rozcestí U čtyř pánů se větví do pěti směrů (viz obrázek 2): „Pramen Labe“ (směr na česko-polskou hranici), „Labská bouda“, „Krakonošova snídaně“, „Vrbatova bouda“ (směr Bedřichov) a „Kotel“ (směr Rokytnice nad Jizerou). Zaznamenávání zde byli pěší turisté, cyklisté a průjezdy aut v rozmezí od 9 do 17 hodin.

Stanoviště Labská bouda

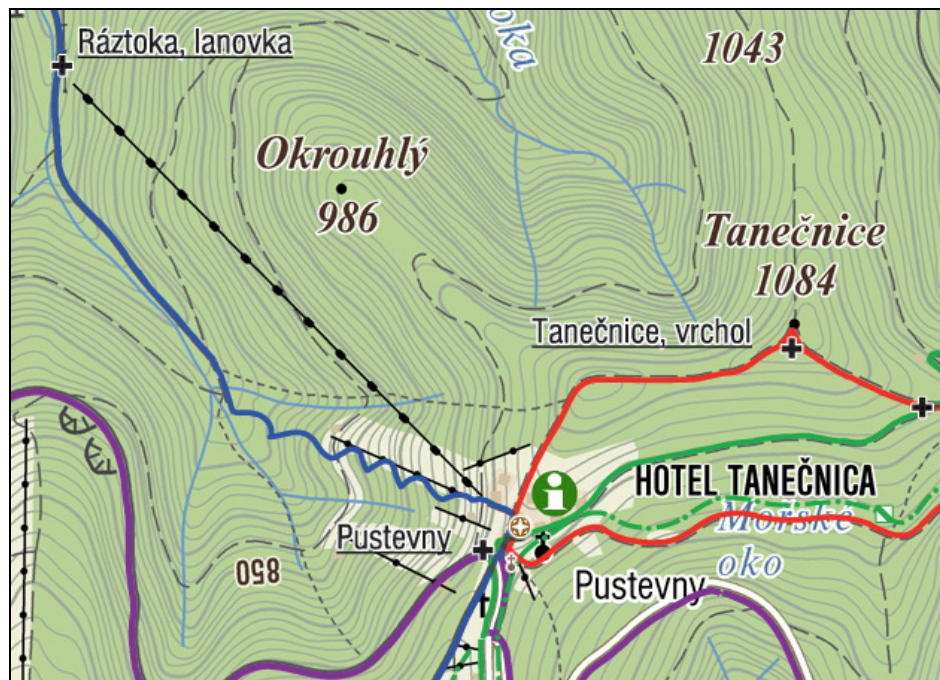

Obrázek 3 Mapa rozcestí Labská bouda. Legenda: modrá jižně (postupně jihozápadně) směr „Asfaltka“, modrá jihovýchodně směr „Labský důl“, žlutá severně směr „Pramen Labe“, fialová značí cyklostezku. Zdroj: *Mapy.cz*

Rozcestí leží ve výšce 1340 m n. m. nad hranou Labského dolu v I. zóně NP. Několik kilometrů severozápadně od Labské boudy vyvěrá pramen Labe, který jen pár metrů pod Labskou boudou vytváří tzv. Labský vodopád.

Na tomto rozcestí byly sledovány tři směry: „Asfaltka“ (směrem k rozcestí U čtyř pánů, Vrbatově boudě a dále k Horním Mísečkám), „Pramen Labe“ (směrem k česko-polské hranici) a „Labský důl“. Standartně zde byli zaznamenáváni pěší turisté, cyklisté a přijíždějící a odjíždějící automobily v časovém rozpětí od 9 do 17 hodin.

Stanoviště Pustevny

Obrázek 4 Mapa rozcestí Pustevny. Legenda: modrá jižně směr „Radhošť“, zelená a fialová jižně a jihovýchodně směr „Bečva“, fialová západně směr „Ráztoka“, modrá severovýchodně směr „Modrá“, červená a zelená severně směr „Tanečnice“ a červená východně směr „Martiňák“.

Toto rozcestí se nachází v nadmořské výšce 1018 m n. m. mezi vrcholy Radhoštěm a Tanečnicí. Pustevny (jméno pochází od poustevníků, kteří žili v okolních jeskyních v 18. a 19. století), patří k nejvýznamnějším a nejnavštěvovanějším horským střediskům v Beskydech (DAVID et SOUKUP, 2009). V nejbližším okolí najdeme nejen unikátní a památkově chráněný soubor staveb (opak. citace), ale i přírodní fenomény jakými je tzv. beskydský pseudokras (přímo na Pustevnách jeskyně Cyrilka) nebo jezírko Mořské oko v blízkosti hotelu Tanečnica, kde se na jediné lokalitě v Beskydech společně vyskytuje čolek obecný, horský i karpatský (BAJER, 2004).

Na tomto stanovišti bylo sledováno sedm směrů: „Radhošť“ (směrem ke stejnojmennému vrcholu), „Bečva“ (veřejná komunikace se záchytným parkovištěm vedoucí k Horní a Prostřední Bečvě), „Ráztoka“ (veřejná komunikace se zákazem vjezdu vedoucí do Trojanovic), „Modrá“ (stezka vedoucí podél lanovky také do Trojanovic), „Lanovka“, „Tanečnice“ (štěrková stezka vedoucí k vrcholu Tanečnice) a „Martiňák“ (veřejná komunikace vedoucí ke stejnojmenné chatě a dále do Hlavaté). Zaznamenávání byli pěší turisté, cyklisté, auta, autobusy, psi a lidé jedoucí na koloběžkách.

2.3 Zpracování dotazníků a reprezentativnost dat

Ke své práci jsem využila standardizovaný dotazník vyvinutý v předešlých letech ÚŽP (viz příloha 1). Dotazník pracuje se sadou 21 otázek, z nichž 10 je uzavřených a 11 polootevřených. Uzavřené otázky nabízejí soubor možných alternativ, ze kterých respondent vybere vhodnou odpověď (DISMAN, 1993), v případě polootevřených otázek může respondent kromě výběru alternativ doplnit takovou, která jeho odpověď vystihuje nejlépe. Většina otázek je tak zcela nebo částečně uzavřena a také škálována, což respondentům usnadňuje vyplňování a výzkumníkovi zpracování, bohužel to však také znamená značné zjednodušení odpovědí. Pro CHKO Beskydy jsem daný dotazník pouze místně upravila (viz příloha 2).

Dotazníky jsem zpracovala pomocí programů Microsoft Office 2003 a to: MS Access (vytvoření databáze a třídění dat) a MS Excel (výstupní tabulky). Statistické zpracování dat jsem prováděla v počítačovém prostředí pro statistické výpočty a grafiku R.

Popis výsledků z třídění dat prvního stupně (základní třídění) jsem provedla na základě zhodnocení absolutních a relativních četností (procentuálního zastoupení) jednotlivých odpovědí na otázky v dotazníku. Popis výsledků z třídění dat druhého stupně se již vztahuje k testování hypotéz příslušnou statistickou metodou.

Pro posouzení reprezentativnosti výběrového souboru respondentů Beskyd a Krkonoš jsem zvolila metodu THD 5: testování předem předpokládaných vlastností četností (ŘEHÁK et ŘEHÁKOVÁ, 1986). Pomocí této metody jsem porovnála rozložení tří vybraných parametrů (pohlaví, věk a vzdělání) ve výběrových souborech s rozložením těchto parametrů v populaci ČR (ČSÚ, 2003, 2008, 2009 a 2010). Na zvolené hladině významnosti $\alpha = 0,05$ jsem testovala nulovou hypotézu, která tvrdí, že rozložení daného parametru je stejné jako u celé populace ČR. Tato hypotéza platí, pokud hodnota testu je menší než kritická hodnota $z_{\alpha} = 1,96$ (pro $\alpha = 0,05$).

Z výsledků testování (viz tabulka 5) vyplývá, že náhodnost výběru respondentů v případě jejich pohlaví byla splněna v letech 2007 a 2008 jak v Krkonoších, tak i v daném roce v Beskydech. V roce 2009 mohl být výběr respondentů ovlivněn. Věková struktura respondentů se ovšem až na věkové skupiny 15 – 17 let ve všech letech a oblastech a 18

– 24 let v roce 2009 v Krkonoších a v roce 2008 v Beskydách nepodobá věkové strukturu populace ČR. A stejně se respondenti od populace ČR liší i v rámci vzdělání.

Tabulka 5 Testování náhodnosti výběru.

Náhodný rozdíl ($T' < z_{0,05}$) ?				
	Krkonoše			Beskydy
	2007	2008	2009	2008
Pohlaví				
Muži	ano	ano	ne	ano
Ženy	ano	ano	ne	ano
Věková struktura				
15-17	ano	ano	ano	ano
18-24	ne	ne	ano	ano
25-39	ne	ne	ne	ne
40-59	ne	ne	ne	ne
60 a více	ne	ne	ne	ne
Vzdělání				
Základní	ne	ne	ne	ne
Středoškolské	ne	ne	ne	ne
Vysokoškolské	ne	ne	ne	ne

Při zjišťování nezávislosti dvou kategoriálních znaků jsem použila Pearsonovu χ^2 statistiku pro test nezávislosti mezi dvěma kategoriálními znaky (KOMÁREK et KOMÁRKOVÁ, 2007). Pomocí této statistiky

$$X^2 = \sum_{i=1}^I \sum_{j=1}^J \frac{(n_{ij} - * \mu_{i,j})^2}{* \mu_{i,j}}$$

jsem testovala nulovou hypotézu, že dané dva kategoriální znaky jsou nezávislé, a nulovou hypotézu jsem zamítla v případě, že bylo $X^2 \geq \chi^2_{(r-1)(c-1)}(\alpha)$ (ZVÁRA, 2004). Test nezávislosti mezi dvěma znaky je v tomto případě založen na modifikacích χ^2 statistik (KOMÁREK et KOMÁRKOVÁ, 2007): očekávané četnosti při platnosti nulové hypotézy pro jednotlivé buňky kontingenční tabulky se spočtou následovně:

$$\mu_{ij} = n \pi_{i+} \pi_{+j}, \quad i = 0, \dots, I, j = 0, \dots, J.$$

A protože marginální pravděpodobnosti π_{i+} , $i = 0, \dots, I$ a π_{+j} , $j = 0, \dots, J$ jsou obvykle, stejně jako sdružené pravděpodobnosti π_{ij} , $i = 0, \dots, I$, $j = 0, \dots, J$ neznámé a nelze je tedy použít k výpočtu μ_{ij} , nahradí se μ_{ij} jeho odhadem, získaným pomocí empirických marginálních relativních četností. Očekávaná četnost μ_{ij} je tedy nahrazena odhadnutou očekávanou četností

$$*\mu_{ij} = n p_{i+} p_{+j} = n (n_{i+}/n) \cdot (n_{+j}/n) = (n_{i+} n_{+j}) / n, \quad i = 0, \dots, I, j = 0, \dots, J.$$

Pro interpretaci této statistiky uvádím také velikost souboru n , počet stupňů volnosti $df = (r - 1)(c - 1)$ a také p -hodnotu neboli dosaženou hladinu významnosti testu (Probability Level), která udává pravděpodobnost, s jakou jsem dostala takto nebo více od nulové hypotézy odlišný výsledek za předpokladu, že nulová hypotéza platila (LEPŠ, 1996). Pokud je dosažená hladina významnosti (p) menší než hladina testu (α), nulová hypotéza se zamítá (LEPŠ, 1996; ZVÁRA, 2004). Pearsonův test nezávislosti v R vypočítává také Cramerův koeficient kontingence (nebo také Cramerovo V), přičemž X^2 je testovací statistika a m je větší z obou čísel r a s :

$$C = \sqrt{\frac{X^2}{n(m-1)}}$$

Tento koeficient nabývající hodnot v intervalu (0,1) udává sílu zjištěné závislosti mezi sledovanými znaky; při nulové hodnotě není v tabulce žádný vztah, jestliže koeficient má hodnotu 1, je vztah úplný (HENDL, 2006).

Aby statistika měla za nulové hypotézy rozdělení dostatečně blízké rozdělení χ^2 , měly by být očekávané četnosti dostatečně velké (ZVÁRA, 2004). Doporučuje se, aby žádná očekávaná četnost nebyla menší než 1 a aby méně než 20 % četností bylo menších než 5, pokud tomu tak není, je možné některé kategorie s malými četnostmi spojit (LEPŠ, 1996).

3. VÝSLEDKY

3.1 Základní kvalitativní třídění a srovnání populace respondentů KRNAP a CHKO Beskydy

Ze stanovených cílů v kapitole 1.1 jasně vyplývá určitá struktura členění výsledků, které budu v mé práci popisovat. Tato struktura je složená ze čtyř linií zájmu, jde o:

- návštěvníky
- jejich motivy a aktivity
- jejich názory a hodnocení managementu a životního prostředí
- dynamiku návštěvnosti

Těmto liniím zájmu se budu věnovat postupně v jednotlivých kapitolách.

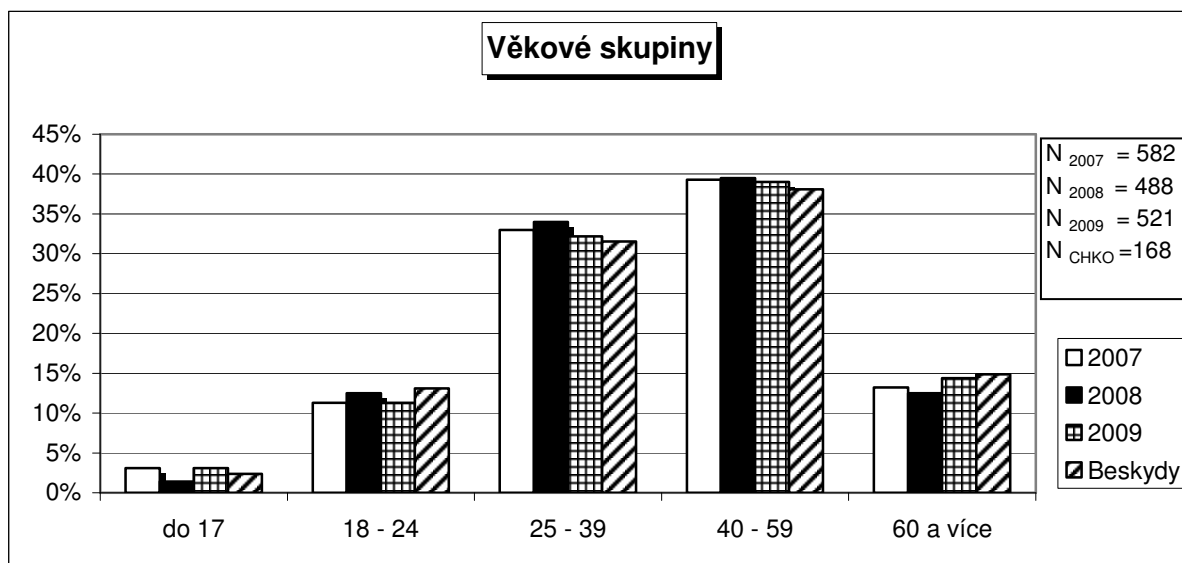
Celkem bylo vybráno 1593 dotazníků v Krkonoších (rok 2007: 582 dotazníků, rok 2008: 490 dotazníků a rok 2009: 521 dotazníků) a 168 dotazníků v Beskydech.

3.1.1 Socio-demografická charakteristika

Věk

Nejčastěji zastoupenou věkovou skupinou byli v Krkonoších i v Beskydech respondenti ve věku 40 – 59 let (průměrné zastoupení pro KRNAP 39,3 %, pro CHKO 38,1 %), druzí byli respondenti ve věku 25 – 39 let (průměrné zastoupení pro KRNAP 33,1 %, pro CHKO 31,6 %). Respondenti ve věku 18 – 24 let a 60 a více let mají průměrné zastoupení poměrně nižší (11,7 % a 13,4 % v Krkonoších a 13,1 % a 14,9 % v Beskydech). Mladí do 17 let tvoří mezi všemi respondenty průměrně pouze 2,5 %.

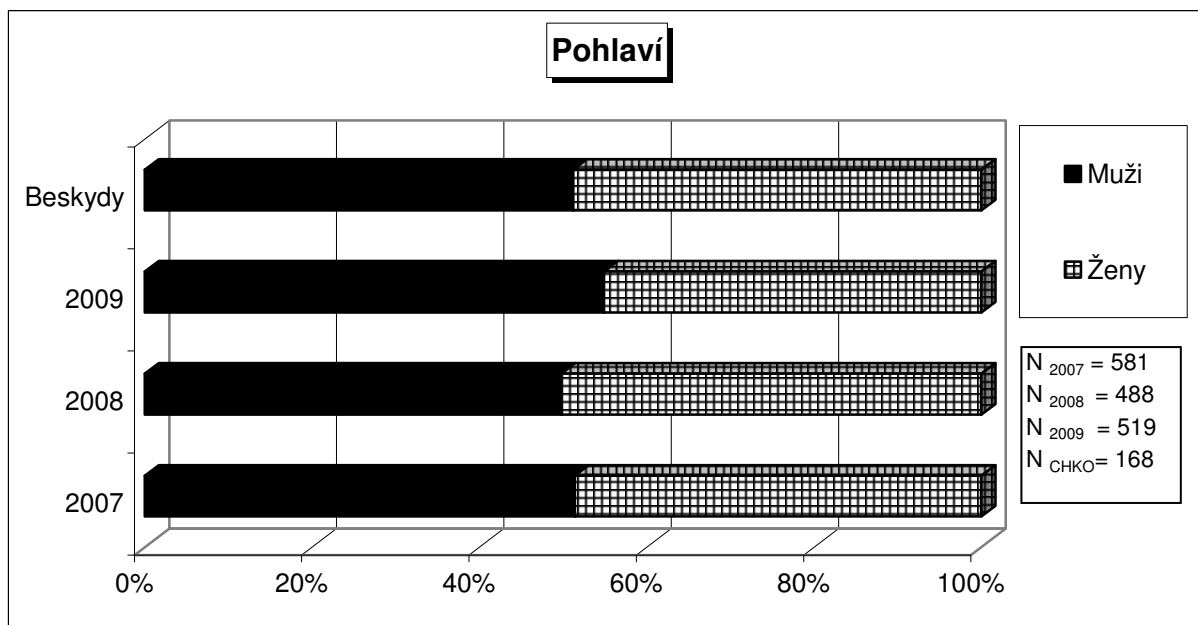
Graf 1 Věkové skupiny respondentů KRNAP (2007 – 2009) a CHKO Beskydy (2008).

Pohlaví

V roce 2007 a 2009 převažovalo zastoupení mužů (prům. 52,4 %) nad ženami (prům. 47,6 %). V roce 2008 tomu bylo naopak. Celková situace v daných letech kopíruje rozložení českých respondentů. U cizinců měli převahu muži (56,4 %) nad ženami (43,6 %) po celé období monitoringu. Podobný poměr mezi zastoupením mužů a žen je i v Beskydech (51,2 % muži, 48,8 % ženy).

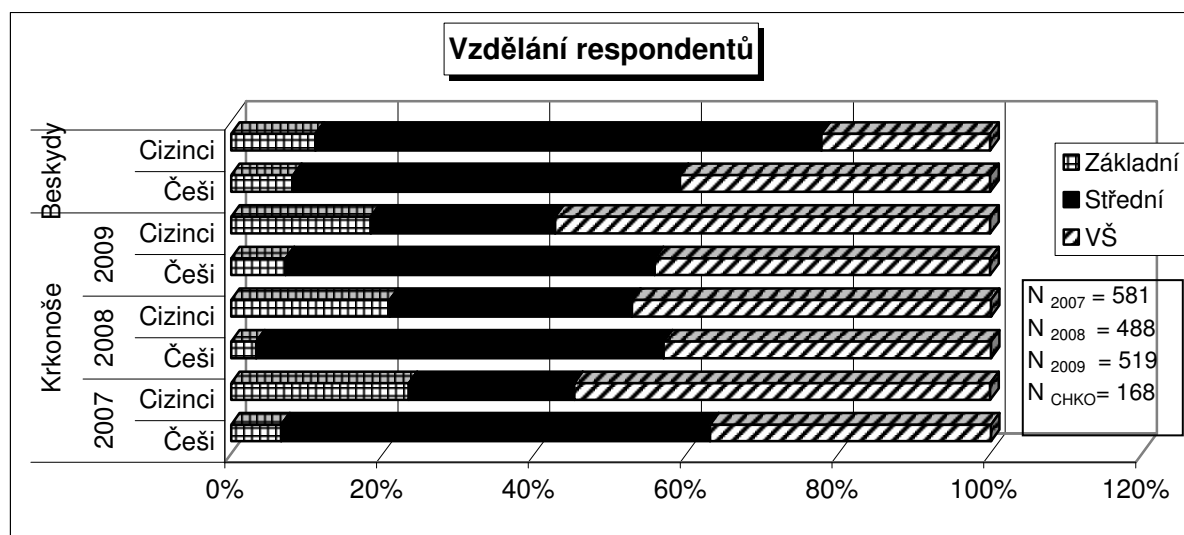
Graf 2 Pohlaví respondentů KRNAP (2007 – 2009) a CHKO Beskydy (2008).

Vzdělání

V letech 2007 a 2008 bylo nejčastějším nejvyšším dosaženým vzděláním mezi respondenty KRMAP středoškolské vzdělání (prům. 49,4 %). V roce 2009 převažovalo vzdělání vysokoškolské. Základní vzdělání uvedlo průměrně 8,7 % respondentů. Pokud se podíváme na výsledné hodnoty z jednotlivých let podrobněji, vidíme rozdíl mezi českými a zahraničními respondenty. Zatímco mezi Čechy bylo nejčastější nejvyšší dosažené vzdělání v průběhu všech tří let vzdělání středoškolské (prům. 52,9 %), zahraniční respondenti nejčastěji uvedli vzdělání vysokoškolské (prům. 53,1 %). Rozdíl je také v případě základního vzdělání. To uvedlo průměrně pouze 5,7 % Čechů oproti průměrným 20,9 % cizinců. V Beskydech je situace obdobná jako v Krkonoších. Středoškolské vzdělání uvedlo 51,8 % respondentů, vysokoškolské 39,9 % respondentů a základní 8,3 %.

Graf 3 **Vzdělání respondentů KRMAP (2007 – 2009) a CHKO Beskydy (2008).**

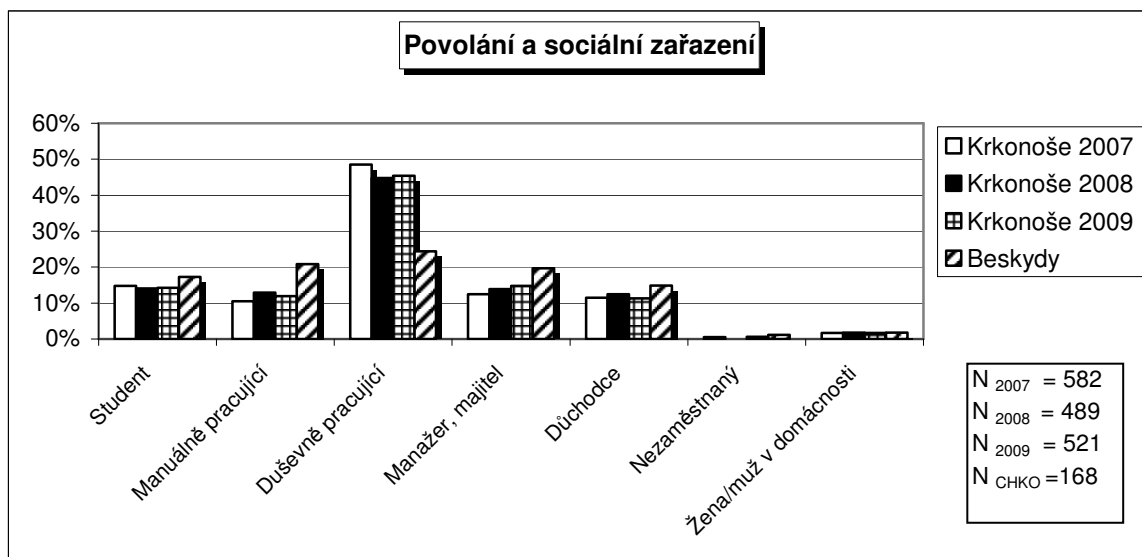

Povolání a sociální zařazení

Téměř polovina krkonošských respondentů jak z Čech tak i ze zahraničí (prům. 46,2 %) se zařadila mezi „duševně pracující“. Z českých respondentů bylo dále průměrně 15,6 % studentů, 13,9 % „manažerů, majitelů a soukromých podnikatelů“, 11,6 % „manuálně pracujících“ a 10,8 % důchodců. V případě zahraničních respondentů se častěji vyskytovali důchodci (prům. 16,1 %), poté manažeři, majitelé a soukromí podnikatelé (prům. 13 %) a jen o 6 desetin méně „manuálně pracujících“ (prům. 12,4 %). Studentů se mezi těmito respondenty průměrně vyskytovalo jen 9,7 %. Velmi malá procenta se u obou skupin vyskytovala u kategorie „nezaměstnaní“ (prům. 0,4 %) a osob „v domácnosti“ (prům. 1,7 %). V Beskydech je složení pracujících a ostatních jiné. Nejvyšší počet odpovědí sice získala kategorie „duševně pracující“, zatímco ale v Krkonoších tvoří tuto kategorii téměř 50 % respondentů, v Beskydech jde pouze o

24,4 %. V počtu nejčastěji odpovídaných kategorií povolání dále respondenti uváděli zařazení mezi „manuálně pracující“ (20,8 %), „manažery, majitele, soukromé podnikatele“ (19,6 %) a „studenty“ (17,3 %). Další početnější skupinou (oproti KRNAP) byli „důchodci“ (14,9 %). Téměř stejné procento (jako v KRNAP) tvořily osoby „zaměstnané v domácnosti“ (1,8 %), naopak vyšší zastoupení tvořili „nezaměstnaní“ (1,2 %).

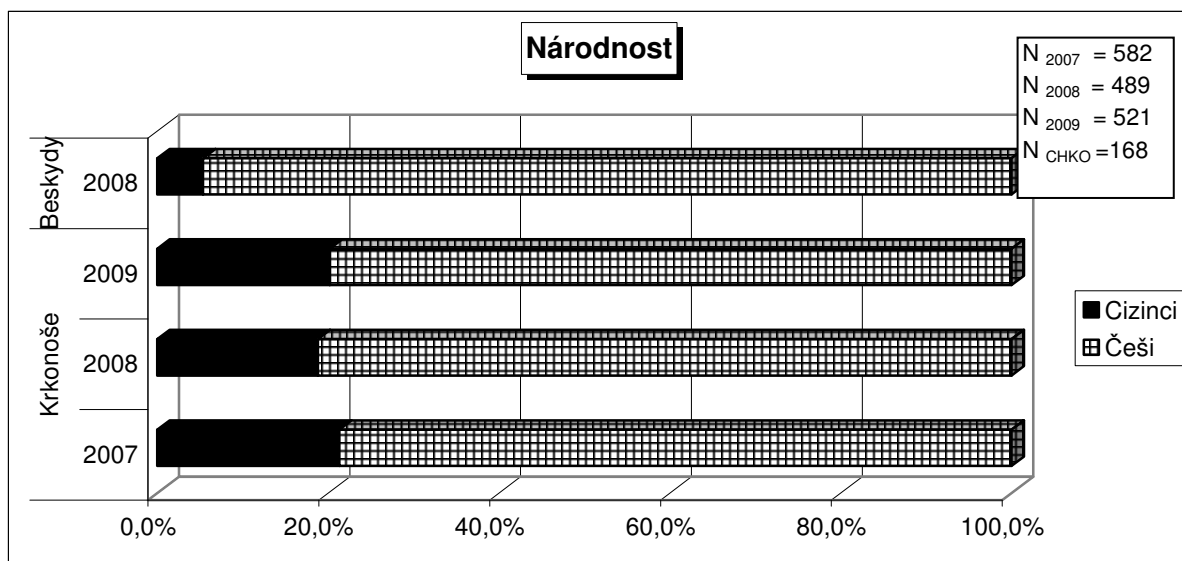
Graf 4 **Povolání a sociální zařazení respondentů KRNAP (2007 – 2009) a CHKO Beskydy (2008).**

Geografický původ a bydliště

V národnostním složení respondentů převažují v KRNAP ve všech sledovaných letech Češi (prům. 80 %) nad cizinci (prům. 20 %). Za zahraniční zemi původu bylo uváděno nejčastěji Německo (prům. 10,2 %), Polsko (prům. 7,3 %), Nizozemí (prům. 0,7 %) a Slovensko (prům. 0,4 %). Další země jsou uvedeny v tabulce 1 v příloze 3.

Graf 5 **Národnost respondentů KRNAP (2007 – 2009) a CHKO Beskydy (2008).**

Bydliště tuzemských respondentů jsou rozmístěna téměř ve všech bývalých okresech ČR. Výrazně převažuje Praha (prům. 29 %) nad Trutnovem (prům. 5,9 %), Libercem (prům. 3,9 %), Hradcem Králové a Pardubicemi (shodně prům. 3,8 %); viz tabulka 3 v příloze 3. Převažující kategorie velikosti sídla (podle počtu obyvatel) bydliště českých respondentů byla „100 tisíc – 1 milion“ (prům. 32,2 %) nad kategorií „1 milion a více“ (prům. 27,9 %) a „2000 – 10 tisíc“ (prům. 17,4 %). U zahraničních respondentů převažovala kategorie 100 tisíc – 1 milion (prům. 32,7 %) nad kategorií „10 tisíc – 100 tisíc“ (prům. 31,6 %) a „2000 – 10 tisíc“ (prům. 15,3 %). V Beskydech se podařilo získat poměrně nízké procento dotazníků vyplněných zahraničními respondenty (5,4 % oproti 94,6 % Čechům; viz tabulka 2 v příloze 3). Podíváme-li se na bydliště beskydských respondentů zjistíme, že 24,5 % návštěvníků přijelo z Ostravy, 10,7 % z Nového Jičína, 10,1 % z Prahy a dále 8,8 % z Brna a 8,2 % z Karviné. Další okresy jsou uvedeny v tabulce 4 v příloze 3. S otázkou bydliště souvisí i velikost sídla vyjádřená podle počtu obyvatel. Převažující byla kategorie „10 tisíc – 100 tisíc“ (28,6 %) spolu s kategorií „100 tisíc – 1 milion“ (26,2 %). Kategorie „do 2000“ a „2000 – 10 tisíc“ měly shodně po 16,7 %. Nejméně odpovědí získala kategorie „1 milion a více“ (11,9 %).

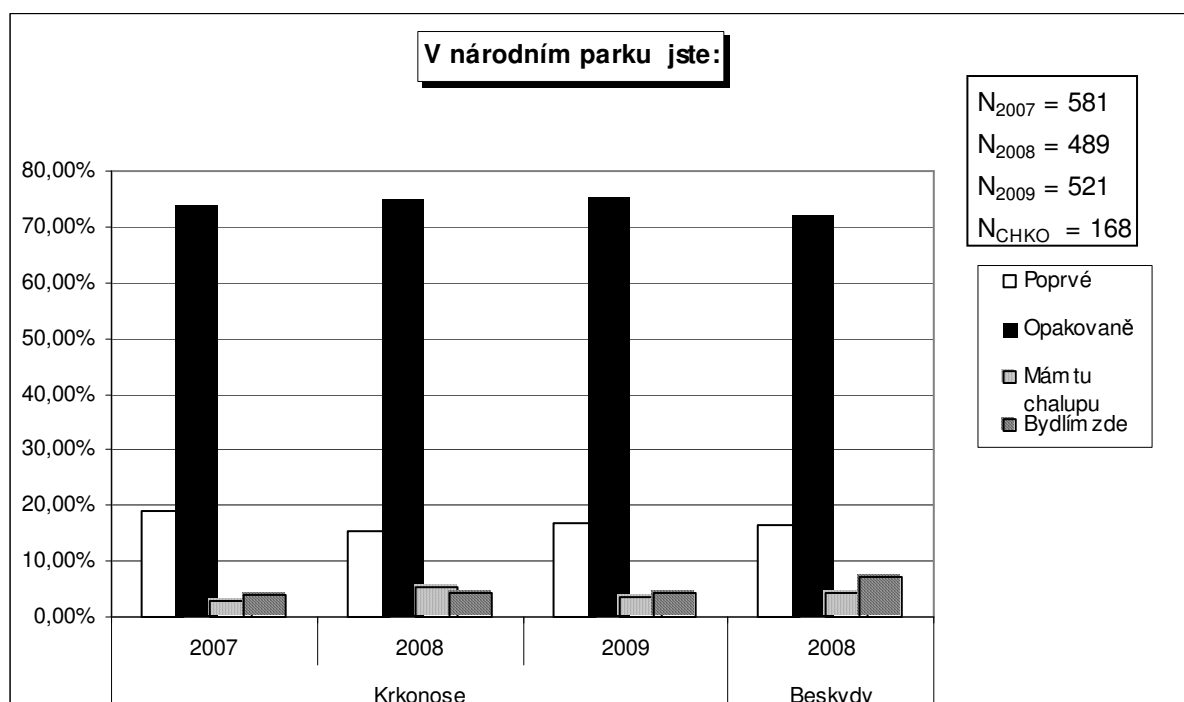
3.1.2 *Charakteristika pobytu a názorové a postojevé spektrum*

Četnost a sezónnost návštěv a charakter pobytu

Většina respondentů přijela do Krkonoš opakovaně (prům. 74,8 %), podobné procento vystihuje i respondenty v Beskydech (72 %). Poprvé zde bylo v letech monitorování průměrně 17 % respondentů v Krkonoších a jen o tři desetiny procenta méně v Beskydech (16,7 %). Na svou vlastní chatu nebo chalupu jezdí do Krkonoš průměrně

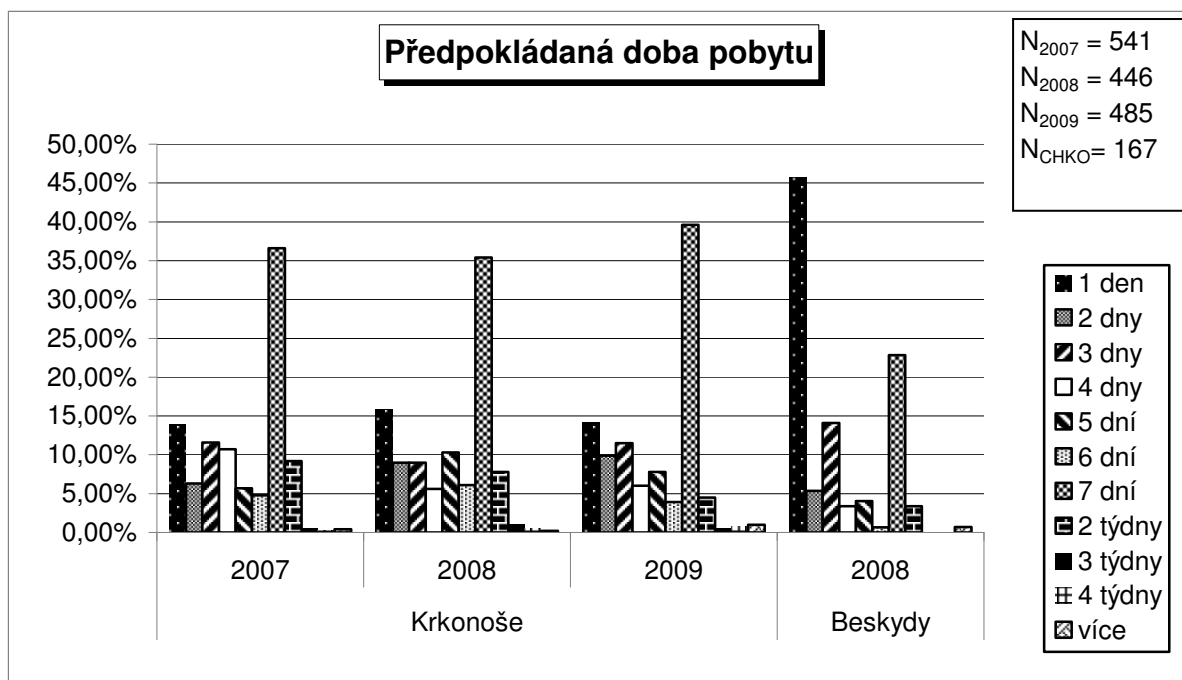
3,9 % respondentů a průměrně 4,2 % respondentů uvedlo, že na území KRNAP přímo bydlí. Mezi beskydskými respondenty je téměř stejné procento chatařů či chalupářů (4,2 %), místních ale zodpovědělo anketu nepatrně více (7,1 %). Nejradyji tyto horské oblasti respondenti navštěvují v létě (KRNAP prům. 35,4 %, CHKO 33,3 %). V hlavních turistických sezonách („léto a zima“) jezdí do Beskyd 14,9 % dotázaných, do Krkonoš průměrně 22,4 %. V průběhu všech ročních období navštěvuje CHKO Beskydy také 14,9 % respondentů, KRNAP 18,5 %. Zimní sezona je největším lákadlem pro 9,2 % krkonošských návštěvníků a 6,1 % beskydských.

Graf 6 Četnost návštěv respondentů KRNAP (2007 – 2009) a CHKO Beskydy.

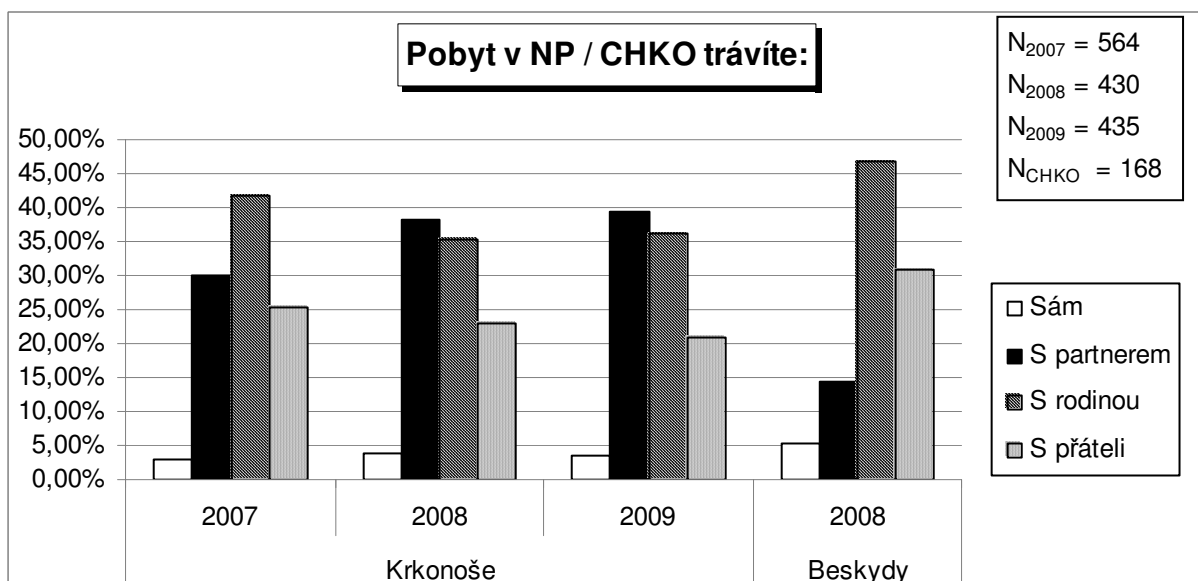
V KRNAP průměrně návštěvníci stráví nejčastěji týden (37,2 %), jeden den (14,4 %) nebo tři dny (10,7 %). Zcela jiná situace panuje v CHKO Beskydy – zde návštěvníci tráví většinou jeden den (45,6 %) nebo týden (22,8 %).

Graf 7 Předpokládaná doba pobytu respondentů KRMAP (2007 – 2009) a CHKO Beskydy.

Pobyt v NP tráví většina respondentů s rodinou (prům. 37,7 %) nebo s partnerem (prům. 35,9 %), případně s přáteli (prům. 23 %), jen marginálně sami (prům. 3,4 %). V Beskydách respondenti také nejčastěji tráví pobyt s rodinou (49,6 %). Častěji než s partnerem (14,3 %) ale navštěvují Beskydy s přáteli (30,8 %) a ve větší míře než v Krkonoších také sami (5,3 %).

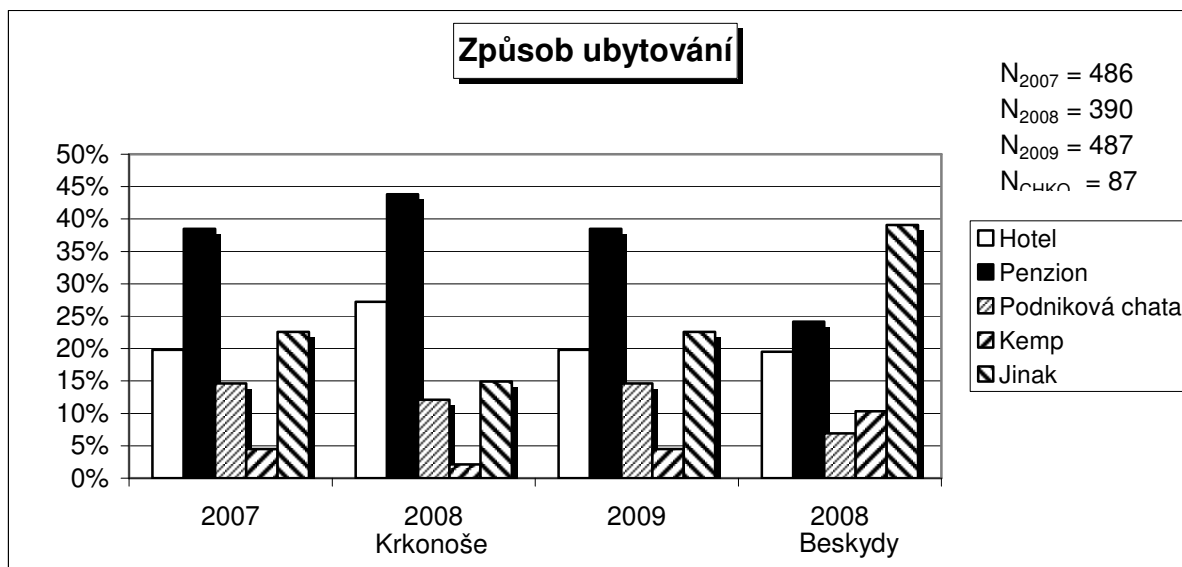
Graf 8 Doprovod respondentů při pobytu v KRMAP (2007 – 2009) a v CHKO Beskydy.

Ubytování a doprava

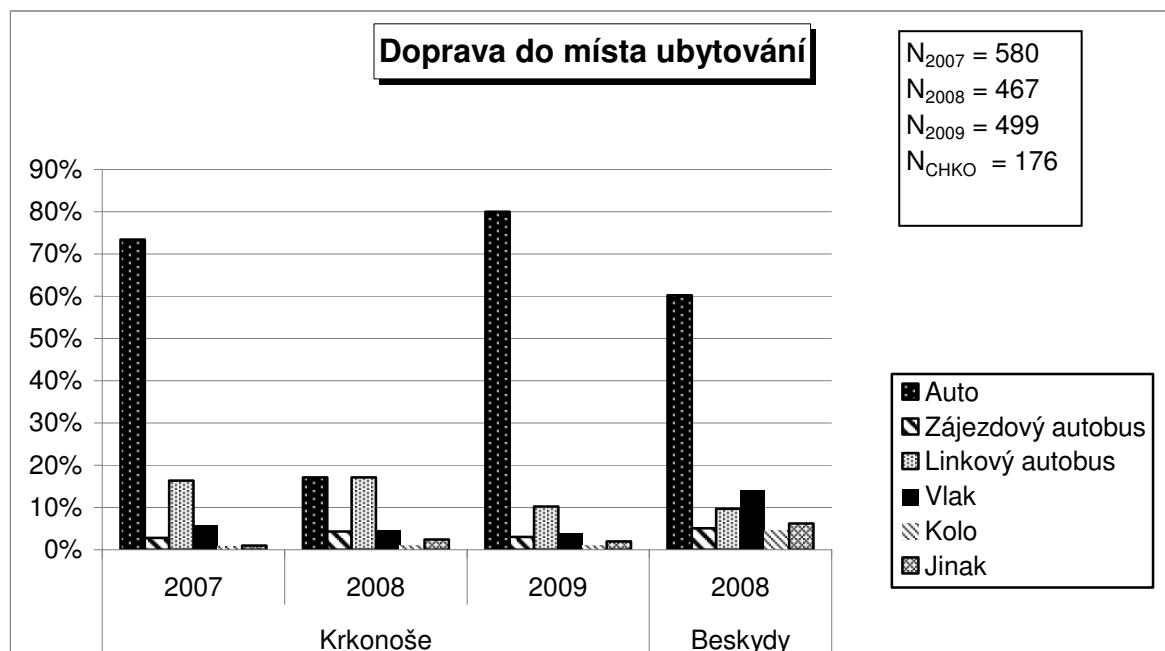
Do otázky č. 4 v dotazníku byl v roce 2009 přidán nový způsob ubytování podle stálého trendu výstavby apartmánů. Rok 2009 je tedy nutné hodnotit zvlášť. Ve způsobech ubytování v Krkonoších dominují penziony a hotely ve všech letech (průměrně v letech 2007 a 2008: 41,2 % a 23,5 %, rok 2009: 33,9 % a 32,5 %). Častým způsobem je také ubytování v podnikových chatách (2007 – 2008: prům. 13,4, 2009: 14,2). Nízké počty respondentů využívají kempy (2007 – 2008: prům. 3,3 %), v roce 2009 (3 %) tento způsob ubytování předčily i výše zmíněné apartmány (5,3 %). V Beskydech se celých 39 % dotázaných ubytovalo „jinak“ než ve vyznačených možnostech v dotazníku (viz tabulka 5 v příloze 3). V Krkonoších respondenti tuto možnost zvolili jen v prům. 18,8 % v letech 2007 a 2008 a v 11,2 % v roce 2009. Beskydští návštěvníci také častěji volí možnost ubytování v kempech (10,3 %). Ze zbylých odpovědí beskydských respondentů pak vyplynulo stejné rozložení jako mezi krkonošskými návštěvníky – nejčastějším způsobem ubytování je penzion (24,1 %) a hotel (19,5 %).

Graf 9 Způsob ubytování respondentů KRNAP 2007 – 2009 a CHKO Beskydy.

Do místa ubytování jeli krkonošští respondenti nejčastěji autem (prům. 74,7 %) stejně jako respondenti beskydští (60,2 %). Druhým nejčastějším dopravním prostředkem (do místa ubytování) byl v Krkonoších linkový autobus (prům. 14,6 %), v Beskydech vlak (14,2 %). Z dalších možností zvolili návštěvníci Krkonoš nejčastěji vlak (4,8 %), zájezdový autobus (3,4 %), kolo (0,8 %), případně jinou možnost (1,8 %). V Beskydech byly další dopravní prostředky následovné: linkový autobus (9,7 %), zájezdový autobus (5,1 %), kolo (4,5 %), jiný prostředek (6,3 %). Jiné způsoby dopravy jsou uvedeny v tabulkách 6 a 7 v příloze 3.

Graf 10 **Doprava do místa ubytování respondentů KRNAP 2007 - 2009 a CHKO Beskydy.**

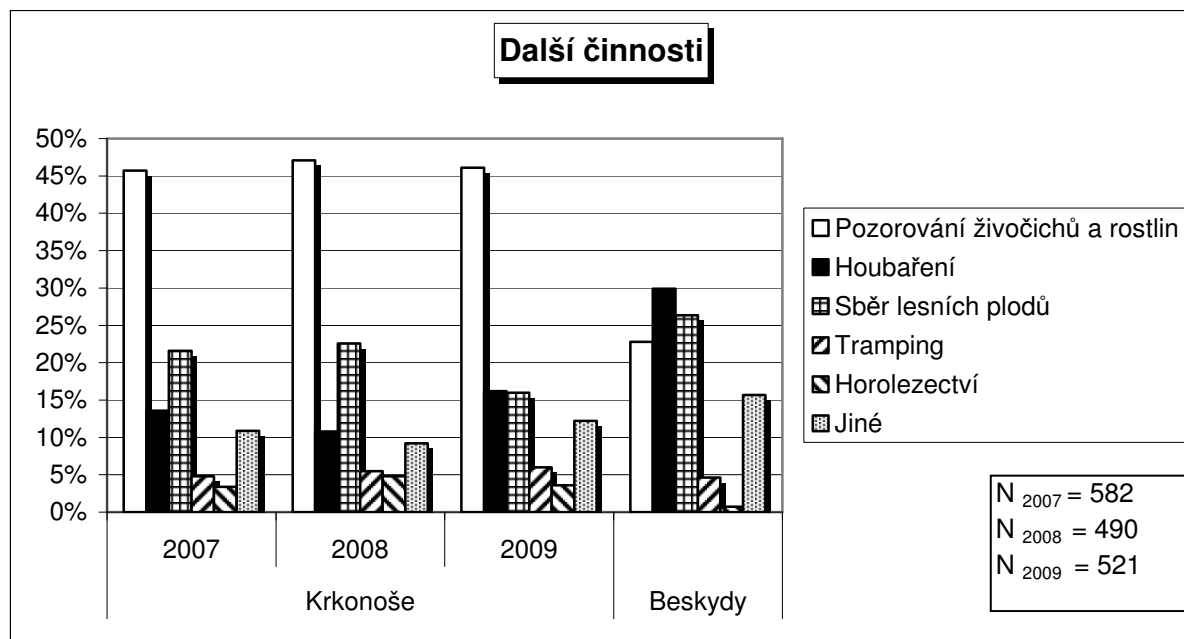
Motivace

Hlavním motivem pobytu v KRNAP je podle četnosti odpovědí bezesporu „příroda a její krásy“. S tímto tvrzením souhlasilo prům. 99,5 % dotázaných. Dalším rozhodujícím motivem pobytu je podle respondentů „klid a odpočinek“ (prům. 90,1 %) a „sportovní vyžití“ (prům. 81,1 %). Proti těmto motivům stojí v četnosti zastoupení „kulturní vyžití“, s tímto motivem jako hlavním souhlasilo průměrně 24,5 % respondentů. V Beskydech patří mezi hlavní motivy také nejvíce „příroda a její krásy“ (86,8 %), „sportovní vyžití“ (80,2 %) a „klid a odpočinek“ (79,1 %). Větší zastoupení odpovědí má ale také „kulturní vyžití“ (55,7 %). S tímto tvrzením také souhlasilo více cizinců než Čechů (66,7 % oproti 55,1 %).

Činnosti provozované během pobytu

Mezi nejčastěji uváděné činnosti, kterým se v národním parku oslovení návštěvníci věnují kromě cyklistiky a pěší turistiky, patří pozorování živočichů a rostlin (prům. 46,3 %) dále sběr lesních plodů (prům. 20,1 %), houbaření (prům. 13,5 %) a další činnosti (prům. 10,8 %), které jsou uvedeny v tabulce 8 v příloze 3. V Beskydech se návštěvníci nejčastěji věnují houbaření (29,9 %), sběru lesních plodů (26,3 %), pozorování živočichů a rostlin (22,8 %) a dalším činnostem (15,7 %), které uvádím v tabulce 9 v příloze 3. Ani nepříznivé počasí krkonošské respondenty od pobytu v přírodě neodradí, tuto možnost uvedlo ve všech třech letech po sobě nejvíce dotázaných, následovala možnost relaxace a poté možnost kulturního vyžití. Beskydští respondenti v případě nepříznivého počasí dávají přednost relaxaci před kulturou i přírodou.

Graf 11 Další činnosti provozované kromě pěší turistiky a cykloturistiky v KRNAP a CHKO Beskydy

Túry a výlety

Po národním parku se návštěvníci dopravují „výhradně pěšky“ (prům. 40,7 %) nebo kombinovaně, nejčastěji „pěšky a lanovkou“ (prům. 9,8 %) nebo „pěšky a linkovým autobusem“ (prům. 9,7 %). V 21,8 % (prům.) využili autobusovou linku spojující navzájem krkonošská střediska (tzv. cyklobus). V rámci CHKO se respondenti častěji dopravují „pěšky, autem a lanovkou“ (26,2 %), „výhradně pěšky“ (18,5 %) a „pěšky a autem“ (14,3 %) případně „pěšky a lanovkou“ (10,1 %). Cyklobus zde využilo 11,3 % osob.

Na túry nebo výlety chodí oslovení návštěvníci KRNAP průměrně většinou ve skupině (48 %), ve dvojici (43,9 %) a jen v málo případech sami (4,9 %). Průměr ale ovlivňuje rozdíl mezi Čechy a cizinci – zatímco mezi českými respondenty převládá odpověď „ve skupině“ (prům. 50,3 %), cizinci častěji chodí po horách ve dvojici (prům. 52,8 %). U beskydských návštěvníků převažuje také možnost „ve skupině“ (54,2 %) a až poté „ve dvojici“ (35,5 %). Nejméně častou odpovědí byla možnost „sami“ (7,8 %), přesto procentuálně převyšuje krkonošský průměr. Zajímavé také je, že v tomto případě byly odpovědi cizinců i Čechů poměrně stejné.

Během pobytu v KRNAP upřednostňují respondenti delší výlety (prům. 63,8 %). Přibližně třetina respondentů (prům. 30,9 %) odpověděla, že záleží na okolnostech, ostatní dávají přednost procházkám v okolí ubytování (prům. 5,3 %). V CHKO respondenti mnohem

více dávají důraz na okolnosti (57,1 %), jen 31 % upřednostňuje delší výlety a 11,9 % procházky v okolí ubytování.

Během sledovaných let se objevily poměrně velké rozdíly jak mezi odpověďmi tak i mezi odpovídajícími. Průměrně dávají nejčastěji přednost respondenti KRNAP upravované cestě (pěšinou) s nezpevněným povrchem (36,6 %), 23,1 % nevědělo nebo povrch cest nerozlišuje, 18,2 % má raději neupravované cesty (pěšiny) s nezpevněným povrchem, 14,6 % upřednostňuje neveřejnou komunikaci se zpevněným povrchem (se zákazem vjezdu motorových vozidel) a pouze 3,5 % respondentů uvedlo veřejnou silniční komunikaci. V roce 2007 bylo rozložení oblíbenosti povrchu cest mezi Čechy méně ostré než v dalších letech. Cizinci si v letech 2008 a 2009 na rozdíl od roku 2007, ve kterém dávali přednost nejčastěji „neveřejné komunikaci se zpevněným povrchem, oblíbili upravovanou cestu s nezpevněným povrchem. V Beskydech panovala mezi Čechy a cizinci v názoru na tuto otázku shoda, celých 56,7 % všech respondentů odpovědělo, že povrch cest nerozlišuje nebo neví, kterému povrchu dává přednost. Cizinci poté rovnoměrně určili oblíbenost cest mezi zbývající možnosti, zatímco Češi raději (20,6 %) chodí po cestách s nezpevněným povrchem upravovaných, případně neupravovaných (14,2 %).

Většina respondentů krkonošského i beskydského dotazování nevnímá společné využívání cest pěšími turisty a cykloturisty jako konfliktní. Průměrně 68,1 % respondentů KRNAP odpovědělo „spíše ne“ (38,9 %) a „rozhodně ne“ (29,3 %). V Beskydech je takových respondentů 70,3 % („spíše ne“ 30,4 %, „rozhodně ne“ 39,9 %).

Hraniční přechody

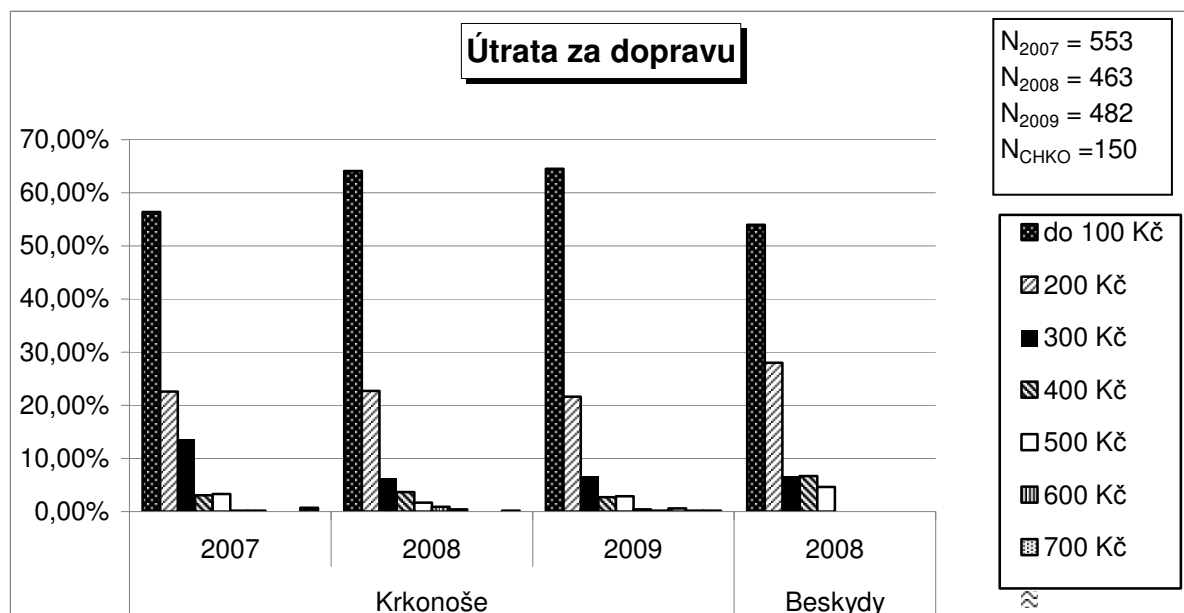
Možnost přejít hraniční přechod na území KRNAP a navštívit Karkonski Park Narodowy v Polsku využilo prům. 42 % respondentů, kteří státní hranici přešli z 55,6 % (prům.) za svůj pobyt jednou a ze 44,1 % (prům.) opakovaně (nikoliv v rámci jednoho výletu). V Beskydech je také možnost přejít státní hranici a navštívit tak chráněnou oblast na slovenské straně hranice. Jedná se o CHKO Kysuce s rozlohou necelých 655 km². Této možnosti však využilo pouze 17,3 % dotázaných, z nichž 82,8 % přešlo hranici pouze jednou a zbylých 17,2 % vícekrát. Pokud této možnosti respondenti využili, vybrali si v Beskydech v 31 % případů kombinaci pěšího výletu a některého dopravního prostředku (nejčastěji se jednalo o auto nebo autobus), v 24,1 % dali přednost kolu a ve 20,7 % pěšímu výletu. V Krkonoších přešlo hranici prům. 84,7 % respondentů pěšky.

Pobytové náklady

Své pobytové náklady na osobu a den odhadovala většina krkonošských respondentů za ubytování a stravu na částku do 500 Kč (prům. 20 %), kolem které oscilovaly i další

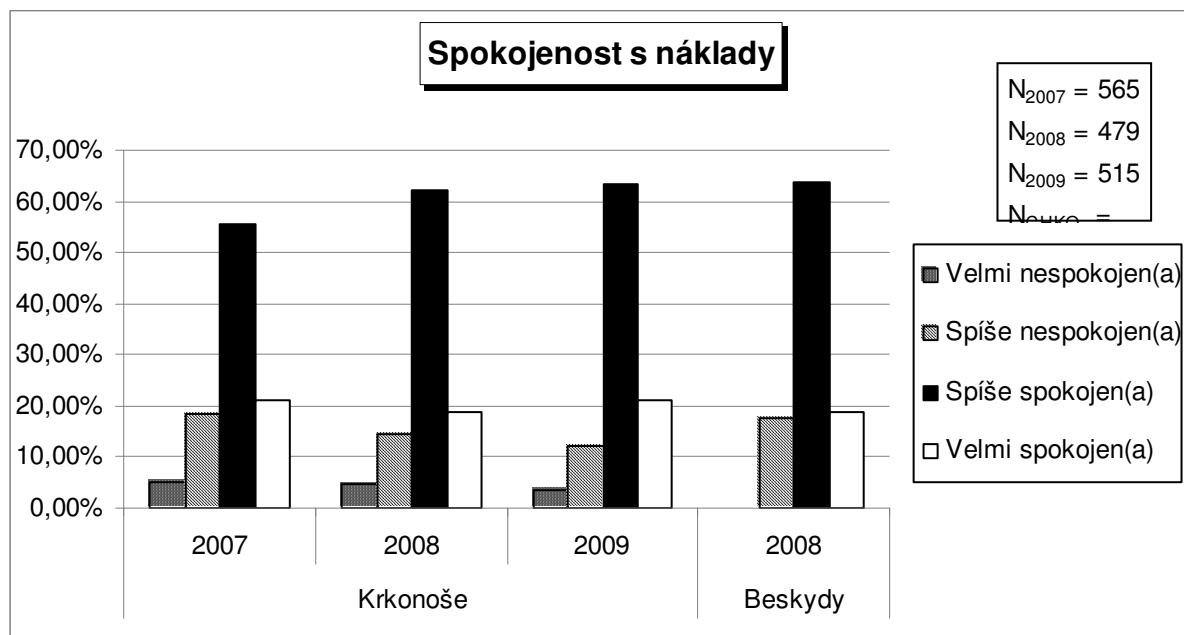
odhady. Útratu za místní dopravu odhadují respondenti na částku nepřevyšující 100 Kč (prům. 61,7 %). V Beskydech byly odhady pobytových nákladů za ubytování a stravu nižší, většina odpověděla, že tyto náklady odhaduje na částku do 200 Kč (24,8 %). V odhadech nákladů na místní dopravu se beskydští respondenti shodují s těmi krkonošskými.

Graf 12 **Pobytové náklady – útrata za dopravu v KRNAP 2007 – 2009 a CHKO Beskydy.**

V otázce spokojenosti panovala mezi oběma vybranými oblastmi také shoda. Většina zde uvedla, že je se svými náklady na dovolenou spíše spokojena (KRNAP prům. 60,3 %, CHKO 63,9 %). V Krkonoších byl v rozmezí zkoumaných let dokonce vidět nepatrný nárůst této odpovědi. Velmi spokojeno bylo 20,3 % (prům.) v Krkonoších a 18,7 % respondentů v Beskydech. Naopak nespokojeno bylo celkem 19,4 % (prům.) respondentů v Krkonoších a 17,4 % v Beskydech.

Graf 13 Spokojenost s náklady na dovolenou v KRNAP 2007 – 2009 a CHKO Beskydy.

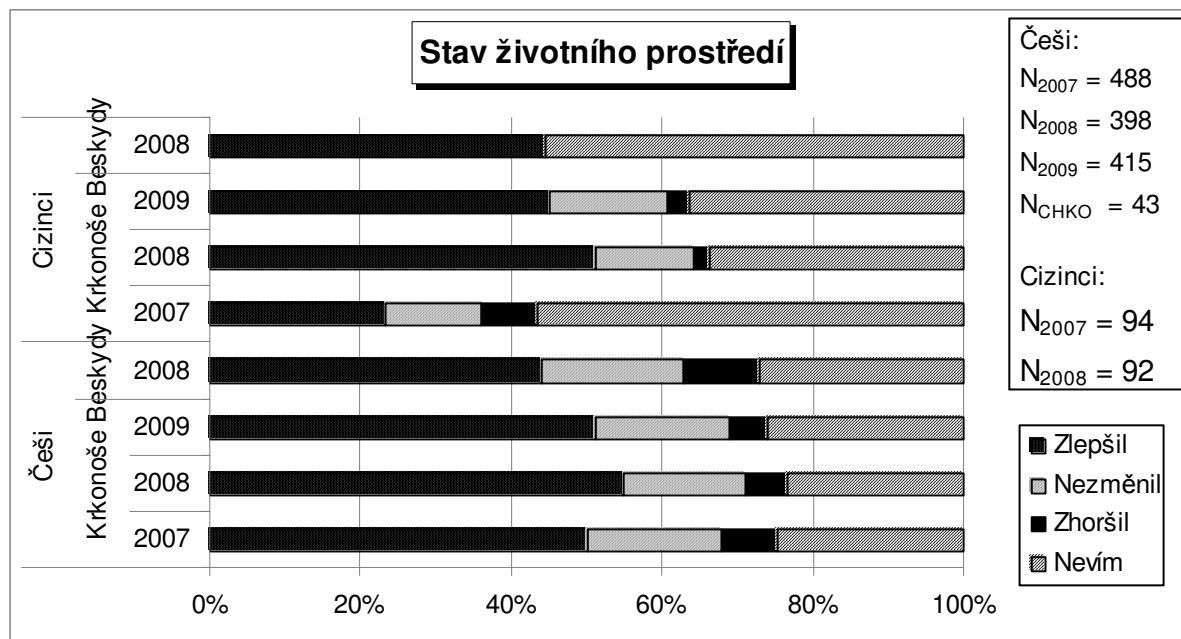
Z dosavadních výsledků tedy vyplývá, že typický krkonošský respondent je muž ve věku 40 – 59 let, české národnosti, duševně pracující středoškolák, který do Krkonoš přijíždí opakovaně za přírodou, většinou v létě, autem. V národním parku stráví s rodinou nebo s partnerem / partnerkou týden v penzionu, během kterého hlavně pozoruje živočichy a rostliny. Po parku se pohybuje výhradně pěšky. Odhaduje, že denně za stravu a ubytování utratí kolem 500 Kč, za místní dopravu pak do 100 Kč, a se svými náklady na dovolenou je spíše spokojen.

Beskydský typický respondent je také muž ve věku 40 – 50 let, české národnosti, středoškolák, který přijíždí do této chráněné oblasti také opakovaně za přírodou, většinou v létě a autem. Stráví zde ale s rodinou nejčastěji jen jeden den, během něhož se přesouvá po oblasti autem, pěšky a lanovkou a houbaří. Své denní náklady na ubytování a stravu odhaduje na částku do 200 Kč a náklady na místní dopravu do 100 Kč. Se svými náklady na dovolenou je spíše spokojen.

Zhodnocení stavu životního prostředí

Podle téměř poloviny dotázaných (prům. 49,9 %) se stav životního prostředí v oblasti současného NP zlepšil. 27,7 % (prům.) respondentů si není jistá (odpověď „nevím“), podle 16,8 % (prům.) se stav nezměnil a 5,6 % (prům.) si dokonce myslí, že se zhoršil. Beskydští respondenti smýšlejí o CHKO obdobně. 44,1 % považuje stav životního prostředí v CHKO za lepší, 28,6 % neví, 17,9 % si myslí, že se stav nezměnil a 9,5 % si myslí, že se zhoršil.

Graf 14 **Zhodnocení změny stavu životního prostředí v KRNAP a CHKO Beskydy za poslední desetiletí.**

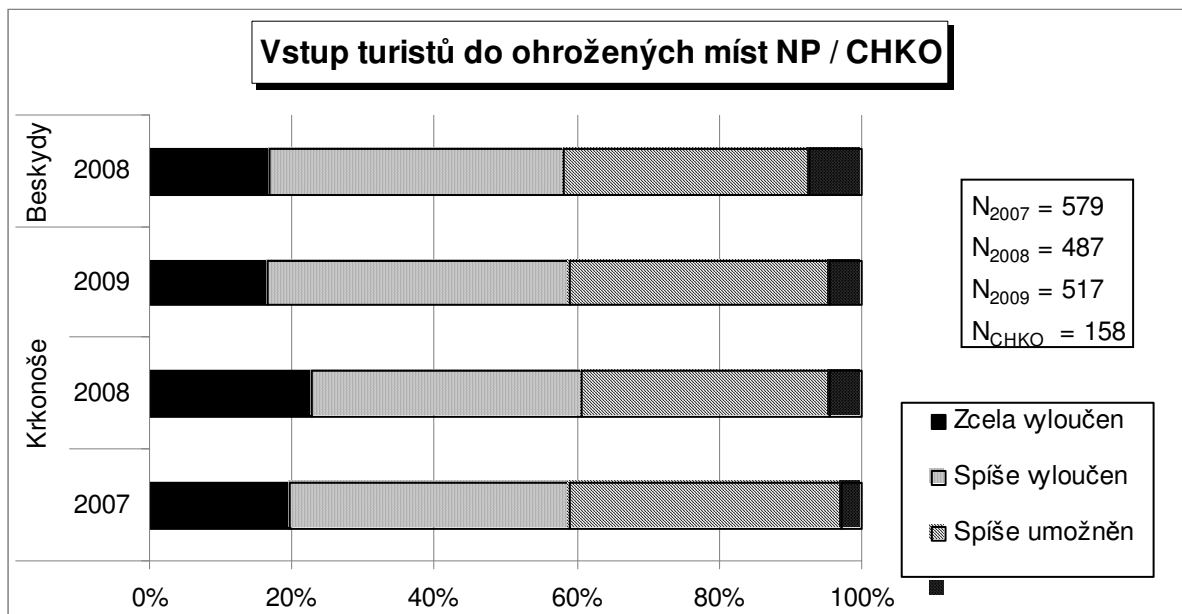
Znalost ekologického problému

Znalostí nějakého ekologického problému se pochlubilo 45,3 % respondentů v Krkonoších a 49 % v Beskydech. Mezi nejčastěji uváděnými problémy byly v KRNAP: kůrovec, turisté, kyselá dešť, odpadky a další. V Beskydech vnímají respondenti jako ekologický problém především těžbu uhlí, odpadky a nadměrný turismus.

Vstup turistů do nejohroženějších přírodních koutů

Vstup turistů do nejohroženějších přírodních koutů NP by měl být podle většiny respondentů spíše vyloučen (prům. 40,2 %), jen o pár procent méně dotázaných by jej spíše umožnilo (prům. 35,7 %), 19,7 % (prům.) by jej zcela vyloučilo a jen 4,5 % by vstup do těchto oblastí vůbec neomezovalo (průměrná procenta jsou za roky 2008 a 2009, v roce 2007 tato otázka nebyla v dotazníku uvedena). V Beskydech byly četnosti odpovědí velmi podobné. Že by měl být vstup spíše vyloučen, si myslí 41,3 % respondentů, spíše umožnit by se měl podle 34,7 %, 16,8 % uvedlo, že by se vstup měl zcela vyloučit, 7,2 % by jej naopak nechalo bez omezení. V případě, že by měl být vstup do těchto míst zpoplatněn, v Krkonoších 24,9 % (prům.) respondentů navrhovalo částku do 50 Kč, 22 % (prům.) respondentů do 100 Kč, většina (prům. 25,8 %) ale měla svůj vlastní (jiný) názor, z nichž 72 % (prům.) by vstupné vůbec nezavádělo. V Beskydech nejčastěji návštěvníci odpovídali „do 50 Kč“ (25 %), „do 100 Kč“ (20,2 %) a do „20 Kč“ (14,3 %). Jiný návrh uvedlo 22,6 %, nejčastěji se jednalo o totéž co v Krkonoších, tedy nezavádět vstupné (60,5 %).

Graf 15 Vstup turistů do nejohroženějších koutů NP / CHKO.

Informační systém

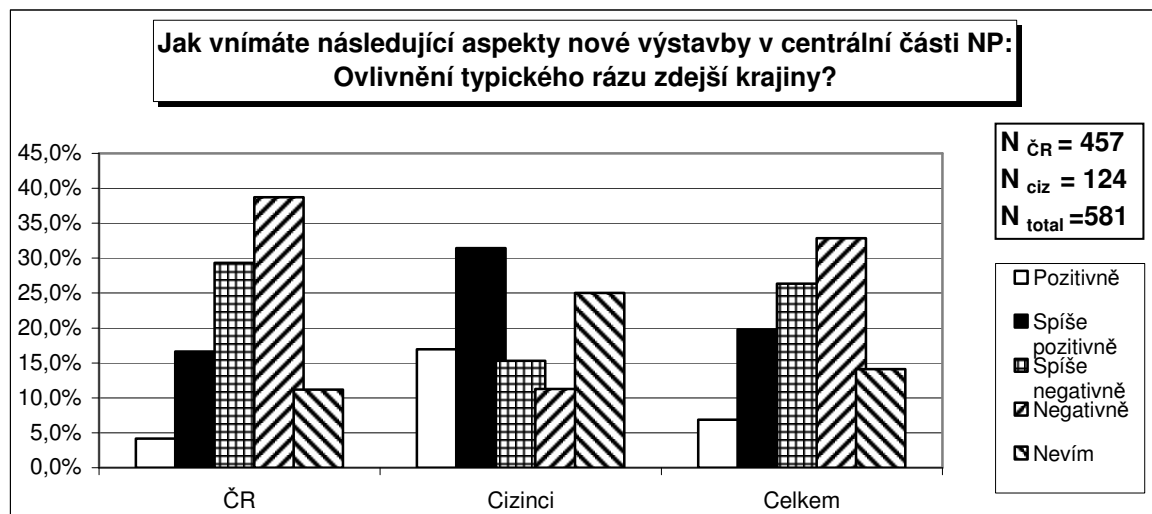
S informačním systémem byla většina (prům. 95,6 %) krkonošských respondentů spokojená (velmi spokojeno 58,2 %, spíše spokojeno 37,4 %). Nespokojeno bylo průměrně 4,5 % návštěvníků. Návštěvníci Beskyd jsou také z větší části spokojeni (94 %). Zlepšení uvedlo celkově jen málo turistů, nejčastěji šlo o přání značení pomocí časových údajů nebo vícejazyčné informace.

Nová výstavba

V roce 2007 byly v této otázce hodnoceny čtyři aspekty: způsob a intenzita stavebních prací, rozsah zastavěné plochy, celkový vzhled a charakter novostaveb a ovlivnění typického rázu zdejší krajiny. V letech 2008 a 2009 již zůstaly v krkonošském dotazníku zachovány pouze dvě poslední možnosti. Způsob a intenzitu stavebních prací hodnotili v roce 2007 v KRNAP výrazně pozitivněji cizinci („pozitivně“ 19,4 %, „spíše pozitivně“ 29 %) než Češi („pozitivně“ 4,2 %, „spíše pozitivně“ 13,6 %). Stejně tak tomu bylo i u otázky rozsahu a rozestavěné plochy: pozitivně ji vnímají pouhá 3,7 % Čechů, spíše pozitivně 12,3 %, oproti 17,7 % cizinců s pozitivním vnímáním či 25 % s vnímáním spíše pozitivním. U názoru na vnímání celkového vzhledu a charakteru novostaveb se česká veřejnost během všech tří sledovaných let přiklání také ke spíše negativnímu (prům. 29,1 %) nebo zcela negativnímu (prům. 25,3 %) vnímání. A nejinak je tomu u názoru na ovlivnění typického rázu zdejší krajiny. Cizinci naproti tomu vnímají jak celkový vzhled a charakter novostaveb tak i ovlivnění krajinného rázu spíše nebo zcela pozitivně. Větší procento zahraničních respondentů ale také nevědělo, o jaké stavby se jedná, či co si o nich má myslet, a zvolilo proto možnost „nevím“. Beskydští respondenti téměř z jedné

třetiny také „nevěděli“, jinak ale o nových stavbách smýšlejí zcela nebo spíše pozitivně (souhrnně 48,2 %).

Graf 16 **Aspekty nové výstavby v KRNP v roce 2007.**

Současná intenzita turistického ruchu

Na turistických cestách Krkonošského národního parku vnímali respondenti současnou intenzitu turistického ruchu ve sledovaných letech jako optimální (prům. 51,1 %), z 36,5 % jako vysokou a z 9,2 % jako nízkou. V poměru procentuálního zastoupení odpovědí v jednotlivých letech je dokonce patrný slabý pokles vnímání vysoké intenzity turistického ruchu na turistických cestách. Podobný pokles jsem zaznamenala také u vnímání intenzity turistického ruchu ve střediscích a jejich okolí. Stále ale v otázce intenzity převládá odpověď „vysoká“ (prům. 51,2 %) nad „optimální“ (prům. 33,4 %) a „nízkou“ (prům. 7,2 %). Obdobné rozložení četností odpovědí nalezneme také v Beskydech. Intenzita turistického ruchu na turistických cestách je podle beskydských respondentů více optimální (49,7 %) než vysoká (33,5 %) či nízká (6 %), na rozdíl od turistické intenzity ve střediscích a jejich okolí, kde je podle oslovených návštěvníků spíše vysoká (46,7 %) než optimální (35,3 %) nebo nízká (3 %).

3.2 Kvalitativní třídění druhého stupně populace respondentů KRNP a CHKO Beskydy

Testovala jsem křížové dotazy vybraných otázek se socio-demografickými údaji v jednotlivých souborech (respondenti KRNP 2007, respondenti KRNP 2008, respondenti KRNP 2009 a respondenti Beskydy).

V následujícím textu uvádím všechna zjištění, tedy i ta, která nevedla k zamítnutí nulové hypotézy, ale předsevzala jsem si je otestovat. Nulovou hypotézu jsem ve všech případech stanovila jako nezávislost vybrané otázky na daném socio-demografickém údaji.

Výchozí předpoklady (pro případ zamítnutí nezávislosti dvou zkoumaných faktorů) jsem stanovila tyto:

1. Znalost ekologického problému

- (x národnost) Cizinci budou znát méně ekologických problémů než Češi.
- (x věk) Mladší lidé (věková skupina 18 – 24 let) budou mít větší povědomí o ekologických problémech CHÚ.
- (x vzdělání) Lidé s vyšším dosaženým vzděláním budou častěji znát ekologický problém CHÚ.
- (x povolání) Ekologický problém budou častěji znát studenti a duševně pracující.

2. Vstup do neohroženějších koutů CHÚ

- (x národnost) Cizinci budou více vyžadovat omezení vstupu.
- (x věk) Lidé v mladším věku (věková skupina 18 – 24 let) budou více vyžadovat omezení vstupu.
- (x vzdělání) Lidé s vyšším dosaženým vzděláním budou častěji vyžadovat omezení vstupu.
- (x povolání) Manažeři, majitelé a podnikatelé budou častěji odpovídat, že by vstup turistům umožnili.

3. Motivace

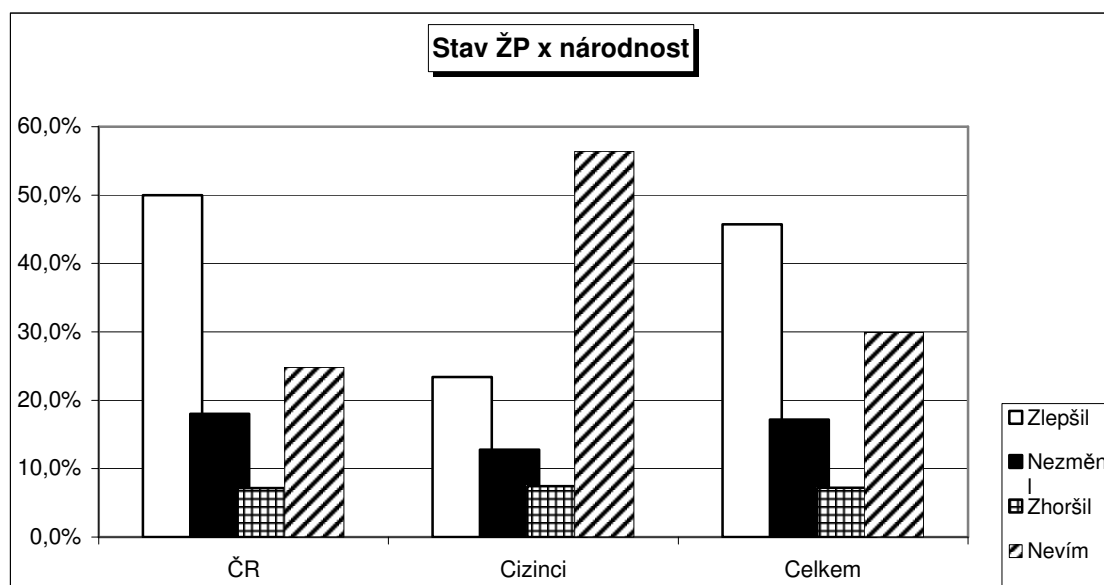
- (x vzdělání) Příroda bude motivovat více lidí s vyšším dosaženým vzděláním.
- (x věk) Klid a odpočinek budou vyhledávat více lidé starší věkové kategorie (60 a více let).
- (x povolání) Kulturní vyžití budou vyhledávat spíše lidé duševně pracující.
- (x pohlaví) Sport budou vyhledávat převážně muži.

Znalost ekologického problému x národnost

Rok	n	χ^2	df	$\chi^2_{df} (0,05)$	p	C	H ₀ zamítnout
2007	582	13,904	3	7,8153	0,0030	0,1546	<i>ano</i>
2008	489	5,5683	3	7,8153	0,1346	0,1066	<i>ne</i>
2009	516	4,8244	3	7,8153	0,1851	0,0967	<i>ne</i>
CHKO	167	2,7501	1	3,8462	0,0972	0,1284	<i>ne</i>

Testovala jsem nulovou hypotézu, že hodnocení stavu životního prostředí nezávisí na národnosti respondentů. Testová statistika χ^2 se v jednotlivých letech lišila, nulovou hypotézu jsem na 5% hladině významnosti zamítla pouze pro KRNP v roce 2007, podle velikosti Cramerova kontingenčního koeficientu je ale potenciální závislost poměrně nízká ($C = 0,15$). Z grafu 7 je patrné, že podle poloviny českých respondentů se stav životního prostředí v KRNP za poslední desetiletí zlepšil, zatímco většina cizinců si v tomto roce nebyla jistá (odpověď „nevím“).

Graf 17 **Názor na stav životního prostředí v KRNP v roce 2007 podle Čechů a cizinců.**

Znalost ekologického problému x věk

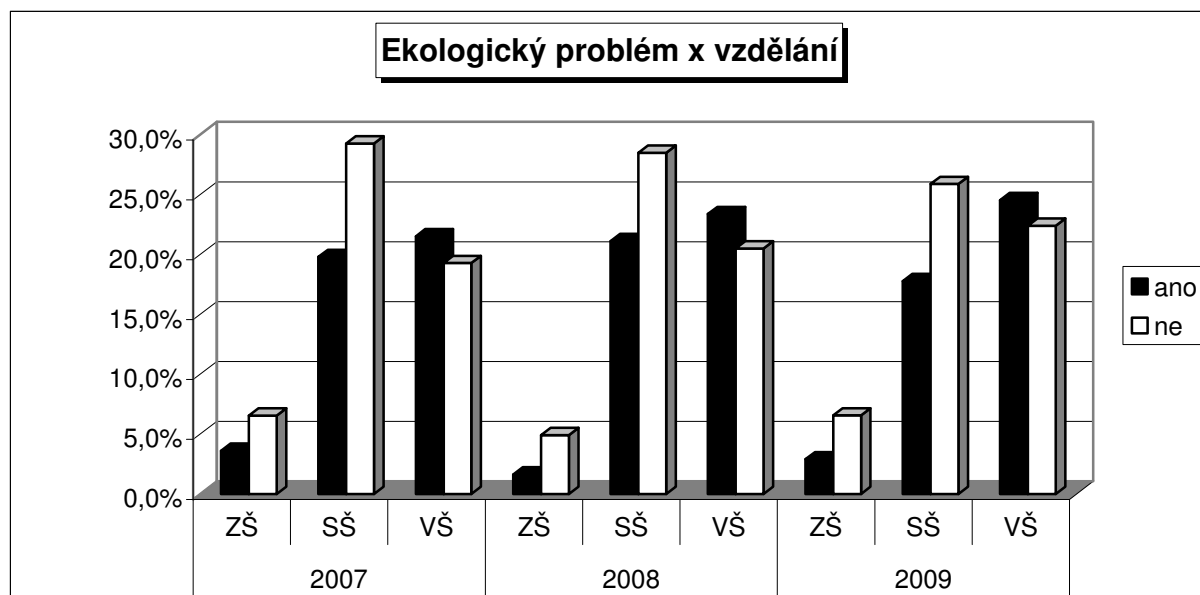
Ani v jednom roce se nepodařilo nulovou hypotézu zamítnout.

Znalost ekologického problému x vzdělání

Rok	n	χ^2	df	$\chi^2_{df} (0,05)$	p	C	H_0 zamítnout
2007	581	10,3468	2	5,9918	0,0060	0,13	ano
2008	488	11,3813	2	5,9918	0,0033	0,15	ano
2009	518	10,9463	2	5,9918	0,0042	0,15	ano
CHKO	167	4,7730	2	5,9918	0,0920	0,17	<i>ne</i>

Testovala jsem nulovou hypotézu, že znalost ekologického problému nezávisí na vzdělání respondentů. Z dat v tabulce je patrné, že nulovou hypotézu jsem na 5% hladině významnosti zamítla ve všech sledovaných letech v KRNP, v Beskydech se mi ji bohužel zamítnout nepodařilo. V grafu 18 je vidět, že respondenti vysokoškolsky vzdělaní uváděli častěji, že znají nějaký ekologický problém.

Graf 18 Grafické znázornění závislosti vzdělání na stanovení ekologického problému.

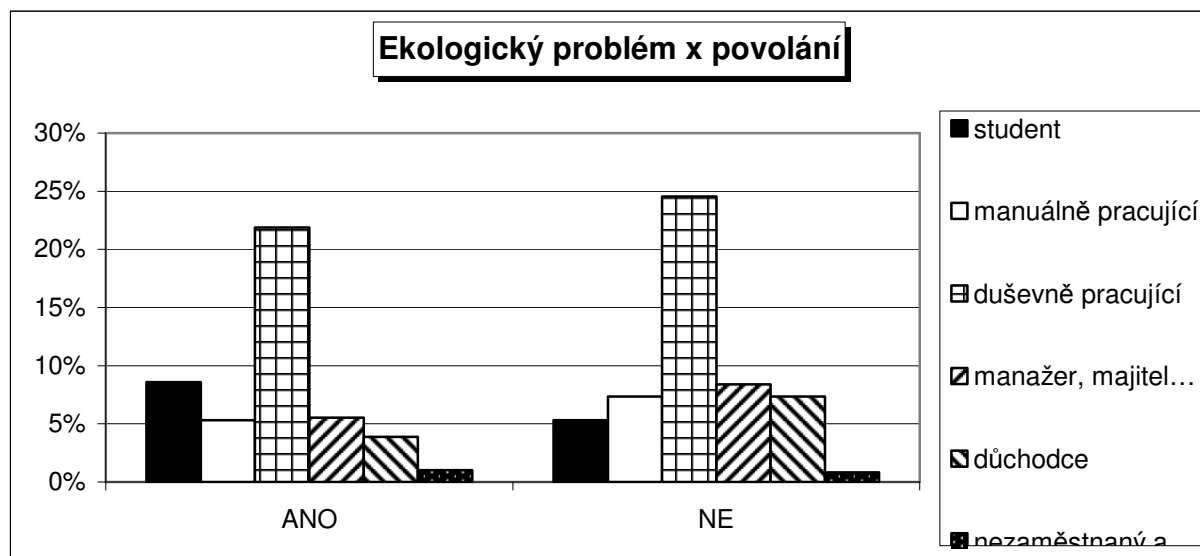

Znalost ekologického problému x povolání a sociální zařazení

Rok	n	χ^2	df	$\chi^2_{df} (0,05)$	p	C	H_0 zamítnout
2007	582	7,2916	5	11,071	0,1998	0,1119	ne
2008	482	13,4770	5	11,071	0,0193	0,1672	ano
2009	517	3,2218	5	11,071	0,6658	0,0789	ne
CHKO	167	5,3138	6	0,5042	0,5042	0,1784	ne

Testovala jsem nulovou hypotézu, že znalost ekologického problému nezávisí na povolání a sociálním zařazení respondentů. Kvůli vysokému počtu (více než 20%) očekávaných četností menších než 5, jsem sjednotila dvě možnosti povolání a sociálního zařazení: „nezaměstnaný“ a „žena (muž) v domácnosti“. Testová statistika χ^2 se v jednotlivých letech lišila, takže nulovou hypotézu jsem na 5% hladině významnosti mohla zamítnout pouze v roce 2008, podle velikosti Cramerova kontinenčního koeficientu je ale potenciální závislost poměrně nízká ($C = 0,16$). Z grafu je patrné, že procentuální většina dotázaných spíše nezná ekologický problém, což neplatí pro studenty.

Graf 19 Grafické znázornění závislosti s povoláním na stanovení ekologického problému.

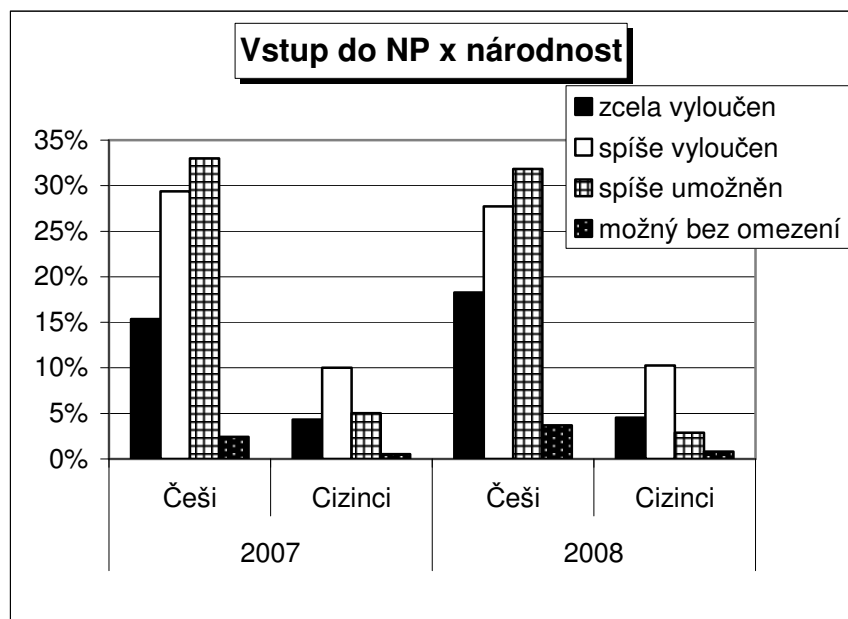

Vstup do nejohroženějších koutů NP x národnost

Rok	n	χ^2	df	$\chi^2_{df} (0,05)$	p	C	H_0 zamítnout
2007	579	11,9798	3	7,8153	0,0074	0,1438	ano
2008	487	20,7662	3	7,8153	0,0001	0,2065	ano
2009	517	4,2953	3	7,8153	0,2319	0,0912	ne
CHKO	167	0,4133	3	7,8153	0,9375	0,0498	ne

Testovala jsem nulovou hypotézu, že názor na vstup turistů do nejohroženějších přírodních koutů NP nezávisí na národnosti respondentů. Testová statistika χ^2 překonala odpovídající kritickou hodnotu $\chi^2_3 (0,05)$ jen v letech 2007 a 2008, nulovou hypotézu jsem tedy na 5% hladině významnosti mohla zamítnout pouze pro tyto dva roky, velikost Cramerova kontinenčního koeficientu je v rozmezí přibližně 0,14 – 0,21. V grafu skutečně vidíme, že Češi více než cizinci preferují umožnit vstup turistů do nejohroženějších přírodních koutů NP.

Graf 20 Grafické znázornění závislosti národnosti na vstupu do NP.

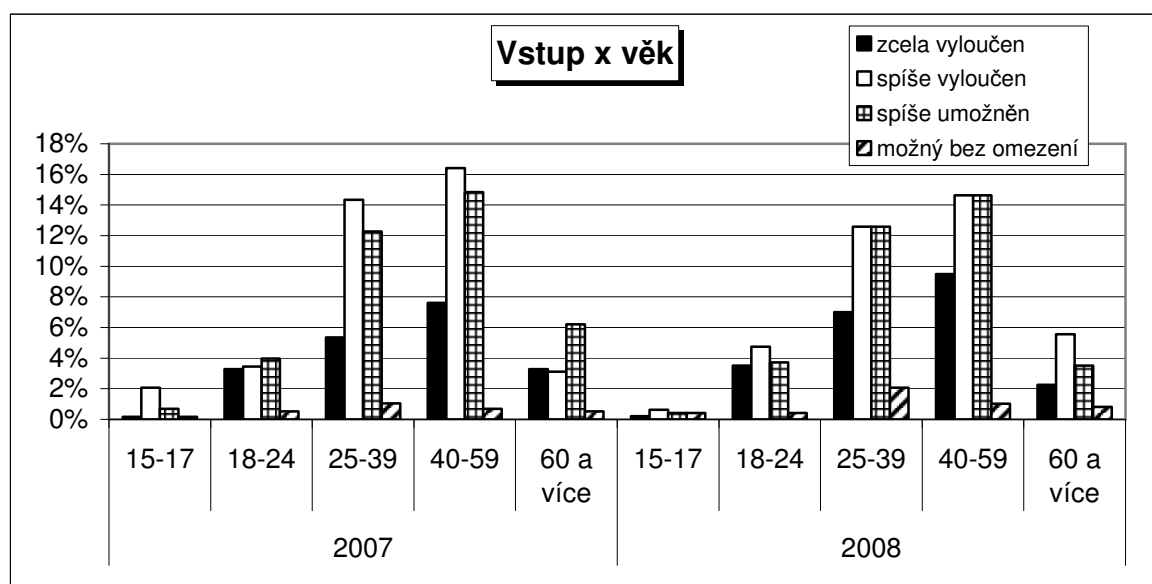

Vstup do nejohroženějších koutů NP x věk

Rok	n	χ^2	df	$\chi^2_{df} (0,05)$	p	C	H_0 zamítnout
2007	579	23,0912	12	21,028	0,0270	0,1153	<i>ano</i>
2008	485	9,2937	12	21,028	0,6777	0,0799	<i>ne</i>
2009	517	26,7439	12	21,028	0,0084	0,1313	<i>ano</i>
CHKO	167	6,99882	4	9,4884	0,1360	0,2047	<i>ne</i>

Testovala jsem nulovou hypotézu, že názor na vstup turistů do nejohroženějších přírodních koutů NP nezávisí na věku respondentů. Opět se mi podařilo zamítnout nulovou hypotézu pouze v některých letech (2007 a 2009), jak je patrné z tabulky. Hodnoty Cramerova kontingenčního koeficientu dosahují opět nižších hodnot, což poukazuje na slabší závislost.

Graf 21 Grafické znázornění závislosti věku na názoru na vstup do CHKO.

Vstup do nejhroženějších koutů NP x vzdělání

Ani v jednom roce se mi nepodařilo nulovou hypotézu zamítnout.

Vstup do nejhroženějších koutů NP x povolání

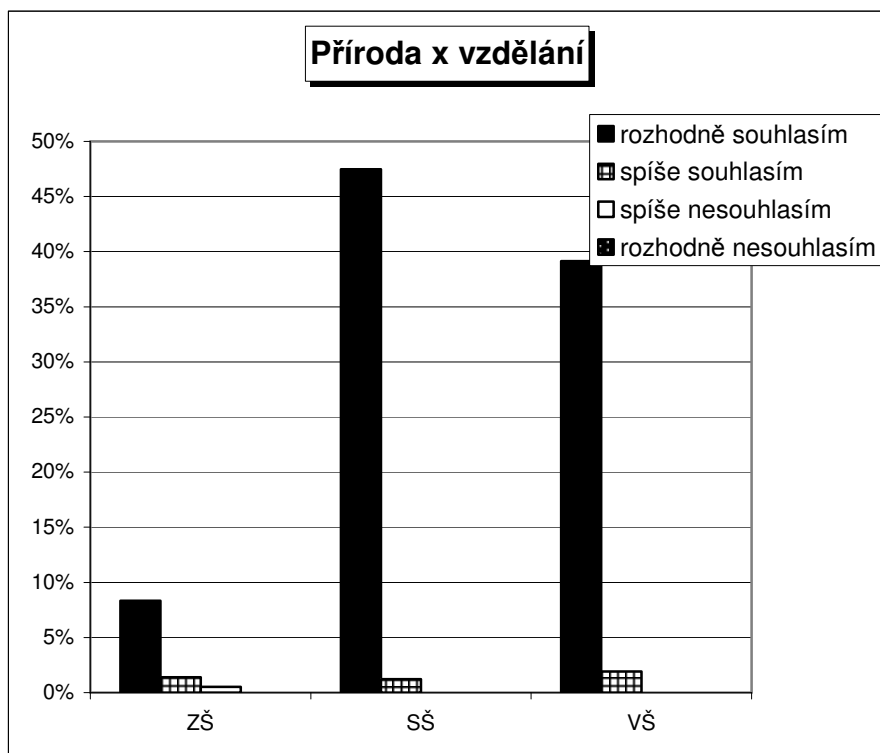
Ani v jednom roce se mi nepodařilo nulovou hypotézu zamítnout.

Příroda a její krásy x vzdělání

Rok	n	χ^2	df	$\chi^2_{df} (0,05)$	p	C	H_0 zamítnout
2007	575	40,780	4	9,4884	<<0,05	0,1883	ano
2008	485	3,5033	4	9,4884	0,4773	0,0601	ne
2009	518	1,7993	4	9,4884	0,7726	0,0417	ne
CHKO	167	1,0458	4	9,4884	0,9028	0,0236	ne

Testovala jsem nulovou hypotézu, že míra souhlasu s přírodou a jejími krásami jako hlavní motivací pobytu v NP nezávisí na vzdělání respondenta. Z tabulky vyplývá, že nulovou hypotézu jsem zamítla pouze pro rok 2007.

Graf 22 Hlavní motivace vs. vzdělání

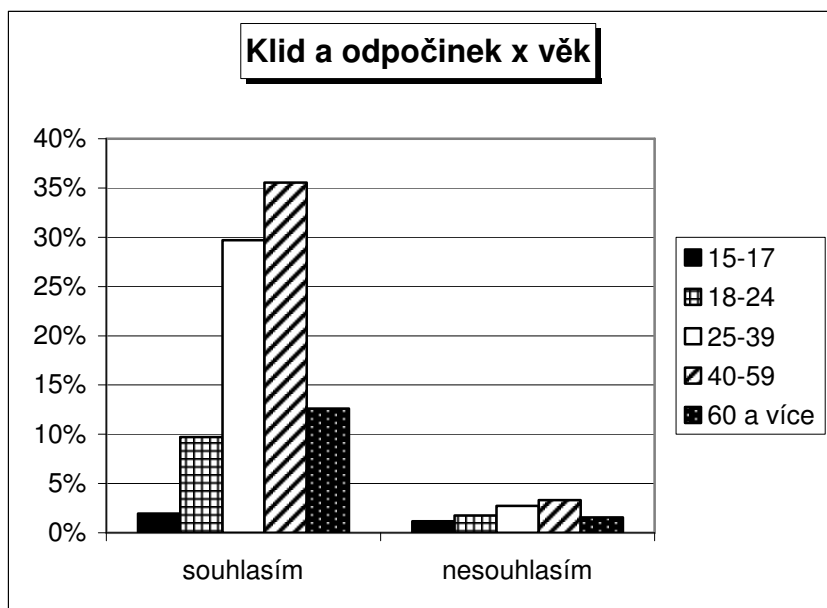

Klid a odpočinek x věk

Rok	n	χ^2	df	$\chi^2_{df} (0,05)$	p	C	H ₀ zamítnout
2007	576	6,4667	4	9,4884	0,1669	0,1060	<i>ne</i>
2008	475	1,6616	4	9,4884	0,7977	0,0591	<i>ne</i>
2009	515	15,513	4	9,4884	0,0037	0,1736	ano
CHKO	167	4,9061	4	9,4884	0,2971	0,1056	

Testovala jsem nulovou hypotézu, že míra souhlasu s tvrzením „Klid a odpočinek je mým hlavním motivem pobytu“ nezávisí na věku respondentů. Kvůli vysokému počtu (více než 20%) očekávaných četností menších než 5, jsem zredukovala možnosti odpovědí na souhlasím („sloučeno spíše a rozhodně souhlasím“) a nesouhlasím („sloučeno spíše a rozhodně nesouhlasím“). Na 5% hladině významnosti jsem nulovou hypotézu zamítla pouze pro rok 2009.

Graf 23 Grafické znázornění závislosti mezi klidem a odpočinkem.

Kultura x povolání

Nulovou hypotézu se mi nepodařilo zamítnout ani v jednom roce. V CHKO Beskydy to bylo těsné ($p = 0,0589$), ale nakonec ani tam se mi nepodařilo nulovou hypotézu zamítnout.

Sport x pohlaví

Ani v tomto případě se mi nulovou hypotézu nepodařilo zamítnout.

3.3 Kvantifikace návštěvníků

Data byla získána stacionárně z celkem čtyř lokalit. V Krkonoších jsou to tato rozcestí: U čtyř pánů a před Luční a Labskou boudou. Každý rok se pravidelně provádí záznamy před Luční boudou a na rozcestí U čtyř pánů. Před Labskou boudou se monitorovalo v letech 2008 a 2009. V Beskydech jsem prováděla sběr dat na stanovišti Pustevny během posledního týdne v srpnu 2008.

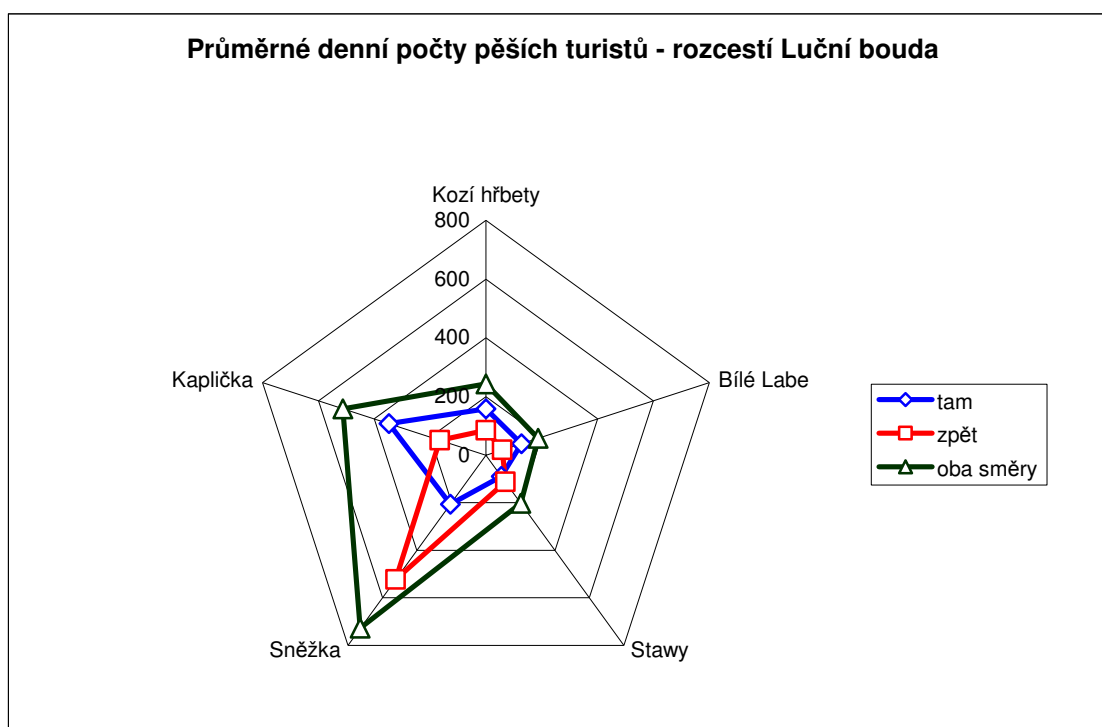
Nejfrekventovanějšími stanovišti v Krkonoších jsou rozcestí u Luční a Labské boudy. Průměrně bylo v průběhu tří monitoringů sečteno u Luční boudy 8279 pěších turistů a 133 cyklistů. U Labské boudy se v letech 2008 a 2009 sečetlo průměrně 6562 pěších turistů a 215 cyklistů. Na rozcestí U čtyř pánů bylo průměrně během tří let monitoringu zaznamenáno 5960 pěších turistů a 371 cyklistů. Přesto se tyto počty zdaleka nerovnjí

záznamům na stanovišti v Beskydech. Na Pustevnách se mi v daném týdnu podařilo zaznamenat 23480 pěších turistů a 1140 cyklistů.

Stanoviště Luční bouda

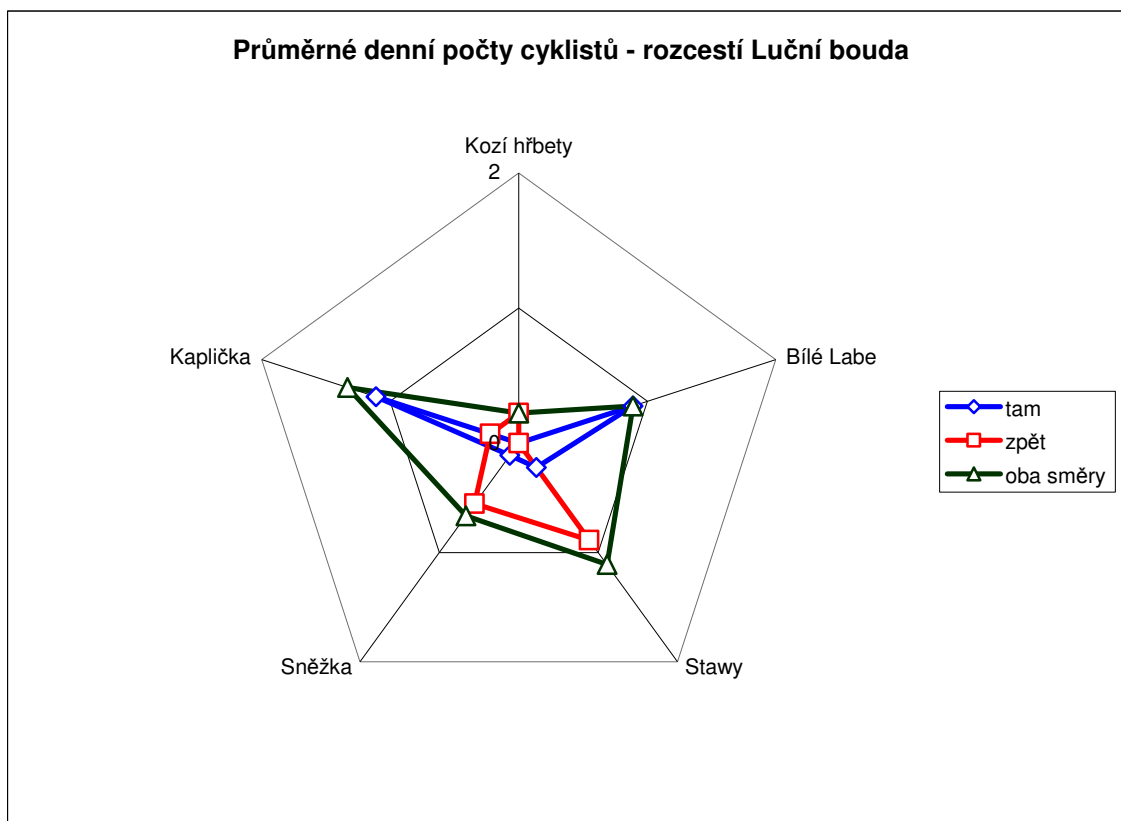
V průběhu monitoringu bylo zaznamenáno v roce 2007 celkem 16837 průchodů pěších turistů (8362 tam a 8475 zpět), v roce 2008 14124 průchodů (6960 tam a 7164 zpět) a v roce 2009 18288 průchodů (9090 tam a 9198 zpět). Nejfrekventovanější byla ve všech sledovaných letech trasa „Sněžka“ – „Kaplička“ (viz graf 6). Týdenní průchody se ve všech sledovaných letech velmi lišily (viz grafy 1 – 3 v příloze 4). Průměrné hodinové průchody tímto profilem byly v jednotlivých letech následující: v roce 2007 103 pěších turistů za hodinu, v roce 2008 87 pěších turistů za hodinu a v roce 2009 112 pěších turistů za hodinu (viz grafy 3 – 6 v příloze 4). Průchod pěších turistů touto křižovatkou kulminoval pravidelně v odpoledních hodinách (mezi 13 – 14 hod.).

Graf 24 Průměrné denní počty pěších turistů na stanovišti Luční bouda v roce 2007.

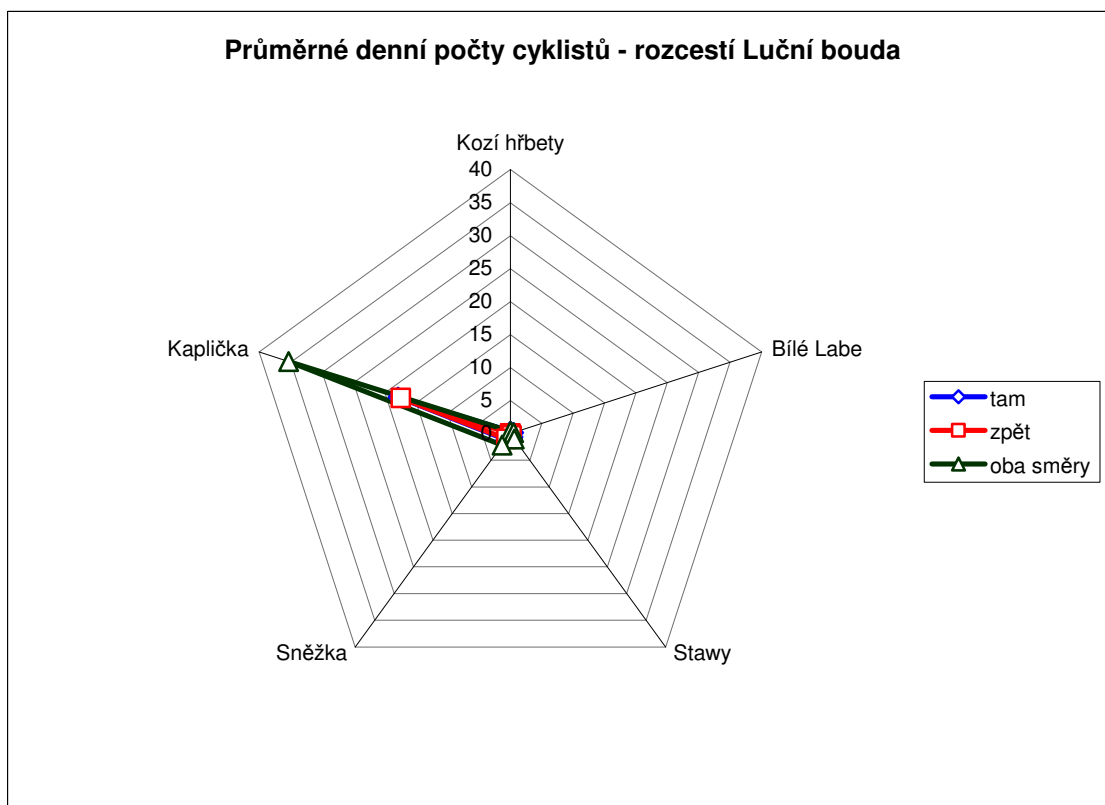

V roce 2007 se k Luční boudě dopravilo 17 cyklistů, tomto roce byl přitom platný zákaz vjezdu na komunikaci ve směru „Kaplička“, v roce 2008 to již bylo 169 cyklistů a v roce 2009 206 cyklistů. Změna směrů v letech 2007 a 2008 (a také 2009), jakou vidíme v grafech 7 a 8, stejně jako změna jejich početnosti, je výsledkem změny managementového opatření Správy KRNAP, o které se zmiňuji v diskusi. Týdenní i denní průjezd cyklistů se v jednotlivých letech lišil (viz grafy 6– 12 v příloze 4).

Graf 25 Průměrné denní počty cyklistů na stanovišti Luční bouda v roce 2007.

Graf 26 Průměrné denní počty cyklistů na stanovišti Luční bouda v roce 2008.

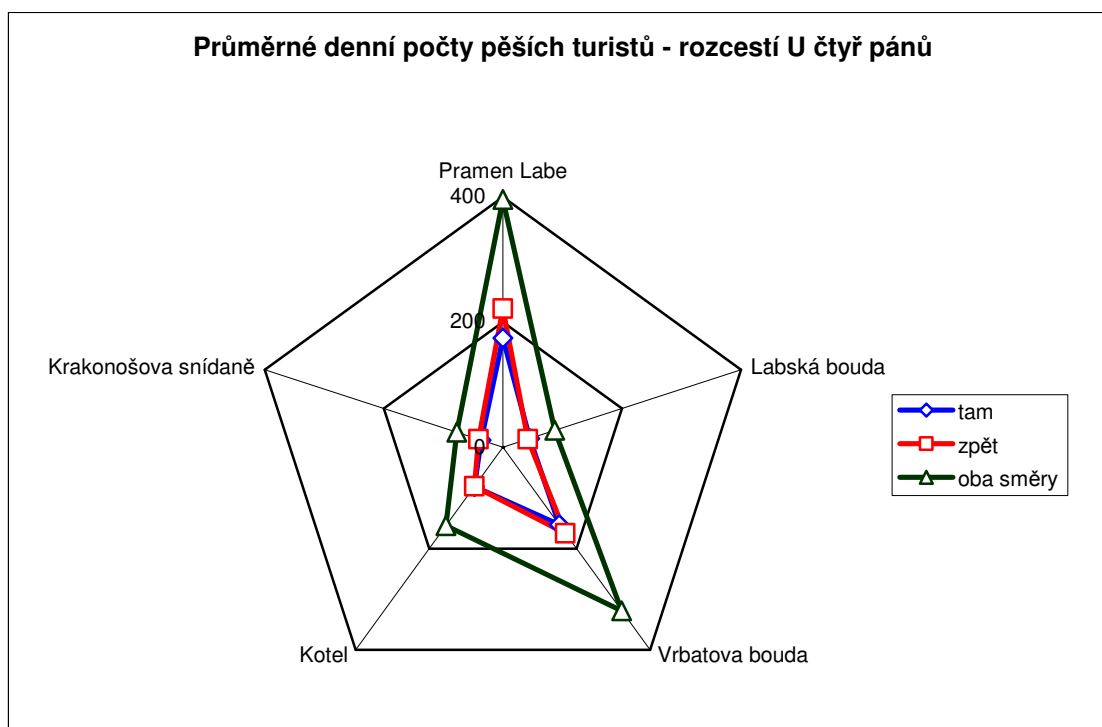

K Luční boudě vede od „Kapličky“ asfaltová zásobovací komunikace (vjezd na speciální povolení), proto zde byla zaznamenávána také příjíždějící a odjíždějící vozidla. V roce 2007 k Luční boudě přijelo (a odjelo) celkem 73 automobilů, v roce 2008 jich bylo 45 a v roce 2009 celkem 70.

Stanoviště U čtyř pánů

V roce 2007 zde bylo zaznamenáno celkem 12565 pěších turistů (6254 tam a 6311 zpět), v roce 2008 bylo pěších turistů pouze 9344 (4376 tam a 4968 zpět), v roce 2009 již 12833 (6232 tam a 6601 zpět). Týdenní průchody se stejně jako na stanovišti u Luční boudy v průběhu sledovaných let lišily (viz grafy 13 – 15). Nejfrekventovanější byla ve všech sledovaných letech trasa „Pramen Labe“ – „Vrbatova bouda“ (viz graf 12).

Graf 27 Průměrné denní počty pěších turistů na stanovišti U čtyř pánů v roce 2008.

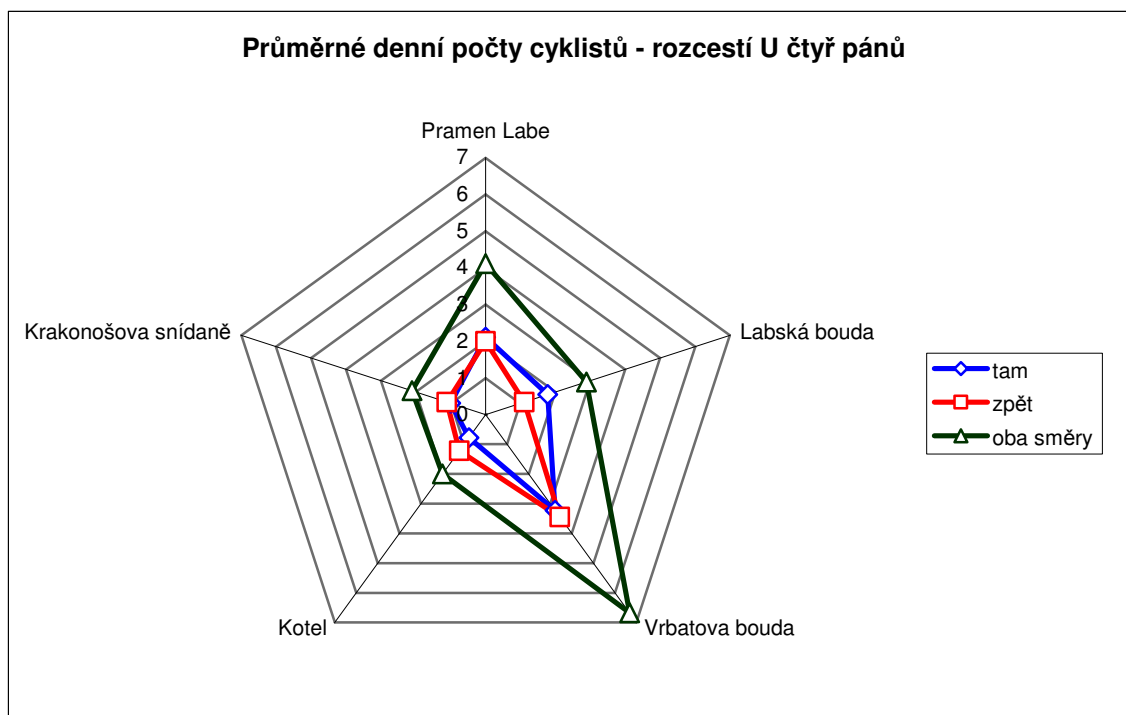
Podle grafů 16 – 18 v příloze 4 vidíme, jak se v průběhu sledovaných let měnila denní dynamika pěších turistů. I přes drobné rozdíly je patrná jasná kulminace průchodů v rozmezí 13 – 14 hod. Průměrně prošlo tímto profilem za hodinu 77 pěších turistů v roce 2007, 57 o rok později a 79 pěších turistů v roce 2009.

Zaznamenávání byli také cyklisté. V tomto roce byl (do roku 2008) přítom platný zákaz vjezdu na komunikaci ve směru „Labská bouda“. V roce 2007 projelo touto křižovatkou

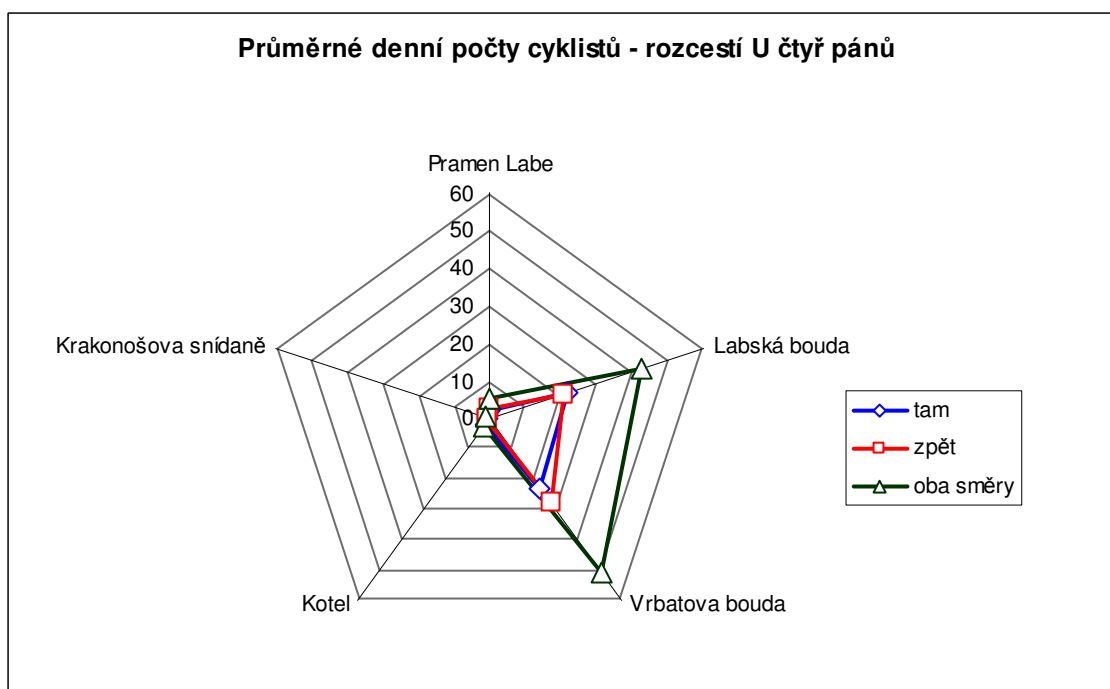
80 cyklistů, v roce 2008 pak již 469 cyklistů a o rok později dokonce 566 cyklistů. Týdenní i denní dynamika cyklistů byla v jednotlivých letech dost rozdílná (viz grafy 19 – 24 v příloze 4). V grafech 13 a 14 je vidět, že rozdílné byly také průměrné denní počty v jednotlivých směrech ve dvou sledovaných letech 2007 a 2008. V roce 2009 byla situace podobná jako v roce 2008, proto jsem zde graf nevedla. Tyto rozdíly jsou vysvětleny v diskusi.

Z Horních Míseček k Labské boudě vede přes toto rozcestí zásobovací komunikace (opět vjezd pouze se speciálním povolením), proto byla zaznamenávána také projíždějící vozidla. V roce 2007 projelo touto křižovatkou 19 vozidel, v roce 2008 byl zaznamenán průjezd 39 vozidel a o rok později to bylo opět shodně 19 vozidel.

Graf 28 Průměrné denní počty cyklistů na stanovišti U čtyř pánů v roce 2007.

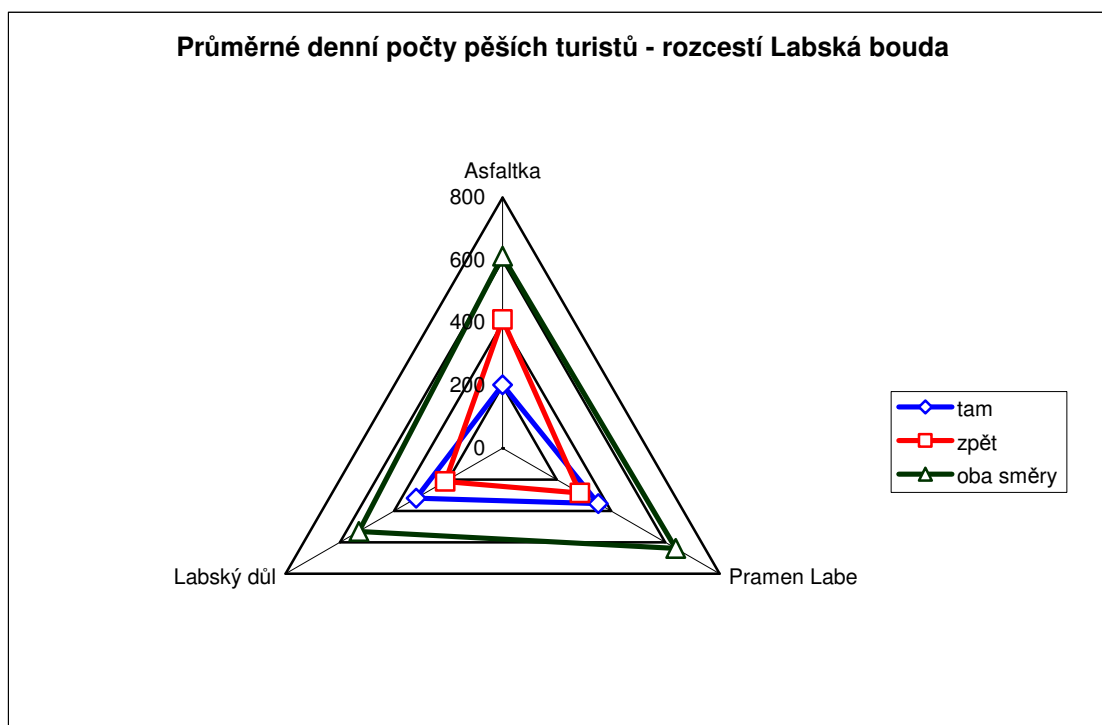
Graf 29 Průměrné denní počty cyklistů na stanovišti U čtyř pánů v roce 2008.

Stanoviště Labská bouda

V roce 2008 bylo u Labské boudy zaznamenáno celkem 16029 pěších turistů (7861 tam a 8168 zpět), v roce 2009 byl patrný malý pokles, bylo zaznamenáno pouze 9913 pěších turistů (4957 tam a 4956 zpět). Z grafu je patrné, že narozdíl od jiných má toto stanoviště rovnoměrně rozmístěné návštěvníky. V roce 2008 prošlo tímto profilem průměrně 111 pěších turistů za hodinu, v roce 2009 123 pěších turistů za hodinu.

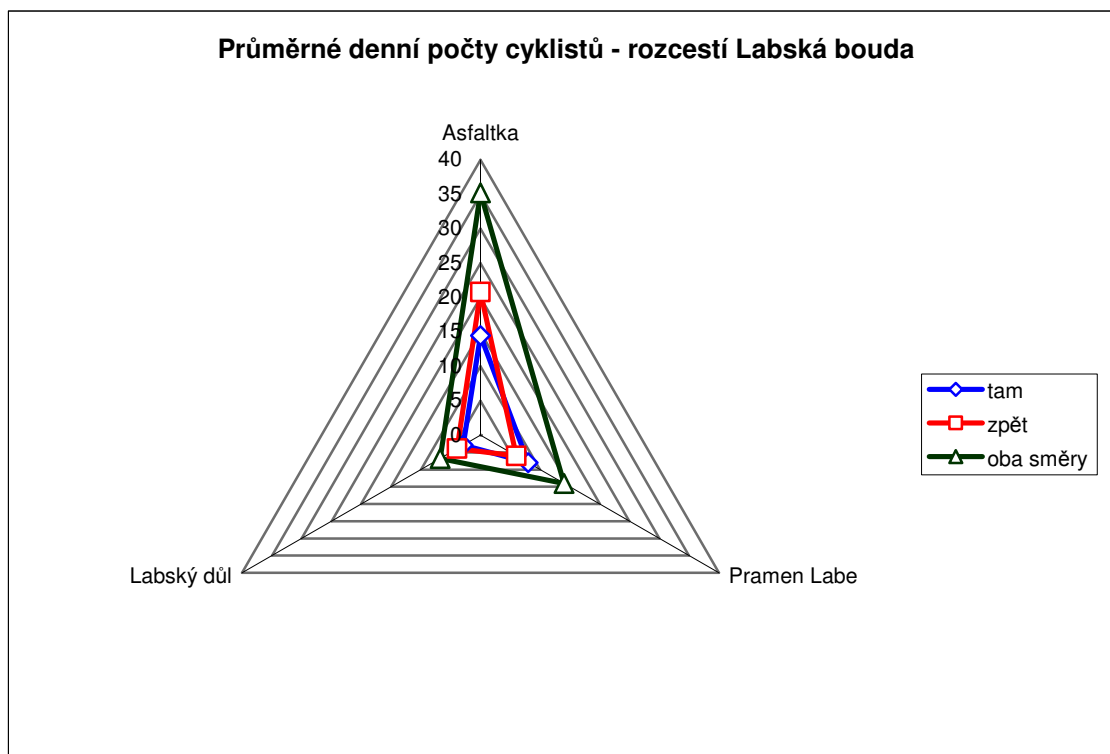
Graf 30 Průměrné denní počty pěších turistů na stanovišti Labská bouda v roce 2008.

Celkem projelo touto křižovatkou 276 cyklistů v roce 2008 a 154 cyklistů v roce 2009. Nejvytíženějším směrem byla bezpochyby „Asfaltka“ (viz graf 31), jak v roce 2008 tak i v roce následujícím.

Záznam vozidel poskytl tyto údaje: v roce 2008 přijelo k Labské boudě 7 vozidel, o rok později o dvě méně.

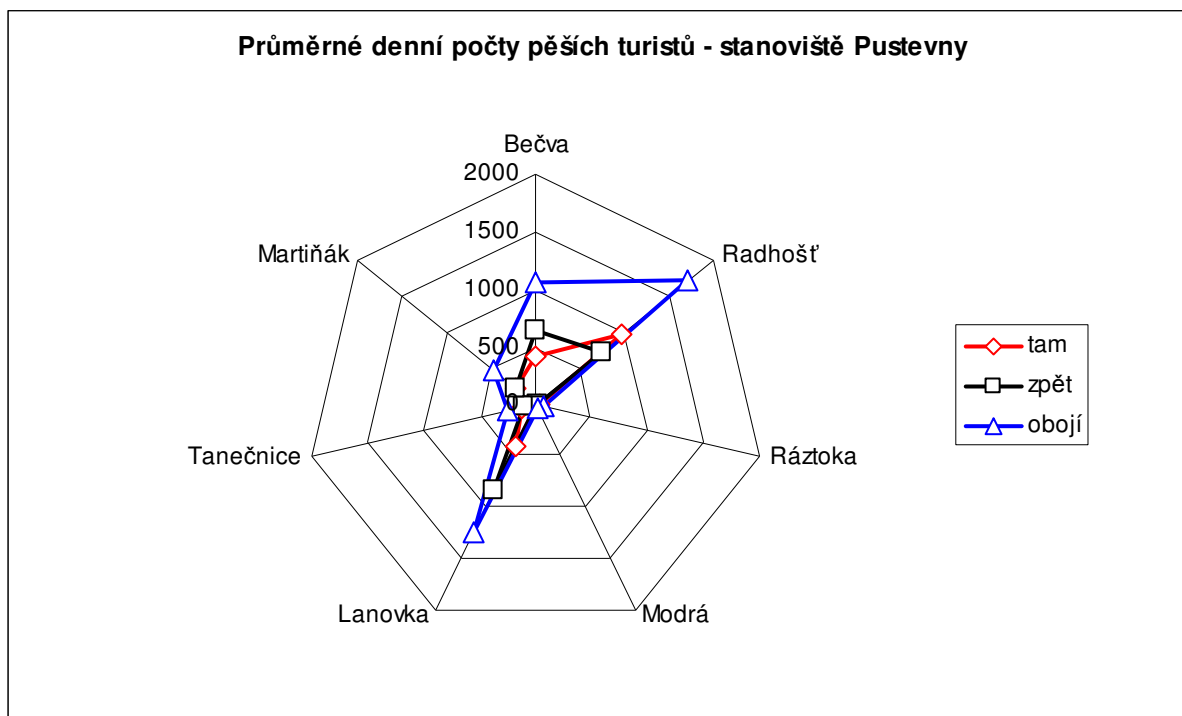
Graf 31 Průměrné denní počty cyklistů na stanovišti Labská bouda v roce 2008.

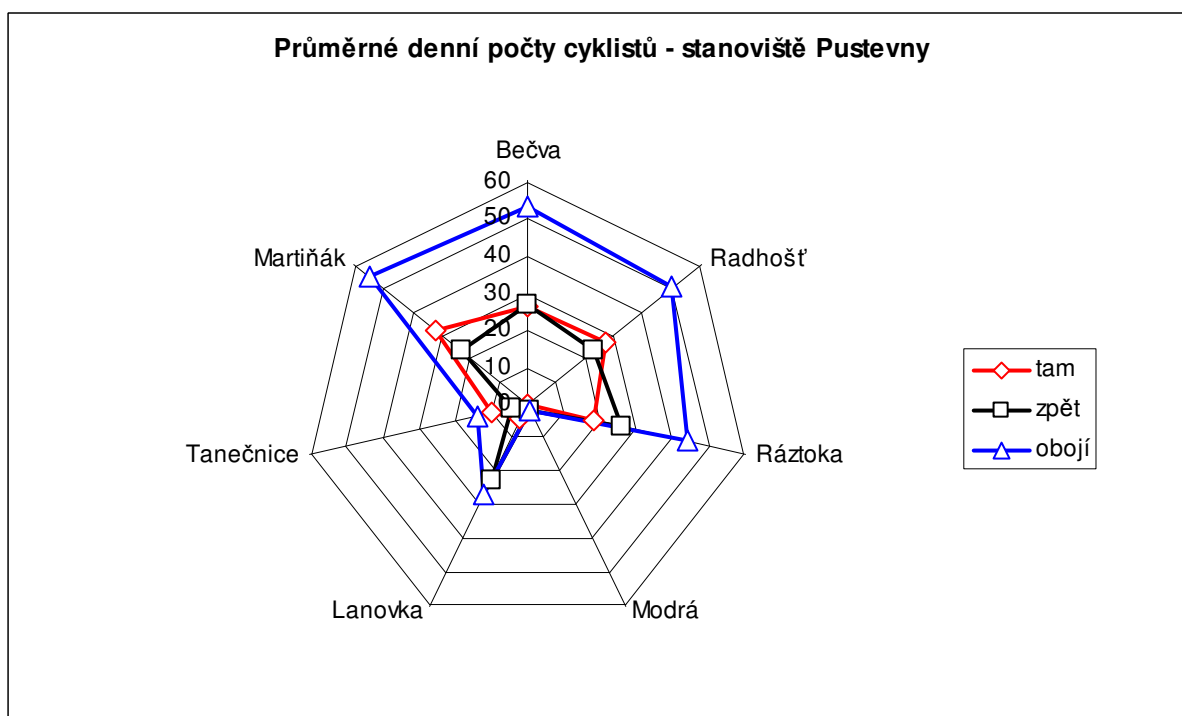
Stanoviště Pustevny

Na tomto rozcestí se ve výše uvedeném termínu roku 2008 podařilo zaznamenat celkem 43 148 pěších turistů (19 668 tam a 23 480 zpět), 1028 psů, 2195 cyklistů, 1325 aut, 64 autobusů a 915 osob jedoucích na koloběžce. Z grafu 33 v příloze 4 je patrné, že v tomto týdnu nejvíce turisté přicházeli do sedla Pustevny o víkendových dnech, ačkoliv návštěvnost během týdne také dosahovala (oproti větším výkyvům v KRNAP) vysokých hodnot. Denně prošlo tímto profilem průměrně 2397 pěších turistů a 57 psů, projelo jím 122 cyklistů, 73 aut, 3 autobusy a 51 lidí na koloběžkách, což je průměrně 299 pěších turistů, 7 psů, 15 cyklistů, 9 aut a 6 osob na koloběžce za hodinu. Nejvytíženější byla z hlediska počtu pěších turistů trasa „Radhošť“ – „Lanovka“, cyklisté nejvíce přijížděli ze směru „Ráztoka“ a „Lanovka“ a pokračovali ve směru „Martiňák“, „Radhošť“ nebo „Bečva“.

Graf 32 Průměrné denní počty pěších turistů na stanovišti Pustevny.

Graf 33 Průměrné denní počty cyklistů na stanovišti Pustevny.

4. DISKUSE

Existuje řada způsobů, jakými se dá měřit návštěvnost ať už památkových, chráněných nebo zkrátka turisticky oblíbených lokalit. Zaměříme – li se pouze na metody monitoringu návštěvnosti chráněných území, zjistíme, že úzce souvisí s managementem dané oblasti. Primární rozdíl je ale patrný již v pojetí ochrany přírody nejen v rámci států ale především v rámci kontinentů. Ve světové historii není možné nalézt obecný princip, podle kterého vývoj ochrany přírody postupoval, obecně však existuje větší rozdíl mezi vývojem v Severní Americe (především v USA) a Evropě (TVARDKOVÁ, 2008). V USA je ochrana přírody od počátku v rukou státní správy, za historický milník je považován zejména rok 1864, kdy bylo Yosemite údolí vyhlášeno veřejným parkem „pro dobro a potěšení lidu“ (SAX, 1993; ČEŘOVSKÝ, 1964). Množství nestátních chráněných území (soukromé rezervace chráněné tzv. pozemkovými spolky mají téměř stejně dlouhou tradici jako americké národní parky) dosahuje pouze k 10 % celkové plochy území, postupně ale narůstá (ALDRICH, 2004; BERNSTEIN et MITCHELL, 2008). Státní i soukromá chráněná území zde vznikala s cílem chránit unikátní přírodní oblasti pro veřejnost. V Evropě vznikala od konce 19. století do začátku 20. století chráněná území a chráněné objekty zásluhou soukromých iniciativ vlastníků (různé okrašlovací a pozemkové spolky) a mecenášů, především panovníků a šlechticů (TVARDKOVÁ, 2008). Teprve od počátku 20. století začala vznikat první legislativa na ochranu přírody v podobě dílčích zákonů a postupně začaly být také zřizovány státní rezervace (opak. citace). Ochranařské motivy evropských „soukromníků“ však (kromě vzniku parků) neměly většinou za cíl uchovat zajímavou přírodní památku nebo oblast pro veřejnost. Mezi první počátky ochrany přírody patří zejména výstavba obor pro lesní zvěř (tedy pro soukromé účely vyšších vrstev), ale v evropské historii najdeme i ne jeden příklad uvědomělé ochrany přírody motivovaný výhradně estetickým vnímáním přírody (prvním známým činem bylo vyhlášení rezervace Žofínský prales hrabětem Buquoyem).

V současnosti je většina chráněných oblastí ve světě v závislosti na managementu dané oblasti veřejnosti zcela nebo alespoň částečně přístupná. Některé metody monitoringu turistického zatížení chráněných oblastí jsou uvedeny v kapitole 2.3.4 Monitoring a management cestovního ruchu v přírodních oblastech, z nichž každá má svá pro a proti. Metodika ÚŽP (řízený rozhovor s respondenty a stacionární záznam procházejících či projíždějících osob a objektů) byla v této práci použita s ohledem na srovnatelnost výsledků v časové řadě (1997 – 2010) a možnost tvorby indikátorů pro plánování a hodnocení udržitelného managementu velkoplošných chráněných území ČR. Přesto použitá metodika může skrývat určité nejasnosti či zkreslení. První z případných nejasností je riziko nenáhodnosti výběru. Náhodný výběr je takový výběr, ve kterém

každý element populace má stejnou pravděpodobnost, že bude vybrán do vzorku (DISMAN, 1993). Náhodnost je v nejjednodušší variantě zaručena tak, že očíslováme všechny jedince populace a pak užitím tabulky nebo generátoru (kalkulačka, osobní počítač) náhodných čísel vybereme dané jedince příslušející k vybraným číslům (LEPŠ, 1996). Podstatně obtížnější je náhodný výběr jedinců z populace, kdy není možné všechna individua očíslovat. Zde většinou provádíme výběr, o kterém doufáme, že je náhodnému blízký, a dál s ním pracujeme jako s výběrem náhodným (LEPŠ, 1996). Další možná zkreslení uvádí DISMAN (1993): Rozhovor i dotazník patří mezi takzvané reaktivní metody („obtrusive methods“), kde v procesu sběru informací zkoumaná osoba ví, že je předmětem výzkumu (tzv. „efekt morčete“). Má potom přirozenou tendenci ukázat se v odpovědích v co nejlepším světle, případně udělat co nejlepší dojem na tazatele. Tomuto zkreslení (tzv. „interview bias“) je obtížné předejít.

Pro diskutování výsledků z krkonošského i beskydského šetření jsem využila porovnání s daty z výzkumů prováděných metodikou ÚŽP v NP Šumava (KOSTÍNKOVÁ, 2005), KRNP (TŘEBICKÝ, 1997), NP České Švýcarsko (DVOŘÁKOVÁ, 2009), CHKO Jizerské hory (STRNADOVÁ, 2004) a CHKO Český ráj (SÝKOROVÁ, 2004) a dále data z vybraných národních parků USA, Austrálie a Evropy. V rámci Evropy jsem svá výsledná data srovnávala s výsledky z výzkumu provedeného v letech 2001 a 2003 v NP ve Švédsku (FREDMAN, 2004). K dílčímu porovnání jsem vybrala také výzkum provedený v NP Mt. Buffalo v Australských Alpách v roce 2000 (THOMAS, 2005) a elektronicky dostupná data z průzkumů jednotlivých národních parků USA, z nichž jsem zejména kvůli horskému charakteru vybrala NP Great Smoky Mountains (PAPADOGIANNAKI et al., 2009) a další dva z důvodu specifické charakteristiky daných oblastí a také kvůli osobní zkušenosti: NP Everglades (LITTLEJOHN, 2002) a NP Grand Canyon (LITTLEJOHN et HOLENHORST, 2004). Krátký popis vybraných zahraničních NP je uveden v příloze 6. Metody monitoringu jednotlivých chráněných oblastí jsou uvedeny v tabulce 5.

Tabulka 5 **Metody monitoringu vybraných NP Evropy, USA a Austrálie.**

Název chráněné oblasti Země, kontinent	Roční období, rok	Použitá(é) metoda(y)	Počet návštěvníků/ počet záznamů	Návratnost dotazníků
NP Fulufjället Švédsko, Evropa	2003	„samoobslužný“ dotazník a automatické počítadlo průchodů	6151 vyplněných dotazníků	82,2 %
NP Mt. Buffalo Victoria, Austrálie	léto 2000	řízené interview	200 dotazníků	100 %
NP Everglades Florida, USA	jaro 2002	dotazník byl návštěvníkům distribuován v místě pobytu NP, návštěvníci jej poté vyplněný poslali poštou	623 vyplněných dotazníků	77,5 %
NP Grand Canyon – South Rim Arizona, USA	léto 2003		735 vyplněných dotazníků	73,5 %
NP Great Smoky Mountains S. Karolína, USA	léto 2008		748 vyplněných dotazníků	65,2 %

Jak v Krkonoších, tak i v Beskydech byli respondenti nejčastěji ve věku 40 – 59 let. Stejně výsledky vykazují i výzkumy v KRNAP (TŘEBICKÝ, 1997), NP Šumava (KOSTÍNKOVÁ, 2005), NP České Švýcarsko (DVOŘÁKOVÁ, 2009), CHKO Jizerské hory (STRNADOVÁ, 2004). V australském NP Mt. Buffalo je tato skupina také nejpočetnější a stejně je tomu tak i ve všech třech uvedených amerických parcích (THOMAS, 2005; PAPADOGIANNAKI et al., 2009; LITTLEJOHN, 2002; LITTLEJOHN et HOLENHORST, 2004). Ze švédských výsledků z NP je možné vyčíst pouze průměrný věk návštěvníků: 49 let (FREDMAN, 2004). Zajímavé je ale procentuální rozložení věků v jednotlivých oblastech. Zatímco v našich zeměpisných šířkách (kromě CHKO Český ráj) a také v australském NP Buffalo (THOMAS, 2005) jsou procentuální zastoupení dvou nejsilnějších skupin (25 – 39 let a 40 – 59 let) velmi blízké, mezi americkými parky je patrný rozdíl. NP Everglades častěji navštěvují lidé staršího věku (což může být dáno nenáročností terénu) než NP Grand Canyon a NP Great Smoky Mountains, navíc oproti našim CHÚ je věková skupina 41 – 60 let zastoupena o 15 – 20 % více než skupina 26 – 40 let (opak. citace).

Ve většině výzkumů nepatrně převažují muži nad ženami, což je pravděpodobně dáno aktivitami, které muže do horských oblastí lákají více než ženy (horská turistika, MTB, horolezectví, rybaření, lov apod.) (KOSTÍNKOVÁ, 2005). Možné je ale také zkresení

výběrem respondentů, které nemusí být vždy 100 % náhodné, nebo, jak popisuje ve své práci SÝKOROVÁ (2004), neochotou jedné genderové skupiny dotazování participovat (což bývá častější u mužů).

Ve všech srovnávaných českých chráněných oblastech (kromě NP České Švýcarsko) tvoří mezi českými respondenty nejčastěji zastoupenou skupinu středoškoláci před vysokoškoláky a osobami se základním vzděláním. Jinak je tomu v tomto výzkumu v případě cizinců, kteří mají častěji vysokoškolské vzdělání (tento trend není v Beskydech patrný, což přisuzují velmi nízkému počtu zahraničních respondentů). To může souviset s faktem, že i ve výsledcích z dalších parků (NP Fulufjället, NP Mt. Buffalo a NP Great Smoky Mountains) mají tamní návštěvníci také častěji vyšší dosažené vzdělání (FREDMAN, 2004; THOMAS, 2005; PAPADOGIANNAKI et al., 2009; LITTLEJOHN, 2002; LITTLEJOHN et HOLENHORST, 2004). a tedy s tvrzením, že do chráněných oblastí obecně jezdí větší podíl vysokoškoláků (POUTA et al., 2004). U vysokoškolského vzdělání v případě Čechů v této studii je znát malý nárůst procentuálního podílu na úkor středoškolského vzdělání, tento trend je ostatně patrný i v rámci EU (RODRÍGUEZ – POSE et TSELIOS, 2007) a dalších zemí (TUNNY, 2006). Podíváme – li se na srovnání rozložení vzdělanostních skupin vzorku s českou populací, dojdeme k závěru, že získané vzorky (populací respondentů KRNAP 2007 – 2009 a CHKO Beskydy) s českou populací nekorespondují, neboť je v nich příliš nízké zastoupení respondentů ve věku 15 – 17 let (a méně) a tedy nižší zastoupení osob se základním vzděláním vůbec, zatímco osob s vysokoškolským vzděláním vzorek obsahuje více. Toto zjištění souvisí také se sociálním zařazením (povoláním) a vyšším podílem návštěvníků z větších měst (nad 100 tisíc obyvatel). Nejvíce respondentů se zařadilo mezi „duševně pracující“ ve všech srovnávaných českých chráněných oblastech. Druhou velkou skupinou navštěvující Krkonoše byli a jsou studenti (TŘEBICKÝ, 1997), za nimi následují „manažeři a podnikatelé“ a také manuálně pracující, s výjimkou letní části výzkumu v KRNAP z roku 1997, kde bylo mezi českými respondenty zaznamenáno významné procento manuálně pracujících (15,8 %) oproti roku 2007 (10 %; úbytek pravděpodobně navýšil skupinu důchodci, zatímco všechny ostatní sociální skupiny zůstaly neměnné). Jinak je tomu v NP České Švýcarsko a také v NP Šumava a CHKO Jizerské hory, zde jsou druhou nejpočetnější skupinou „manažeři a podnikatelé“ většinou shodně s „manuálně pracujícími“ (kolem 15 – 17 %), studentů bylo zaznamenáno pouze okolo 10 % (DVOŘÁKOVÁ, 2009; KOSTÍNKOVÁ, 2005; STRNADOVÁ, 2004). Nejméně početnými skupinami mezi českými respondenty jsou tradičně důchodci, lidé „v domácnosti“ a nezaměstnaní. Překvapivý je pak rozbor sociálního zařazení ve vzorku respondentů CHKO Beskydy. Dominují sice také respondenti „duševně pracující“, ale zatímco v ostatních CHKO a NP tvoří tato skupina obvykle více než 40 %, v Beskydech je to pouze 24,4 %.

Druhou velkou skupinou jsou „manuálně pracující“ a „manažeři a podnikatelé“ (shodně přibližně 20 %) a studenti (17,3 %). Tyto výsledky samozřejmě úzce souvisí s lokalitou bydliště respondentů (viz níže). Podíváme – li se na data ze ČSÚ (2003), zjistíme, že v Moravskoslezském kraji je skutečně více (32,7 %) obyvatel pracujících v průmyslu, oproti Hlavnímu městu Praha (12,2 %).

Z průběhu mnoha let výzkumů KRNP (1997-2010) můžeme zkonstatovat, že díky dobré dopravní dostupnosti a výhodné poloze slouží Krkonoše k uspokojování dlouhodobých i krátkodobých forem cestovního ruchu pro široké zázemí středních Čech zejména pražské aglomerace (HRALA, 1994), jinými slovy, že Krkonoše jsou zkrátka tradičně „pražské hory“ (SÝKORA, 1986, TŘEBICKÝ, 1997). Beskydy, stejně jako Krkonoše, hrají také důležitou roli v rekreaci obyvatel blízké aglomerace – Ostravy a jejího širšího zázemí (HRALA, 1994), tyto hory ale představují také důležitý výletní cíl pro obyvatele bezprostředního okolí. Pražští návštěvníci dále dominují i v jiných studiích návštěvnosti CHÚ (DVOŘÁKOVÁ, 2009; KOSTÍNKOVÁ, 2005; SÝKOROVÁ, 2004). Pouze do CHKO Jizerské hory přijíždějí častěji návštěvníci z Libereckého kraje (STRNADOVÁ, 2004), což může být ovlivněno blízkostí KRNP a jeho vyšší atraktivitou pro pražské obyvatele. Velikost sídla (podle počtu obyvatel) je ve všech zmíněných CHÚ nejčastěji 100 tis. – 1 milion obyvatel.

Zahraniční návštěvníci jsou v jednotlivých CHÚ zastoupeni různě v závislosti na jejich atraktivitě, poloze a dostupnosti. V KRNP bylo oproti roku 1997 zaznamenáno o 8 % méně zahraničních turistů, v současnosti se jejich počet ustálil přibližně na 20 %. 19,4 % zahraničních respondentů bylo zaznamenáno v NP České Švýcarsko, v ostatních CHÚ je počet zahraničních respondentů nižší než 10 %. Podobně se liší také výsledky z průzkumů z amerických parků, NP Everglades 14 %, NP Grand Canyon 9 % a NP Great Smoky Mountain 2 % (DVOŘÁKOVÁ, 2009; PAPADOGIANNAKI et al., 2009; LITTLEJOHN, 2002; LITTLEJOHN et HOLENHORST, 2004). Nejčastějšími zahraničními návštěvníky českých CHÚ jsou bezesporu Němci. Dále jsou to zejména Poláci, Slováci a Holanďané.

Většina českých respondentů se do Krkonoš stále vrací opakovaně. Od roku 1997 o 7 % celkově klesl počet respondentů, kteří přijeli poprvé. Změnu jsem zaznamenala převážně u zahraničních návštěvníků, v roce 1997 každý druhý cizinec přijel poprvé (TŘEBICKÝ, 1997), v současnosti je to už jen každý třetí a stoupá míra návštěvníků, kteří jezdí opakovaně. Do ostatních českých CHÚ jezdí návštěvníci také opakovaně s výjimkou NP České Švýcarsko, který, zdá se, je pro většinu návštěvníků zatím novinkou (celkově více než 60 % respondentů uvedlo, že je zde poprvé) (DVOŘÁKOVÁ, 2009). Patrný je zde opačný trend než v KRNP, kam častěji poprvé jezdí zahraniční turisté, kdežto České

Švýcarsko objevují zejména Češi. S NP České Švýcarsko je srovnatelný i NP Fulufjället ve Švédsku, kam také více než 60 % návštěvníků přijelo v roce 2003 poprvé, navíc každý čtvrtý návštěvník je cizinec, čímž se ale od některých ostatních švédských CHÚ liší (DVOŘÁKOVÁ, 2009; FREDMAN, 2004). Do NP Grand Canyon i Great Smoky Mountains také přijelo nejvíce lidí poprvé (67 % a 52 %) (PAPADOGIANNAKI et al., 2009; LITTLEJOHN et HOLENHORST, 2004).

Sezónnost návštěv je v KRNAP s rokem 1997 (TŘEBICKÝ) hůře porovnatelná z hlediska odlišnosti otázky v dotazníku. Nicméně potvrzuje se stále, že turisticky nejintenzivnějšími obdobími jsou v KRNAP léto a zima. Do NP České Švýcarsko jezdí návštěvníci také nejvíce v létě (48,3 %) stejně jako do NP Šumava (55,6 %), do CHKO Jizerské hory (57 %) i CHKO Beskydy (DVOŘÁKOVÁ, 2009; KOSTÍNKOVÁ, 2005; STRNADOVÁ, 2004).

Jednotlivé sledované CHÚ se liší i v délce návštěvy. V KRNAP v současnosti tráví návštěvníci nejčastěji týden (37,2 %), jeden den (14,4 %) nebo tři dny (10,7 %), více dní než 7 zde stráví průměrně jen 8,9 %. V grafu 37 v příloze 4 můžeme sledovat průběh změn od roku 1997, kdy nejvíce návštěvníků přijíždělo také na týden (43,2 %), častěji ale také na delší pobyt (více než týden 19,2 %) než jednodenní výlet (10,4 %) (TŘEBICKÝ, 1997). Výrazný rozdíl je také patrný mezi domácími a zahraničními návštěvníky. Češi v roce 1997 strávili v KRNAP týden téměř pětkrát častěji než zahraniční návštěvníci, kteří naopak častěji preferovali více než sedmidenní pobyt (opak. citace). Tento trend se sice udržel až do dnešních let (2007 – 2009) nicméně je patrný mírný pokles delších než týdenních pobytů na úkor jedno- či vícedenním výletům.

Zcela jiná situace panuje v ostatních CHÚ. V NP Šumava je dokonce patrný opačný trend, kdy dochází k pozvolnému nárůstu oblíbenosti sedmidenních a delších pobytů na úkor krátkodobých rekreací, zejména jednodenních až třídních (KOSTÍNKOVÁ, 2005). V NP České Švýcarsko se četnost týdenních pobytů rovná jednodenním, které jsou nejčastější zejména mezi zahraničními návštěvníky (DVOŘÁKOVÁ, 2009). Ve zbývajících CHKO, jakými jsou Beskydy, Jizerské hory a Český ráj, tráví návštěvníci nejvíce jeden den (45,6 %, 31 %, 30,2 %) (STRNADOVÁ, 2004; SÝKOROVÁ, 2004). V Beskydech dále tráví většinou týden nebo 3 dny. V Jizerských horách pak 4 a více dní (STRNADOVÁ, 2004). Do Českého ráje jezdí návštěvníci kromě na jednodenní výlet stejnou měrou také na dvou až třídní pobyt (SÝKOROVÁ, 2004). Data jsou podle dostupnosti, rozlehlosti i aktivit, které české chráněné oblasti poskytují, podobná ostatním srovnávaným národním parkům: V NP Fulufjället je průměrná doba pobytu 8,8 dní (FREDMAN, 2004), do NP Mt. Buffalo jezdí návštěvníci z 62 % na jednodenní výlet (THOMAS, 2005), NP Everglades a NP Grand Canyon mají shodně 29 % jednodenních návštěvníků, dále těch, kteří zde

přespí jednu noc (Everglades 23 %, Grand Canyon 29 %), dvě noci (Everglades 23 %, Grand Canyon 26 %) a zbytek 3, 4, 5, 6 a více nocí (průměrně po 6 %) (LITTLEJOHN, 2002; LITTLEJOHN et HOLENHORST, 2004), zatímco do NP Great Smoky Mountains jezdí návštěvníci minimálně na dva dny (nejčastěji na 5 dní) a jednodenní návštěvníci se tu nevyskytují vůbec (PAPADOGIANNAKI et al., 2009).

Pobyt v národních parcích Krkonoše a Šumava a v CHKO Beskydy tráví respondenti častěji s rodinou než pouze s partnerem nebo přáteli. Do NP České Švýcarsko přijíždějí častěji s partnerem, do CHKO Jizerské hory zase spíše s přáteli. Jen malý počet respondentů přijíždí sám. Ve srovnání s českými CHÚ patří zahraniční národní parky téměř výhradně rodinám (NP Everglades 54 %, NP Grand Canyon 75 %, NP Great Smoky Mountains 78 %), z výsledků australského NP není jasné, jaké procento odpovídá rodinám a jaké přátelům, celkem včetně dětí tvoří tato skupina ale více než 50 % (THOMAS, 2005); PAPADOGIANNAKI et al., 2009; LITTLEJOHN, 2002; LITTLEJOHN et HOLENHORST, 2004. Také NP Fulufjället navštěvují nejčastěji rodiny (FREDMAN, 2004).

V roce 2009 byla do otázky o ubytování vložena nová alternativa odpovědi – apartmán. Tento způsob bydlení, známý v již od 90. let minulého století (KULICH, 2008), zaplavil krkonošská města i vesnice (k závěru roku 2008 bylo v Krkonoších evidováno 3778 apartmánů), proměňují se v něj penziony, soukromé byty i historické stavby (FLOUSKOVÁ et al., 2009). Apartmány, jednotky pro ubytování, které mají minimálně ložnici, obývací pokoj, sociální zařízení a někdy i kuchyňku nebo kuchyňský kout, jsou budovány v tzv. apartmánových domech a využívány nebo pronajímány soukromými vlastníky pouze k rekreačnímu pobytu (opak. citace). V krkonošském dotazování byli v letech 2007 a 2008 zachyceni respondenti bydlící v apartmánech pouze pomocí polootevřené otázky s možností odpovědět „jinak“, nicméně díky statutu vlastnictví zmíněných apartmánů mohlo dojít k záměně a respondent mohl uvést fakt, že v místě ubytování bydlí, případně až nápadně častou možností, že bydlí v soukromí. Výsledky z kvalitativního šetření poslední zmíněné variantě nahrávají, v roce 2007 bylo v apartmánech ubytováno 13 respondentů a v soukromí 40 a v roce 2008 to bylo 8 ku 19, zatímco v roce 2009, po vymezení této alternativy, bylo v apartmánech ubytováno 23 respondentů a v soukromí již pouze 5. Celkem bylo takto ubytováno v roce 2007 10,9 %, v roce 2008 6,9 % a v roce 2009 6,4 % respondentů, což jsou z pohledu ostatních variant ubytování jen málo zaznamatelná čísla. Převaha penzionů je více než třetinová, hotelů více než čtvrtinová (a je znát od roku 2007 slabý vzestup). Naopak klesá ubytování na podnikových chatách (oproti roku 1997 se četnost návštěv v podnikových chatách snížila o více než polovinu), pravděpodobně kvůli prodeji podnikových chat soukromníkům. V ostatních českých CHÚ (NP Šumava, CHKO Jizerské hory a CHKO

Beskydy) je situace stejná jako v KRNAP – nejčastějším způsobem ubytování je penzion, následuje hotel a jiné ubytování nebo případně kemp. Výjimkami jsou CHKO Český ráj, ve které je právě kempování nejobvyklejší, a NP České Švýcarsko, kde hlavním typem ubytování je penzion nebo kemp (oba shodně 40 %). V Americe se způsoby ubytování také člení podle místních zvyklostí. Nejčastějším typem ubytovacího zařízení jsou tzv. myslivny, sruby nebo motely (NP Everglades 48 %, NP Grand Canyon 77 % a NP Great Smoky Mountains 86 %), druhou variantou jsou různé kempy (NP Everglades 30 %, NP Grand Canyon 8 %, NP Great Smoky Mountains 8 %) a konečně třetí výrazněji zastoupenou variantou jsou obytné přívěsy (NP Everglades 14 %, NP Grand Canyon 12 %) (PAPADOGIANNAKI et al., 2009; LITTLEJOHN, 2002; LITTLEJOHN et HOLENHORST, 2004).

Naprostá většina návštěvníků cestuje do CHÚ autem. V KRNAP se v letech 2007 – 2009 oproti letnímu výzkumu z roku 1997 počet respondentů, kteří přijeli autem, zvýšil průměrně o 8 % (v roce 2009 dosahoval tento způsob dopravy dokonce 80 %). Za poměrně častý z hlediska ostatních dopravních prostředků můžeme ještě považovat linkový autobus, i když jeho využívání oproti roku 1997 kleslo o průměrných 5 %. Ani ostatní české i zahraniční CHÚ se záplavě aut nevyhnuly a nevyhnou. Již v roce 1987 CÍSAŘ (et al.) ve své publikaci zkonstatoval: „Je určitým paradoxem současného života, že lidé jezdí za rekreací proto, aby strávili volný čas pohybem na čerstvém vzduchu, protože většina z nich tráví pracovní čas vysedáváním za pracovními stoly a pohybu mají velice málo, což se odráží na jejich zdraví. Přitom se však chce velká většina z nich dopravit až k samotnému objektu rekreace, k chatě, chalupě, rekreačnímu zařízení společenských organizací, na břeh řeky atd. Rekreační prostory jsou potom přetíženy automobily, autobusy a jinými dopravními prostředky stejně jako město a prostředí tak ztrácí svou rekreační způsobilost“. O dopadech na životní prostředí nemluvě. Nejekologičtější situace z pohledu dopravních prostředků použitých při dopravě do místa ubytování (či „k překročení hranic CHKO“ – formulace uvedená v dotaznících pro CHKO Jizerské hory a CHKO Český ráj) panuje v CHKO Český ráj, kde k překročení hranic použilo auto jen 51,6 % dotázaných, pěšky šlo 34,7 %, vlak použilo 20,1 % a kolo 14,6 % dotázaných (SÝKOROVÁ, 2004). Vlak byl dále výrazněji zastoupen v CHKO Beskydy (14 %), v ostatních CHKO a NP byl využit průměrně ze 3 %, v NP České Švýcarsko jej využívají především zahraniční turisté (zejména Němci), v letech 2006/2007 použilo vlak jako dopravní prostředek 14 % dotázaných (DVOŘÁKOVÁ, 2009).

Hlavní motivy byly v jednotlivých českých CHÚ shodné s tím, jaké atraktivity CHÚ a jeho blízké okolí nabízí. Nejčastějším hlavním motivem návštěvy u všech CHÚ je opakovaně

příroda a její krásy, v CHKO Český ráj z jedné třetiny (SÝKOROVÁ, 2004) a v CHKO Beskydy více než z poloviny souhlasili také respondenti s možností kulturního vyžití (v Českém ráji nejvýznamnější a nejnavštěvovanější historické památky: Trosky, Sychrov, Hrubá skála, Valdštejn aj., v Beskydech tradiční stavby lidové architektury jakými jsou Pustevny, Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, Hukvaldy a další) (FRIEDL, 1991). Častým motivem je také klid a odpočinek (Šumava, České Švýcarsko, KRNAP, Beskydy) a sportovní vyžití.

V KRNAP se kromě pěší turistiky a cyklistiky věnovala většina respondentů pozorování živočichů a rostlin (průměrně v letech 2007 – 2009 46,3 %), což je srovnatelné s NP České Švýcarsko (40,4 %), NP Šumava (51,4 %) a CHKO Jizerské hory (41 %)⁷ (DVOŘÁKOVÁ, 2009; KOSTÍNKOVÁ, 2005; STRNADOVÁ, 2004). V CHKO Beskydy respondenti častěji chodí na houby (29,9 %) a sbírají lesní plody (26,3 %) než by pozorovali živočichy a rostliny (22,8 %). Podobně vysoké procento houbařů se vyskytlo také v NP České Švýcarsko (25,7 %) (DVOŘÁKOVÁ, 2009). Naproti tomu sběr lesních plodů není v tomto NP ani v CHKO Jizerské hory nikterak výrazný (shodně 11 %), na rozdíl od KRNAP či NP Šumava (STRNADOVÁ, 2004; KOSTÍNKOVÁ, 2005). Rozdíly v zastoupení těchto činností můžeme najít tradičně mezi českými a zahraničními respondenty. V KRNAP je viditelný rozdíl například u sběru hub, který uvedlo v letech 2007 – 2009 průměrně o 9 % více Čechů než zahraničních respondentů, na Šumavě je to v daném roce dokonce o téměř 30 % více (KOSTÍNKOVÁ, 2005).

Velmi podobné činnosti, jaké respondenti popsali v českých CHÚ, byly zjištěny také v NP Fulufjället. Procentuálně nejvýše stojí návštěva vodopádu Njupesjär (65,5 %) a turistika obecně (15,9 %), 10,4 % návštěvníků přijelo proto, že se stala rezervace Fulufjället národním parkem (FREDMAN, 2004). Pro srovnání, na Šumavě bylo v roce 2004 v dotazníku uvedeno tvrzení „Na Šumavu jsem přijel/a kvůli NP,“ s tímto tvrzením souhlasily přibližně tři čtvrtiny dotázaných (KOSTÍNKOVÁ, 2005). Mezi dalšími motivacemi pro návštěvu NP Fulufjället byl například lov, rybaření, sbírání lesních plodů, studium přírody a další (FREDMAN, 2004).

V amerických parcích jednotně lidé také nejvíce pozorují přírodu a její krásy (často ptactvo), chodí na túry nebo výlety, případně fotografují. V NP Grand Canyon ale také často nakupují (tuto činnost zde dokonce provozuje 50 % dotázaných) (LITTLEJOHN et HOLENHORST, 2004). Tento jev dávám do souvislosti s poměrně bohatou nabídkou tradičních (indiány vyráběných nebo alespoň takto dekorovaných) suvenýrů a různých

⁷ S CHKO Český ráj a výzkumem v KRNAP v roce 1997 nelze tuto otázku z důvodu neexistence nebo odlišného znění této otázky srovnávat.

jiných upomínkových předmětů, která je soustředěná na jednom místě na rozdíl od NP Everglades, kde místní Indiáni sice stále v rezervaci žijí, ale své výrobky prodávají jen v několika srubech podél silnice, která národním parkem Everglades vede. V australském NP Mt. Buffalo byly vyjmenovány mezi činnostmi, které turisté provozují, kromě klasického chození na túry (výstupy na vrcholy Cathedral a Horn; ang. katedrála a roh) a výlety a MTB také: jízda na koni, sjíždění řek na kánoích, plavání, rybaření a další (THOMAS, 2005).

Svůj pobyt tráví návštěvníci našich tří národních parků (KRNAP, Šumava a České Švýcarsko) v přírodě i během nepříznivého počasí (KOSTÍNKOVÁ, 2005; DVOŘÁKOVÁ, 2009). V CHKO Beskydy i Jizerské hory respondenti uvedli, že by spíše relaxovali nebo navštívili restauraci (STRNADOVÁ, 2004). (v CHKO Český ráj nebyla tato otázka položena).

Po českých národních parcích a chráněných krajinných oblastech se oslovení návštěvníci pohybují nejčastěji výhradně pěšky (Český ráj 82,1 %, Krkonoše průměr 40,7 %, České Švýcarsko 35,9 %, Jizerské hory 35 %), nebo v různých kombinacích (nejčastěji pěšky a autem na Šumavě, nebo pěšky, autem a lanovkou v Beskydech) (DVOŘÁKOVÁ, 2009; KOSTÍNKOVÁ, 2005; STRNADOVÁ, 2004). Zajímavé je poměrně vysoké procento cyklistů v CHKO Jizerské hory (48 %) oproti jiným CHÚ: KRNAP prům. 9,5 %, Beskydy 15,4 %, Český ráj a Šumava shodně téměř třetina (KOSTÍNKOVÁ, 2005; STRNADOVÁ, 2004).

Na výlety nebo túry chodí respondenti KRNAP, CHKO Beskydy a CHKO Jizerské hory většinou ve skupině (54,7 %, 54,2 % a 50 %) (STRNADOVÁ, 2004), v národním parku České Švýcarsko a na Šumavě ve dvojici (54,7 % a 50,4 %) (DVOŘÁKOVÁ, 2009; KOSTÍNKOVÁ, 2005), což většinou koreluje také s odpověďmi na otázku, s kým tráví v CHÚ pobyt. Krkonošští respondenti stejně jako ti šumavští a jizerečtí preferují častěji delší výlety (prům. 63,8 %, 45,4 % a 75 %) zatímco v NP České Švýcarsko, a v CHKO Beskydy se spíše rozhodují podle okolností (DVOŘÁKOVÁ, 2009; KOSTÍNKOVÁ, 2005; STRNADOVÁ, 2004). Možným vysvětlením by mohla být míra aktivit provozovaných v rámci pobytu.

Nejoblíbenějším povrchem cest jsou pro návštěvníky Českého ráje pěšiny (57,8 %) (SÝKOROVÁ, 2004), stejně jako pro návštěvníky KRNAP (36,6 %). V CHKO Beskydy povrch cest návštěvníci z více než poloviny vůbec nerozlišují (56,7 %). V žádném z českých CHÚ nevnímají respondenti společné využívání cest pěšími turisty a cykloturisty jako konfliktní, pro souhrnné ne se vyslovilo v CHKO Jizerské hory 76 %, v

v NP České Švýcarsko 70,6 %, v CHKO Beskydy 70,3 %, v KRNAP 68,1 % a v NP Šumava 64 % (DVOŘÁKOVÁ, 2009; KOSTÍNKOVÁ, 2005; STRNADOVÁ, 2004)..

Možnosti využít hraniční přechod v rámci hranic NP nebo CHKO obecně využívá málo lidí. Zajímavým výsledkem z šetření z NP České Švýcarsko je zjištění, že po vstupu České republiky do Shengenského prostoru (21.12.2007) využívá hraničních přechodů ještě méně lidí než před vstupem (srovnáváno s daty z roku 2000; DVOŘÁKOVÁ, 2009). V KRNAP hodnoty spíše slabě rostou (od 35,7 % v roce 2007 po 47,6 % v roce 2009).

Spokojeností respondentů s pobytovými náklady v současnosti disponovala většina českých CHÚ. Spíše nebo velmi spokojeno bylo v KRNAP (prům.) 80,6 % respondentů, v CHKO Beskydy 82,6%, na Šumavě a v NP České Švýcarsko je procento ještě vyšší - 93,8 % a 92,6 % (KOSTÍNKOVÁ, 2005; SÝKOROVÁ, 2004). Respondenti v KRNAP v minulých letech (TŘEBICKÝ, 1997) ale takto spokojeni nebyli, třetina byla dokonce s ubytováním a stravou velmi nespokojena. V KRNAP odhadují své pobytové náklady respondenti podobně jako ostatních CHÚ, cena za stravu a ubytování se pohybuje kolem 500 Kč a z dopravu 100 Kč (DVOŘÁKOVÁ, 2009; KOSTÍNKOVÁ, 2005; SÝKOROVÁ, 2004). Se spokojeností se stavem národního parku z hlediska životního prostředí v řádu deseti let už v takové míře respondenti pozitivní nebyli. Podle téměř poloviny dotázaných (prům. 49,9%) se stav životního prostředí v oblasti současného KRNAP zlepšil. 27,7% (prům.) respondentů si není jistá (odpověď „nevím“), podle 16,8% (prům.) se stav nezměnil a 5,6% (prům.) si dokonce myslí, že se zhoršil. Beskydští respondenti smýšlejí o CHKO obdobně. 44,1% považuje stav životního prostředí v CHKO za lepší, 28,6% neví, 17,9% si myslí, že se stav nezměnil a 9,5% si myslí, že se zhoršil. V NP České Švýcarsko bylo 71,6 % respondentů, kteří odpověděli „nevím“, což jistě souvisí s faktem, že až 60 % z nich přijelo do NP poprvé (DVOŘÁKOVÁ, 2009). V NP Šumava také převládla odpověď „nevím“ (42,7 %) nad „zlepšil“ (25 %), „zhoršil“ (9,9 %) a „nezměnil“ (22,4 %), navíc se zde ani nelišily odpovědi mezi cizinci a Čechy tak, jak je tomu například v KRNAP nebo NP České Švýcarsko (KOSTÍNKOVÁ, 2005). Zcela pozitivně byl stav životního prostředí vnímán v CHKO Jizerské hory, odpověď „zlepšil“ zde uvedlo 77 % respondentů, 11 % uvedlo, že se „nezměnil“ a 7 %, že se stav „zhoršil“ (STRNADOVÁ, 2004). V CHKO Český ráj byla pokládána otázka na spokojenost se stavem CHKO obecně se zredukovanými odpověďmi pouze na „spokojen“ (84,1 %), „je mi to jedno“ (3,3 %) a „nespokojen“ (12,6 %) s možností doplnit důvod nespokojenosti (SÝKOROVÁ, 2004). Respondenti také odpovídali na dotaz týkající se ekologického problému daného CHÚ. Tato otázka spolu s hodnocením stavu životního prostředí do značné míry odráží dlouhodobá managementová opatření NP / CHKO, ale také obecně veřejné povědomí o ekologických problémech. Důkazem je v KRNAP nejčastěji řečeným ekologickým

problémem kůrovec, který bývá tradičně zmiňován také na Šumavě (KOSTÍNKOVÁ, 2005), turisté (myšleno jak neukáznění jednotlivci, tak i masový turismus), kyselé deště a odpady. Tyto problémy se také opakovaly v ostatních CHÚ s procentuálním zastoupením adekvátním pro daná území. Výjimkou je CHKO Beskydy, kterou trápí poněkud specifitější ekologický problém a to těžba uhlí. S otázkou nadměrného turismu souvisí další otázka z dotazníku: „Domníváte se, že vstup turistů do nejohroženějších koutů NP / CHKO má být...?“, pomíneme-li občasné polemizování o tom, co jsou nejohroženější kouty, zjistíme, že respondenti KRNAP, CHKO Beskydy a NP České Švýcarsko jsou v této otázce více restriktivní než v NP Šumava a CHKO Jizerské hory. Podle většiny respondentů z KRNAP by měl být vstup do takových míst spíše vyloučen (prům. 40,2 %) nebo zcela vyloučen (prům. 19,7 %), více než třetina si naopak myslí, že by měl být spíše umožněn. V CHKO Beskydy jsou čísla podobná krkonošským výsledkům, v Jizerských horách uvedla variantu „spíše vyloučen“ dokonce více než polovina respondentů (51,5 %) (DVOŘÁKOVÁ, 2009). V NP Šumava jsou tyto varianty mnohem těsnější („spíše vyloučen“ 41,5 %, „spíše umožněn“ 41,3 %) (KOSTÍNKOVÁ, 2005), v CHKO Jizerské hory převládala odpověď „spíše umožněn“ (56 %) (STRNADOVÁ, 2004). V případě určitých omezení, uváděli respondenti nejčastěji vstup s průvodcem (NP České Švýcarsko 62,4 %; NP Šumava 41,4 %, CHKO Jizerské hory 33 %) nebo časové omezení vstupu (DVOŘÁKOVÁ, 2009; KOSTÍNKOVÁ, 2005; SÝKOROVÁ, 2004). V případě, že by měl být takový vstup zpoplatněn (pouze varianta v KRNAP), uváděli respondenti KRNAP průměrně nejčastěji částku do 50 Kč či 100 Kč, případně by vstupné vůbec nezaváděli (a tedy ani neplatili). S informačním systémem jsou vesměs všichni respondenti zmiňovaných CHÚ spokojeni, pokud by něco měnili, jedná se zejména o lokální problémy značení (zpřesnění, zkvalitnění, například vícejazyčné informace, nebo doplnění chybějícího a také časové značení na turistických stezkách). Intenzita turistického ruchu je z velké části vnímána stále jako vysoká, zejména ve střediscích a jejich okolí. Je to dáno z velké části také novou výstavbou či rozšiřováním stávajících ubytovacích kapacit (SPRÁVA KRNAP, 2010). K otázce nové výstavby se čeští krkonošští respondenti vyjadřovali spíše negativně, ať už šlo o ovlivnění krajinného rázu nebo o vzhled a charakter staveb obecně. Výrazně pozitivněji hodnotili tyto aspekty cizinci. Negativně hodnotí novou výstavbu i Správa KRNAP (viz Plán péče, 2010), jako problematické vidí především apartmány, které svou často jednorázovou využitelností zatěžují v již tak zatížených termínech kapacitu prostředí. Výstavbou nových objektů často dochází k narušení původního krajinného rázu, Správa KRNAP proto v roce 2010 vydala „inspirační příručku pro stavebníky a projektanty“ Typická architektura Krkonoš a Jizerských hor. Problémem je posuzování nových stavebních záměrů, na které není nahlíženo pomocí žádné opravdu funkční regulativy (využívána je pouze studie Ing.arch.

Brychtové, která je součástí aktuálního Plánu péče, a obecné formulace z předchozího Plánu péče), a stavby jsou hodnoceny individuálně (SPRÁVA KRNAP, 2010).

Výsledky z kvalitativního šetření druhého stupně přinesly potvrzují nebo vyvracejí výše stanovené předpoklady. Dále uvádím už pouze statisticky prokazatelné výsledky:

„Cizinci budou znát méně ekologických problémů než Češi.“

Předpoklad potvrzen. Nulovou hypotézu jsem na 5% hladině významnosti zamítla pro rok 2007, z výsledného grafu je pak jasné, že cizinci na dotaz na ekologický problém častěji odpovídají „nevím“.

„Mladší lidé (věková skupina 15 – 17 let a 18 – 24 let) budou mít větší povědomí o ekologických problémech CHÚ.“

Předpoklad nepotvrzen, nulovou hypotézu se nepodařilo ani v jednom roce zamítnout.

„Lidé s vyšším dosaženým vzděláním budou častěji znát ekologický problém CHÚ.“

Předpoklad potvrzen. Nulová hypotéza zamítnuta ve všech sledovaných letech. Častější odpověď na otázku ekologického problému pozitivně odpovídali především vysokoškoláci.

„Ekologický problém budou častěji znát studenti a duševně pracující.“

Předpoklad potvrzen. Nulová hypotéza zamítnuta v roce 2008. Na otázku o ekologickém problému odpovídali kladně častěji studenti a duševně pracující.

„Cizinci budou ve srovnání s Čechy výrazněji vyžadovat omezení vstupu do nejohroženějších koutů CHÚ.“

Předpoklad potvrzen. Nulovou hypotézu se mi podařilo zamítnout pro roky 2007 a 2008. Z grafu skutečně vidíme, že Češi více než cizinci preferují umožnit vstup turistů do nejohroženějších přírodních koutů NP. Samozřejmě součtem kategorie „zcela vyloučen“ s kategorií „spíše vyloučen“ získáme celkově většinový názor obou těchto skupin (Čechů i cizinců) k vyloučení turistů z těchto míst.

„Lidé v mladším věku (věková skupina 18 – 24 let) budou více vyžadovat omezení vstupu do nejohroženějších koutů CHÚ.“

Předpoklad nepotvrzen, nicméně nulovou hypotézu se mi podařilo zamítnout pro roky 2007 i 2008 a je tedy zřejmé, že názor respondenta na vstup do nejohroženějších koutů NP souvisí s jeho věkem.

„Příroda bude motivovat více lidí s vyšším dosaženým vzděláním.“

Předpoklad nepotvrzen, přesto se nulovou hypotézu podařilo pro rok 2007 zamítnout (na výsledném grafu je vidět, že častěji odpovídali respondenti středoškolsky vzdělaní).

„Klid a odpočinek budou vyhledávat více lidé starší věkové kategorie (60 a více let).“

Předpoklad nepotvrzen, nulovou hypotézu jsem zamítla pro rok 2009, ale z grafu je evidentní, že více kladných odpovědí zaznělo z věkových skupin 25 – 39 let a 40 – 59 let.

Týdenní dynamika pěších turistů v KRNAP byla ve všech třech sledovaných letech ovlivněna nejvíce počasím. Na rozcestí u Luční boudy byl předpoklad vyšší intenzity turistů dne 10. srpna, kdy katolická církev slaví svátek sv. Vavřince a v Krkonoších se koná tradiční pouť na Sněžku. Tento předpoklad ale v grafech 2 a 3 v příloze 4 není patrný, zejména ve srovnání s ostatními monitorovacími profily v KRNAP. V příloze 5 jsou uvedena vybraná data z meteorologické stanice Pec pod Sněžkou (data poskytl ČHMÚ), ze kterých se dá odvodit, jaké počasí panovalo v daném roce v KRNAP. V roce 2007 byly kulminačními dny na stanovišti Luční bouda (viz graf 2 v příloze 4) úterý 14. a sobota 18. srpna, na stanovišti U čtyř pánů jimi bylo pondělí 13. a neděle 19. srpna (viz graf 13 v příloze 4), rozcestí před Labskou boudou se tento rok nemonitorovalo. V těchto dnech dosahovala teplota příjemných hodnot mezi 20 a 25 °C a nebyl zaznamenán žádný úhrn srážek. Na rozdíl od 11., 12. a 17. srpna, kdy srážky zaznamenány byly a také intenzita turistů byla oproti jiným dnům výrazně nižší. Podobné hodnocení týdenní dynamiky můžeme popsat také pro rok 2008. V závislosti na výši maximální teploty a úhrnu srážek, vidíme, že intenzita pěších turistů kulminovala zejména 10. a 14. srpna (a to na všech třech sledovaných stanovištích), naopak minimální byla 13. a 16. srpna. I ze záznamů z roku 2009 je možné vysledovat zmíněný vliv počasí na týdenní dynamiku pěších turistů. Maximální intenzita turistů byla zaznamenána 8. a 15. srpna (před Labskou boudou se ten rok monitorovali turisté jen do 14.8.) a minimální intenzita 11. a 12. srpna. Vliv počasí je zřejmý také ve výsledcích KOSTÍNKOVÉ (2005), STRNADOVÉ (2004) a SÝKOROVÉ (2004). Také týdenní dynamika cyklistů se v daných letech v Krkonoších vázala zejména na počasí, jak je patrné z grafů 7 – 9, 19 – 21, 29 a 30 v příloze 4. Týdenní dynamika pěších turistů v Beskydech vykazuje oproti KRNAP mnohem větší ovlivnění pracovními a víkendovými dny. Podobně jako v NP České Švýcarsko (DVOŘÁKOVÁ, 2009) je intenzita turistického ruchu na křižovatce Pustevny vyšší o víkendech, ačkoliv počasí v těchto dnech nebylo úplně příznivé (zejména první monitorovanou neděli kolem 16. hodiny přišlo), více v grafech 10 – 12 v příloze 5.

Denní dynamika pěších turistů na všech monitorovaných křižovatkách v KRNAP i v CHKO Beskydy rozložením jednotlivých hodnot připomíná Gaussovu křivku s minimy v ranních a pozdně odpoledních hodinách a maximy v rozmezí 13. – 14. hodiny. Jednotlivé monitorovací profily se od sebe liší jen nepatrně. Denní dynamika cyklistů na rozdíl od pěších turistů nevykazuje takovou pravidelnost, ačkoliv je možné vysledovat v jednotlivých krkonošských profilech přibližné rozmezí, kdy dosahuje maximálních hodnot (12. – 15. hod.). Tyto disproporce v denní dynamice cyklistů jsou charakteristická i pro jiná CHÚ, například NP Šumava (KOSTÍNKOVÁ, 2005).

Velmi zajímavé změny ukázal monitoring v prostorové alokaci cyklistů (viz grafy 25, 26, 28 a 29 výše v textu) v KRNAP. Tyto změny byly dány aktuálním stavem managementových opatření Správy KRNAP, která do roku 2007 na některých komunikacích zakazovala vjezd nejen automobilům, ale i cyklistům. Od letní sezony 2008 byl zkušebně povolen vjezd cyklistům k Luční a Labské boudě. Podle výsledků z monitoringu se navýšil celkově počet cyklistů, kteří povolený úsek využili, aniž by se skokově navýšil počet těch, kteří by pokračovali z koncového místa jinými stezkami (určenými jen pro pěší), přesto jsem zaznamenala na stanovišti Luční bouda nepatrný nárůst cyklistů, kteří se vydali stezkou pro pěší směrem ke Sněžce a zvýšil se i počet těch, kteří od Sněžky přijeli, na stanovišti U čtyř pánů se zase jednalo o směr k Prameni Labe a zpět a ke Kotli a zpět. Podrobněji viz grafy 38 a 39 v příloze 4. Prostorová alokace pěších turistů v KRNAP byla ve sledovaných letech na všech stanovištích konstantní.

Na místních komunikacích se bylo možné setkat také s auty, podstatnou část z nich tvořila soukromá doprava (Luční / Labské boudy), která transportovala své hosty do nebo z centrálních středisek. Dalšími dopravními prostředky byla zejména terénní vozidla celní správy a horské služby. Doprava obecně je v aktuálním plánu péče považována za jedno z vysokých rizik pro národní park (SPRÁVA KRNAP, 2010).

Týdenní dynamika pěších turistů v beskydském sedle Pustevny je velmi zřetelně na rozdíl od KRNAP ovlivněna dnem v týdnu. Srovnáme – li graf 33 v příloze 4 s grafem 10 v příloze 5, je evidentní, že počasí bylo po celý týden velmi dobré a přesto jsou maxima jasně v sobotu nebo v neděli. Ke podobnému zjištění dospěla také DVOŘÁKOVÁ (2009) v NP České Švýcarsko. Denní dynamika je celkově stejná jako v KRNAP, graf 34 v příloze 4 má podobný průběh jako jakýkoliv analogický graf s denní dynamikou z KRNAP. Intenzita pěších turistů kulminuje jednak mezi 11 – 12 hod. a také standartně mezi 13 a 14 hod. Týdenní dynamika cyklistů je oproti stejné dynamice v KRNAP mnohem pravidelnější. Prostorová alokace je jednoznačná u „koloběžkářů“, neboť ti měli ke sjíždění povolenou pouze jedinou trasu: Pustevny - Ráztoka. Odtud se koloběžka

lanovkou vyvezla zpět do sedla a případní zájemci si mohli jízdu na koloběžce třeba i zopakovat. Dalšími jezdci byli cyklisté. Cyklisté vyráželi na své trasy téměř do každého směru, kromě Tanečnice a na modrou stezku vedoucí na Ráztoku. Zajímavý je směr od „Lanovky“, určité množství cykloturistů se nechávalo vyvézt i s kolem do sedla, aby měli lepší výchozí pozici do svých cílů. Alokace pěších – jasně dominuje směr „Lanovka“ – „Radhošť“ a to v obou směrech. Pozorována byla také vysoká intenzita automobilů. Přes křižovátku Pustevny vede zásobovací komunikace s vjezdem povoleným pouze s patřičným povolením z Prostřední Bečvy na Ráztoku, kterou si občas lidé zkracují cestu. Vozovka totiž nespadá do působnosti Správy, ale je v kompetenci obce. Pod „vrcholem“ Pusteven se nachází záchytné parkoviště, které v hezkých letních dnech doslova praská ve švech. Na Pustevny ale jezdí i pravidelná linka - cyklobus. Nebývá ale hojně využívána. Celkově na mě lokalita Pustevny působila velmi chaoticky a kapacitně neúnosně a sami pracovníci ze Správy CHKO tento stav přiznávají. Přitom lokalita Pustevny je cenná nejen z turistického ale především z environmentálního hlediska (viz popis lokality výše).

5. ZÁVĚR

V letech 2007 – 2008 jsem se podílela v rámci projektu MŽP VaV SP/412/40/08 na monitoringu turismu centrálních částí KRNAP a v roce 2008 jsem realizovala šetření v CHKO Beskydy provedené stejnou metodou. Tento monitoring byl zaměřen zejména na charakteristiku socio-ekonomických a environmentálních aspektů udržitelného turismu v daných chráněných oblastech.

Z výsledků kvalitativního monitoringu vyplývá:

- Typickým krkonošským respondentem je muž ve věku 40 – 59 let, české národnosti, duševně pracující středoškolák, který do Krkonoš přijíždí opakovaně za přírodou, většinou v létě, autem. V národním parku stráví s rodinou nebo s partnerem / partnerkou týden v penzionu, během kterého hlavně pozoruje živočichy a rostliny. Po parku se pohybuje výhradně pěšky. Odhaduje, že denně za stravu a ubytování utratí kolem 500 Kč, za místní dopravu pak do 100 Kč, a se svými náklady na dovolenou je spíše spokojen.
- Typický beskydský respondent je také muž ve věku 40 – 59 let, české národnosti, středoškolák, který přijíždí do této chráněné oblasti také opakovaně za přírodou, většinou v létě a autem. Stráví zde ale s rodinou nejčastěji jen jeden den, během něhož se přesouvá po oblasti autem, pěšky a lanovkou a houbaří. Svě denní náklady na ubytování a stravu odhaduje na částku do 200 Kč a náklady na místní dopravu do 100 Kč. Se svými náklady na dovolenou je spíše spokojen.
- Hlavní motivací návštěvníků KRNAP a CHKO Beskydy je zejména příroda, klid a odpočinek a často také sportovní vyžití. V CHKO Beskydy respondenti více uváděli také kulturní vyžití. Návštěvníci se v KRNAP a CHKO Beskydy kromě pěší truristiky a cykloturistiky věnují pozorování živočichů a rostlin, sběru lesních plodů a houbaření, přičemž více houbaří beskydští respondenti. Z dalších činností uvedli respondenti ještě MTB, koupání a fotografování. V CHKO Beskydy také rybaří.
- Respondenti obou chráněných území hodnotí stav životního prostředí na tomto území převážně pozitivně, tedy, že se za posledních deset let stav životního prostředí zlepšil. Na dotaz, jestli znají nějaký ekologický problém odpověděla skoro polovina všech dotázaných kladně a mezi vyjmenovanými problémy se v KRNAP objevil mj. tradičně kůrovec, turisté, kyselá deště a odpadky. V Beskydech poškozují podle respondentů místní životní prostředí zejména těžba uhlí, odpadky a nadměrný turismus.
- Vstup turistů do nejohroženějších koutů KRNAP a CHKO by respondenti spíše vyloučili, proto pokud by se mělo zavádět vstupné, zaplatili by nejčastěji maximálně sto korun nebo spíš vůbec nic. Novou výstavbu hodnotí respondenti zejména KRNAP

negativně a to včetně ovlivnění krajinného rázu a celkového vzhledu a charakteru novostaveb. S informačním systémem jsou spokojeni a společné využívání cest pěšími turisty a cykloturisty nevnímají jako konfliktní.

Z výsledků kvantitativního monitoringu vyplývá:

- Návštěvnost vybraných monitorovacích lokalit KRNAP je závislá více na počasí než na rozdílu mezi pracovním a všedním dnem jako v CHKO Beskydy, kde je tomu právě naopak.
- Nejfrekventovanějšími stanovišti v KRNAP jsou tradičně rozcestí u Luční a Labské boudy. V Beskydech se monitoring prováděl pouze na jedné lokalitě, na Pustevnách, která se ale rovná co do počtu zaznamenaných turistů téměř součtu všech tří lokalit v KRNAP.
- Změnou cykloturistického managementu (povolení vjezdu cyklistů k Luční a Labské boudě v roce 2008) nebyl zaznamenán skokový nárůst těch cyklistů, kteří by přes zákaz pokračovali ke vzdálenějším cílům, byl ale patrný slabý nárůst ve třech směrech: Od Luční boudy ke Sněžce (a zpět) a od rozcestí U čtyř pánů k Prameni Labe a Kotli (a zpět).

Závěrem mohu konstatovat, že návštěvnost KRNAP s ojedinělým poklesem v roce 2008 (pravděpodobně z důvodu ekonomické recese) roste a s ní rostou také patřičné nároky na dané území. Jako doporučení bych v KRNAP navrhovala:

- Pravidelný monitoring nově zpřístupněných cílů pro cyklisty (Luční a Labská bouda, od roku 2010 bouda Jelenka a Vosecká bouda), nedochází-li k výraznému nárůstu porušování zákazu vjezdu na další pokračující komunikace.
- Přehodnocení vážnosti situace kolem vyjadřování se k urbanistickému a územnímu plánování z hlediska nové výstavby (zejm. apartmánů), zvážení možnosti zapracování konkrétnějších pokynů do budoucích podob Plánu péče v zájmu zachování typického krajinného rázu.

V CHKO Beskydy spatřuji hlavní problém v benevolenci k podnikatelským činnostem na lokalitě Pustevny, přičemž může hrozit ztráta osobitého rázu vlivem komercializace a „konzumace“ krajiny, a neefektivní zabezpečení proti vjezdu nepovolených vozidel (zejména z Trojanovic, neboť ze směru od Bečvy zachytí většinu dopravy záchytné parkoviště). Vzhledem k notné specifičnosti této lokality jako monitorovacího stanoviště bych doporučila srovnávací monitoring na více lokalitách jako je tomu například v KRNAP.

6. LITERATURA

1. ALDRICH, R. (2004): *Land Trust Census 2003*. The Land Trust Alliance, Washington, D.C.
2. ANDĚL, M., BANÁŠ, M., FIEDLER, T., MISIAČEK, R., PELC, R., PLACOVÁ, L., SULEK, B., ŠTĚPÁN, J., ŠVANCEROVÁ, P., TICHÁ, L. (2009): *Marketingová strategie rozvoje cestovního ruchu v Moravoslezském kraji pro léta 2009 – 2013*. Agentura pro regionální rozvoj, a.s., Ostrava.
3. ANDĚRA, M. (2008): *Národní parky Evropy*. Slovart, Praha.
4. AP, J., CROMPTON, J. L. (1993): *Developing and Testing a Tourism Impact Scale*. Journal of Travel Research 37 (1998): 120-130.
5. BAJER, V. (2004): *Příroda Radhoště a Pusteven*. ČSOP Salamandr, Správa CHKO Beskydy a MŽP ČR.
6. BARRO, R., LEE, J.-W. (2000): *International Data on Educational Attainment*. In: www.economics.harvard.edu/faculty/barro/files/p_jwha.pdf
7. BARTOŠ, L., ČIHAŘ, M. (2010): Komparace vybraných parametrů turistického využívání hřebenových partií Krkonoš v posledním desetiletí (1999-2008). Opera Corcontica 47: 283-292.
8. BATES, G. H. (1935): *The vegetation of footpaths, idewalks, cart-tracks and gateways*. Journal of Ecology 23 (1935), 470-487.
9. BERNSTEIN, J., MITCHELL, B. (2008): *Pozemkové spolky a věcná břemena v USA*. Ochrana přírody (2008) 6.
10. BRAMWELL, B., LANE, B. (Eds.) (2000): *Tourism collaboration and partnerships: Politics, practices and sustainability*. Vol. 26. Channel View Publications, Clevedon.
11. BUCKLEY, R. (2004): *Environmental impacts of ecotourism*. CABI Publishing, Oxfordshire.
12. BUHALIS, D., COSTA, C. (2006): *Tourism management dynamics: trends, management and tools*. Elsevier, Ltd., Oxford.
13. CEBALLOS-LASCURÁIN, H. (1996): *Tourism, ecotourism and protected areas: The state of nature based-tourism around the world and guidelines for its development*. IUCN, Gland, Switzerland, and Cambridge.
14. CÍSAŘ, V. et al. (1987): *Člověk a životní prostředí*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha.
15. COCCOSSIS, H., MEXA, A. (2004): *The challenge of tourism carrying capacity assessment: theory and practice*. Ashgate Publishing Ltd., Hants.

16. COHEN, E. (1978): *The Impact of Tourism on the Physical Environment*. Annals of Tourism Research 5 (1978): 215 – 237. Dep. Of Habitational Resources, University of Wisconsin-Stout, Wisconsin.
17. COLE, D. (1999): *Recreation, ecological impacts*. In: ALEXANDER, D. E., FAIRBRIDGE, R. W. (Eds.) (1999): *Encyclopedia of environmental science*. Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers: 506–508.
18. COLE, D., STANKEY, G. (1997): *Historical Development of Limits of Acceptable Change: Conceptual Clarifications and Possible Extensions*. In: McCool, S., Cole, D., comps. (1998): *Proceedings – Limits of Acceptable Change and related planning processes: progress and future directions*. Missoula, MT. INT-GTR-371. U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station, Ogden, UT.
19. CYHELSKÝ, L. (1981): *Úvod do teorie statistiky*. SNTL, Praha.
20. Český statistický úřad (2003): *Sčítání lidu, domů a bytů k 1.3. 2001*.
21. Český statistický úřad (2008): *Demografická ročenka České republiky 2007*.
22. Český statistický úřad (2009): *Demografická ročenka České republiky 2008*.
23. Český statistický úřad (2010): *Demografická ročenka České republiky 2009*.
24. ČIHAŘ, M., TŘEBICKÝ, V. (2010): *Metodika pro monitoring indikátorů dlouhodobých environmentálních, sociálních a ekonomických změn v národních parcích a biosférických rezervacích České republiky*. Ministerstvo životního prostředí. Číslo certifikace 25025/ENV/10, 70 str.
25. ČIHAŘ, M. et al. (2008): *Monitoring vybraných ukazatelů udržitelného turismu v centrálních částech horských národních parků a biosférických rezervací Šumava a Krkonoše*. ÚŽP, PŘF UK, Praha.
26. ČIHAŘ, M. et al. (2009b): *Monitoring vybraných ukazatelů udržitelného turismu v centrálních částech horských národních parků a biosférických rezervací Šumava a Krkonoše*. ÚŽP, PŘF UK, Praha.
27. DANN, G. (2002): *The Tourist as a Metaphor of the Social World*. CABI Publishing, Wallingford.
28. DAVID, P., SOUKUP, V. (2009): *Velká turistická encyklopedie. Moravskoslezský kraj*. Euromedia Group, k.s. – Knižní klub, S&D, spol. s r.o., Praha.
29. DEMEK, J. (1999): *Vybrané kapitoly z krajinné ekologie*. Masarykova univerzita, Brno.
30. DISMAN, M. (1993): *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Karolinum, Praha.
31. DREDGE, D. (2008): *Place change and tourism development conflict: Evaluating public interest*. Tourism Management 31 (2010): 104–112.

32. DRUMM, A. et al (2004): *Ecotourism Development – A Manual for Conservation Planners and Managers*. Volume II: The Business of Ecotourism Management and Development. The Nature Conservancy, Arlington, Virginia.
33. DRUMM, A. (2003): *Tourism Impact Monitoring and Management*. Training Materials from a Workshop in the Galapagos Islands National Park and Marine Reserve. The Nature Conservancy, Ecuador.
34. DVOŘÁKOVÁ, L. (2009): *Národní park České Švýcarsko – vybrané aspekty ve vztahu k exploataci turistickou*. Diplomová práce, ÚŽP, PŘF UK, Praha.
35. EAGLES, P., McCOOL, S., HAYNES, CH. (2002): *Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management*. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge.
36. FENNEL, D. (1999): *Ecotourism: An Introduction*. Routledge, London.
37. FLOUSKOVÁ, Z., HARČARIK, J., KLIMEŠ, M., KULICH, J., HRUŠKOVÁ, B., HUŠEK, J., MEJZROVÁ, J. (2009): *Apartmány ano či ne? Průvodce procesem plánování a rozhodování pro obce a veřejnost na příkladu Krkonoš*. Gentiana, Jilemnice.
38. FORMAN, R. T. T., GORDON, M. (1993): *Krajinná ekologie*. AV ČR a MŽP ČR, Praha.
39. FREDMAN, P. (2004): *National Park Designation – Visitor Flows and Tourism Impact*. In: Policies, methods and tools for visitor management – proceedings of the second International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas, June 16–20, 2004, Rovaniemi, Finland.
40. FRIEDL, K., MARŠÁKOVÁ, M., PETŘÍČKOVÁ, M., POVOLNÝ, F., RIVOLOVÁ, L., VINŠ, A. (1991): *Chráněná území v České republice*. MŽP, Informatorium, Praha.
41. GALVASOVÁ, I, HANÁKOVÁ, N., PRAŽAN, F., TYDLAČKOVÁ, K., SEIDENGLANZ, D., DANĚK, P., KLAPUŠ, P. (2003): *Program rozvoje cestovního ruchu turistického regionu Krkonoše*. GaREP, Brno.
42. GLIDDEN, N. J., LEE, M. E. (2007): *Inter-Observer Agreement of a Multi-Parameter Campsite Monitoring Program on the Dixie National Forest, Utah*. In: Watson, A., Sproull, J., Dean, L., (2007): Science and Stewardship to protect and sustain wilderness values. 8. World Wilderness Congress symposium: September 30–October 6, 2005; Anchorage, AK. Fort Collins, CO: U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station.
43. GÖRNER, T., ČIHAŘ, M. (2010): Porovnání názoru návštěvníků Krkonoš na obou stranách státní hranicev období letní a zimní sezóny roku 2000/ Comparative survey of attitudes and preferences of Giant Mts. visitors in KRNP and KPN during winter and summer season 2000. Opera Corcontica 47: 293 – 302.
44. GÖSSLING, S. (1999): *Ecotourism - a means to safeguard biodiversity and ecosystem functions?* Ecological Economics 29 (1999): 303–320.

45. GÖSSLING, S., HALL, M., WEAVER, D. (2009): *Sustainable Tourism Futures: Perspectives on Systems, Restructuring and Innovations*. Routledge, New York.
46. HAVRLANT, M. (2005): *CHKO Beskydy*. In: Rubín, J. et al.: *Národní parky a chráněné krajinné oblasti*. Olympia, Praha.
47. HAVRLANT, M., BUZEK, L. (1985): *Nauka o krajině a péče o životní prostředí*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha.
48. HENDL, J. (2006): *Přehled statistických metod zpracování dat*. Portál, Praha.
49. HETZER, N. D. (1965): *Environment, tourism, culture*. LINKS (July). Reprinted in *Ecosphere* 1 (2) (1970): 1-3.
50. HILL, J., GALE, T. (2009): *Ecotourism and Environmental Sustainability*. Principles and Practice. Ashgate, Farnham.
51. HJALAGER, A.-M. (2009): *A review of innovation research in tourism*. *Tourism Management* 31 (2010): 1-12.
52. HOLEČEK, M. (2005): *Krkonošský národní park*. In: Rubín, J. et al.: *Národní parky a chráněné krajinné oblasti*. Olympia, Praha.
53. HRALA, V. (1994): *Geografie cestovního ruchu*. Idea servis, Praha.
54. HRADECKÝ, J., BUZEK, L. (2001): *Nauka o krajině*. Ostravská univerzita v Ostravě.
55. HSU, C., HUANG, S. (2008): *Travel Motivation: A Critical Review of the Concept's Development*. In: WOODSIDE, A., MARTIN, D. (Eds.) (2008): *Analysis, Behaviour and Strategy*. CABI Publishing, Wallingford.
56. JAFARI, J. (2002): *Retracing and Mapping Tourisms Landscape of Knowledge*. *ReVista – Tourism in the Americas, Harvard Review of Latin America* - Winter 2002
57. JENÍK, J. et al. (1996): *Biosférické rezervace České republiky*. Empora, Praha.
58. JOHNSTON, E., SOULSBY, C. (2003): *The role of science in environmental policy: An examination of the local context*. *Land Use Policy* 23 (2006): 161-169.
59. KAJALA, L., ERKKONEN, J., PERTTULA, M. (2004): *Measures for Developing Sustainability of Nature Tourism in Protected Areas*. Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 2.
60. KAJALA, L., ALMIK, A., DAHL, R., DIKŠAITĚ, L., ERKKONEN, J., FREDMAN, P., JENSEN, F. SØNDERGAARD, KAROLES, K., SIEVÄNEN, T., SKOV-PETERSEN, H., VISTAD, O. I., WALLSTEN, P. (2007): *Visitor monitoring in nature areas – a manual based on experiences from the Nordic and Baltic countries*. Swedish Environmental Protection Agency, Stockholm.
61. KELLEHEAR, A. (1996): *Unobtrusive methods in delicate situations*. In: Dealy, J., ed.: *Ethical intersections: Health research, methods and researcher responsibility*. Allen&Unwin, Sydney, Australia.

62. KHOLOVÁ, H., ČIHAŘ, J., ČIHAŘ, M. (2003): *Poslední přírodní ráje Čech, Moravy a Slovenska*. Tigris, Zlín-Prštné.
63. KLAPKA, P., KLAPKOVÁ, E., MARTINÁT, S. (2005): *Ekologické formy zemědělství v Krkonoších: krajina, ekoturismus, udržitelnost*. Opera Corcontica 42: 127–137.
64. KOMÁREK, A., KOMÁRKOVÁ, L. (2007): *Statistická analýza závislostí s příklady v R*. Oeconomica, Nakladatelství VŠE, Praha.
65. KOSTÍNKOVÁ, H. (2005): *Hodnocení ochrannářského managementu turistickou veřejností v Národním parku Šumava*. Diplomová práce, ÚŽP, PŘF UK, Praha.
66. KREAG, G. (2001): *The Impacts of Tourism*. Minnesota Sea Grant. University of Minnesota, Duluth.
67. KULICH, J. (2008): *Abeceda spolupráce aneb nová slova pro krkonošský slovník 21. století*. Časopis Krkonoše – Jizerské hory, říjen 2008. Online (přístup 26.7.2011):
http://krkonose.krnep.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=10152&Itemid=30
68. LEPŠ, J. (1996): *Biostatistika*. Jihočeská univerzita, České Budějovice.
69. LIDDLE, M. J. (1997): M. J. (1997): *Recreation Ecology: The Ecological Impact of Outdoor Recreation (Conservation Biology)*. Chapman and Hall, London.
70. LITTLEJOHN, M. (2002): *Everglades National Park Visitor Study*. U.S. National Park Service. In: www.psu.uidaho.edu
71. LITTLEJOHN, M., HOLLENHORST, S. (2004): *Grand Canyon National Park Visitor Study*. U.S. National Park Service. In: www.psu.uidaho.edu
72. MANNING, R. E. (2007): *Parks and Carrying Capacity. Commons without tragedy*. Island Press, Washington DC.
73. MANSFELD, Y., PIZAM, A. (1999): *Consumer Behavior in Travel and Tourism*. Haworth Press, Inc., Binghamton.
74. MARIOT, P. (1983):. *Geografie cestovního ruchu*. Veda, Bratislava.
75. MEINECKE, P. (1928): *The Effect of Excessive Tourist Travel on the California Redwood Parks*. California Department of Natural Resources, Division of Parks, Sacramento.
76. McCOOL, S., LIME, D. (2001): *Tourism Carrying Capacity: Tempting Fantasy or Useful Reality?* Journal of Sustainable Tourism (2001) 9: 372-388.
77. MUHAR, A., ARNBERGER, A., BRANDENBURG, CH. (2002): *Methods for Visitor Monitoring in Recreational and Protected Areas: An Overview*. In: Arnberger, A., Brandenburg Ch. and Muhar, A. (eds.): *Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas*. Bodenkultur University Vienna, Vienna. 1-6.

78. NATIONAL PARK SERVICE (1997): *The Visitor Experience and Resource Protection (VERP) Framework. A Handbook for Planners and Managers*. Denver Service Center.
79. NEUVONEN, M. (2005): *Nature-based recreation population surveys and visitor monitoring – a short comparison between UK and Finland*. STSM report. Finnish Forest Research Institute, Helsinki.
80. O'REILLY, A.M. (1986) *Tourism carrying capacity: Concepts and issues*. *Tourism Management* (1986) 7: 254–258.
81. PAGE, S. (2009): *Tourism Management. Managing for Change*. 3rd edition. Elsevier, Ltd., Oxford.
82. PAPADOGIANNAKI, E., EURY, D., HOLLENHORST, S. (2009): *Great Smoky Mountains National Park Visitor Study*. U.S. National Park Service. In: www.psu.uidaho.edu
83. PÁSKOVÁ, M. (2009): *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Gaudeamus, Hradec Králové.
84. PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2002): *Cestovní ruch. Výkladový slovník*. Ministerstvo pro místní rozvoj, Česká republika.
85. PETRUSEK, M. (1993): *Teorie a metoda v moderní sociologii*. Karolinum, Praha.
86. PHAN, T. K. L. (2010): *Tourist Motivation and Activities A Case Study of Nha Trang, Vietnam*. Diplomová práce. The Norwegian College of Fishery Science University of Tromso, Norway & Nha Trang University, Vietnam.
87. POUTA, E., SIEVÄNEN, T., NEUVONEN, M. (2004): Profiling recreational users of national parks, national hiking areas and wilderness areas in Finland. In: *Policies, methods and tools for visitor management – proceedings of the second International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas, June 16–20, 2004, Rovaniemi, Finland*.
88. PUNCH, K. (2008): *Základy kvantitativního šetření*. Portál, Praha.
89. ROE, D., LEADER-WILLIAMS, N., DALAL-CLAYTON, B. (1997): *Take Only Photographs, Leave Only Footprints: The Environmental Impacts of Wildlife Tourism*. Wildlife and Development Series No.10, International Institute for Environment and Development, London.
90. RODRÍGUEZ – POSE, A., TSELIOS, V. (2007): *Analysis of Educational Distribution in Europe: Educational Attainment and Inequality Within Regions*. Working paper No. 8. DYNREG Research Project – Dynamic Regions in a Knowledge-Driven Global Economy: Lessons and Policy Implications for the European Union.
91. ŘEHÁK, J., ŘEHÁKOVÁ, B. (1986): *Analýza kategorizovaných dat v sociologii*. Academia, Praha.

92. SAX, J. (1993): *Nature and Habitat Conservation and Protection in the United States*. Ecology Law Quarterly (1993) 20: 47.
93. SHARPLEY, R. (2006): *Travel and Tourism*. SAGE Publications, Ltd., London.
94. SÝKORA, B. et al. (1983): *Krkonošský národní park*. Státní zemědělské nakladatelství, Praha.
95. SNEPENGER, D., O'CONNELL, R., SNEPENGER, M. (2001): *The Embrace-Withdraw Continuum Scale: Operationalizing Residents' Responses toward Tourism Development*. Journal of Travel Research (2001) 40: 155.
96. SPRÁVA KRNAP (2010): *Krkonošský národní park a jeho ochranné pásmo. Plán péče (2010 – 2020)*.
97. STANKEY, G., COLE, D., LUCAS, R., PETERSEN, M., FRISSELL, S. (1985): *The Limits of Acceptable Change (LAC) System for Wilderness Planning*. INT-GTR-176. U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station, Ogden.
98. STRNADOVÁ, Z. (2004): *Turistické využití CHKO Jizerské hory*. Diplomová práce, ÚŽP, PřF UK, Praha.
99. SÝKOROVÁ, J. (2004): *Průzkum turistického využití CHKO Český ráj*. Diplomová práce, ÚŽP, PřF UK, Praha.
100. ŠAMÁNKOVÁ, M. et al. (2011): *Lidské potřeby ve zdraví a nemoci aplikované v ošetřovatelském procesu*. Grada Publishing, a.s., Praha.
101. ŠTĚPÁNEK, V., KOPAČKA, L., ŠÍP, J. (2001): *Geografie cestovního ruchu*. Karolinum, Praha.
102. THOMAS, P. (2005): *Visitor monitoring in mountain parks and resorts : summer mountain tourism, Victoria*. CRC for Sustainable Tourism, Gold Coast.
103. TOURISM OPTIMISATION MANAGEMENT COMMITTEE (2000): *TOMM. Tourism Optimisation Management Model*. Annual Report. Kangaroo Island, South Australia.
104. TŘEBICKÝ, V. (1997): *Rekreační aspekty udržitelného rozvoje Krkonošského národního parku*. Diplomová práce, ÚŽP, PřF UK, Praha.
105. TŘEBICKÝ, V. (2005): *Analýza turismu přírodního typu v Národním parku Šumava: 1997-2004*. Dizertační práce. Ústav pro životní prostředí, PřF UK, Praha.
106. TUNNY, G. (2006): *Educational attainment in Australia*. Economic Roundup Autumn 2006. In: www.treasury.gov.au/documents/1107/PDF/01Educational.pdf
107. TVARDKOVÁ, V. (2008): *Počátky ochrany přírody na našem území*. Bakalářská práce, FHS UK, Praha.
108. WALL, G., WRIGHT, C. (1977): *The environmental impact of outdoor recreation*. Dept. of Geography, Faculty of Environmental Studies, University of Waterloo, Ontario.

109. WALL, G., MATHIESON, A. (2006): *Tourism: Changes, Impacts and Opportunities*. Pearson Education Ltd., Harlow, Essex.
110. WARREN, J., PIHEMA, W., TAYLOR, N., GOUGH, J., BLASCHKE P. and BAILY, M. (2003): *Recognising, Planning for and Managing Limits to Tourism Development in Natural Areas*. Paper to be presented at Taking Tourism to the Limits, a conference at Waikato University December 2003.
111. WEAVER, D. (2001): *The encyclopedia of ecotourism*. CABI Publishing, New York.
112. WEAVER, D. (2006): *Sustainable tourism*. Butterworth-Heinemann for Elsevier, Oxford.
113. WONG, P. P. (2004): *Environmental Impacts of Tourism*. In: Hall, C. M., Williams, A., Lew, A.(Eds.) (2004): *A Companion to Tourism*. Blackwell Publishing Ltd., Oxford.
114. WOODSIDE, A., MARTIN, D. (Eds.) (2008): *Analysis, Behaviour and Strategy*. CABI Publishing, Wallingford.
115. WWF (2001): Tourism. Position Statement. Online (přístup 7.8.2011): http://assets.panda.org/downloads/wwf_tourism_position.pdf
116. ZVÁRA, K (2004): *Biostatistika*. Karolinum, Praha.
117. ZVÁROVÁ, J. (2004): *Základy statistiky pro biomedicínské obory*. Karolinum, Praha.

7. INTERNETOVÉ ODKAZY

AOPK ČR – Správa CHKO Beskydy

<http://www.beskydy.nature.cz/>

APEIS – Databáze dobré praxe

<http://hydmez001.iges.or.jp/APEIS/RISPO/>

ČSOP Salamandr ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy

<http://www.valasskakrajina.cz/>

Parks Canada – Kanadské (národní) parky

<http://www.pc.gc.ca/>

Parks Victoria – Národní parky státu Victoria (Austrálie)

<http://www.parkweb.vic.gov.au/>

Správa KRNAP

<http://www.krnep.cz/historie-krnap/>

R projekt

<http://www.r-project.cz/>

UNWTO - Světová organizace cestovního ruchu

<http://unwto.org/en/about/tourism>

U.S. National Park Service – Správa národních parků USA

<http://www.nps.gov/>

WCED – Our common future (1987) – Zpráva G. H. Bruntlandové

<http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>

8. SEZNAM ZKRATEK

ang.	anglicky
APEIS	Asia-Pacific Environmental Innovation Strategy Project
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AV ČR	Akademie věd České republiky
CHKO	Chráněná krajinná oblast
CR	Cestovní ruch
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČR	Česká republika
IUCN	International Union for Conservation of Nature - Mezinárodní svaz ochrany přírody
KRNAP	Krkonošský národní park
LAC	Limits of Acceptable Change
MTB	Mountain biking – cyklistika v horském terénu
NP	národní park
ofic.	oficiálně
opak.	opakovaná (citace)
ROS	Recreation Opportunity Spectrum
TOMM	Tourism Optimisation Management Model
UNWTO	(United Nations) World Tourism Organization – Světová organizace cestovního ruchu
USA	United States of America - Spojené státy americké
U.S.	americký
VAMP	Visitor Activity Management Process/Planning/Plan
VIM	Visitor Impact Management
VERP	Visitor Experience and Resource Protection
WCED	World Commission on Environment and Development - Světová komise pro životní prostředí a rozvoj

9. PŘÍLOHY

Příloha 1
Dotazník KRNAP 2008

Příloha 2
Dotazník CHKO Beskydy 2008

Příloha 3
Tabulky

Příloha 4
Grafy

Příloha 5
Počasí

Příloha 6
Popis zahraničních NP

Příloha 7
Fotografie z monitoringu 2007-2009